

**ЗАПОБІГАННЯ,
ПРОТИДІЯ,
РОЗСЛІДУВАННЯ
ЗЛОЧИНІВ**

**П.Д. БІЛЕНЧУК
А.В. КОФАНОВ
О.Л. КОБИЛЯНСЬКИЙ
Л.Д. СКІЛЬСЬКА**

➔ **П. Біленчук, А. Кофанов, О. Кобилянський, Л. Скільська**
**ДОКУМЕНТУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СЛІДЧОЇ ДІЇ:
МЕТОДИ ФІКСАЦІЇ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

- П. Біленчук, А. Кофанов, О. Кобилянський, О. Маслюк
ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У
СФЕРІ ОБІГУ РАДІОАКТИВНИХ МАТЕРІАЛІВ
- П. Біленчук, А. Кофанов, О. Кобилянський, Л. Скільська
ДОКУМЕНТУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ:
ПРАВОВІ І КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСНОВИ ФІКСАЦІЇ ДОКАЗОВОЇ
ІНФОРМАЦІЇ
- П. Біленчук, А. Кофанов, О. Кобилянський, Л. Скільська
КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОКУМЕНТУВАННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ
ПОДІЇ: МЕТОДИ, ЗАСОБИ, ТЕХНОЛОГІЇ
- П. Біленчук, А. Кофанов, О. Кобилянський
ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ
У ГАЛУЗІ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ
- П. Біленчук, А. Кофанов, О. Кобилянський
ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ
МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ
- П. Біленчук, А. Кофанов, О. Кобилянський
ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ
ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ
- П. Біленчук, А. Кофанов, О. Кобилянський
ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ З ЛЕГАЛІЗАЦІЄЮ ДОХОДІВ,
ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ
- П. Біленчук, К. Гупалюк, А. Кофанов, О. Кобилянський
ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ХАБАРНИЦТВА:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

**ДОКУМЕНТУВАННЯ
РЕЗУЛЬТАТІВ СЛІДЧОЇ ДІЇ:
МЕТОДИ ФІКСАЦІЇ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

**«НАУКОВА БІБЛІОТЕКА КРИМІНАЛІСТА»
презентує підручники, монографії, навчальні
посібники в таких галузях знань:**

- Серія „Людина, право, суспільство”
- Серія „Економіка, фінанси, право”
- Серія „Безпека людини, суспільства, держави”
- Серія „Національна і міжнародна безпека”
- Серія „Міжнародне співробітництво”
- Серія „Мас-медіа”
- Серія „Криміналістична освіта XXI століття”
- Серія „Криміналістична наука в цивільному, арбітражному та кримінальному процесі”
- Серія „Міжнародна і вітчизняна злочинність”
- Серія „Запобігання, протидія, розслідування злочинів”
- Серія „Автоматизація, комп'ютеризація, інформатизація”
- Серія „Зброезнавство і мисливствознавство”

**Тел. 8 (067) 5738307
Тел./факс: (044) 468-31-21
E-mail: peregin@mail.ru**

Наукове видання

**Петро Дмитрович БІЛЕНЧУК
Андрій Віталійович КОФАНОВ
Олег Леонідович КОБИЛЯНСЬКИЙ
Любов Дмитрівна СКІЛЬСЬКА**

**ДОКУМЕНТУВАННЯ
РЕЗУЛЬТАТІВ СЛІДЧОЇ ДІЇ:
МЕТОДИ ФІКСАЦІЇ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

Монографія

Підписано до друку 26.06.2009.
Формат 60×84. Папір офсетний.
Тираж 300 прим.

Видавництво „КИЙ”
Адреса: 0436, Київ-136,
вул. Гречка, 13, кім. 216.

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 1168 від 24.12.2002 р.

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ
СЛІДЧИХ І КРИМІНАЛІСТІВ
МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КРИМІНАЛІСТИКИ**

**П.Д. БІЛЕНЧУК
А.В. КОФАНОВ
О.Л. КОБИЛЯНСЬКИЙ
Л.Д. СКІЛЬСЬКА**

**ДОКУМЕНТУВАННЯ
РЕЗУЛЬТАТІВ СЛІДЧОЇ ДІЇ:
МЕТОДИ ФІКСАЦІЇ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

Монографія

Серію засновано у 2000 році А.В. Кофановим

Київ 2009

УДК 343.9
ББК 67.6я 73
Б61

Рекомендовано до друку кафедрою криміналістичної техніки ННПСК КНУВС (протокол № 12 від 26.05.2009 року) та вченою радою Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (протокол № 3 від 23.06.2009 року).

Рецензенти:

М.Т. Задояний – професор кафедри кримінально-правових дисциплін
ЮІ СУЕМ

В.М. Салтинський – віце-президент Поліцейської фінансово-правової
академії, Заслужений юрист України

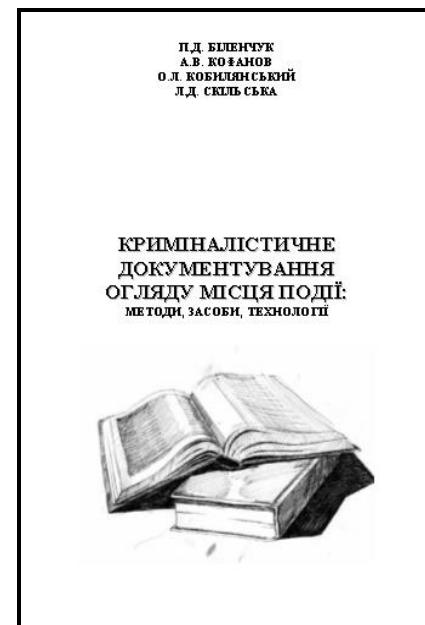
Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Скільська Л.Д.
Б 61 Документування результатів слідчої дії: методи фіксації доказової
інформації. – Монографія / За ред. П.Д. Біленчука. – Київ: ННПСК
КНУВС, 2009. – 96 с. – (Серія „Запобігання, протидія, розслідування
злочинів”).

Монографічне дослідження присвячено розробці методів документування
доказової інформації на досудовому слідстві.

Структурно монографія складається з передмови, двох частин, тринадцяти
розділів та двадцяти параграфів, висновків і рекомендованої літератури.

Розрахована на студентів, викладачів, науковців, які цікавляться проблемами
сучасного криміналістичного документознавства.

ББК 67.6я 73

Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Скільська Л.Д.
Документування результатів огляду
місця події: правові і криміналістичні
основи фіксації доказової інформації. –
Монографія / За ред. П.Д. Біленчука. –
Київ: ННПСК КНУВС, 2009. – 88 с. –
(Серія „Запобігання, протидія,
розслідування злочинів”).

В монографічному дослідженні
аналізуються наукові засади тактики
огляду місця події. Спеціально
досліджуються правові і
криміналістичні основи документування
доказової інформації на досудовому
слідстві.

Для студентів, викладачів вищих
закладів освіти, науковців, працівників
органів правопорядку, спецслужб і
правозахисних організацій.

Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Скільська Л.Д.
Криміналістичне документування
огляду місця події: методи, засоби,
технології. – Монографія / За ред. П.Д.
Біленчука. – Київ: ННПСК КНУВС,
2009. – 76 с. – (Серія „Запобігання,
протидія, розслідування злочинів”).

В монографії розглядаються
наукові засади огляду місця події.
Всебічно висвітлюються методи, засоби,
технології, які використовуються для
документування огляду місця події.

Розрахована на фахівців у галузі
криміналістики, досудового та судового
слідства.

криміналістичний центр МВС України; НАВС України. – Вип. 3. – К., 2002.

37. Овсянников А.В. Автоматизированная дактилоскопическая идентификационная система “Матрица” // Криміналістичний вісник: Наук.-практ. зб. / Держ. наук.-дослід. експертно-криміналістичний центр МВС України; НАВС України. – Вип. 3. – К., 2002.

38. Пацкевич А.П. К вопросу о создании единого банка данных, необходимых для идентификации человека // Теоретическое и правовое обеспечение реформы в сфере борьбы с преступностью в Республике Беларусь: Материалы международ. науч.-практ. конф. / Белорусский гос. ун-т. – Минск: Право и экономика, 1999.

39. Пашко В.І. Про правове регулювання експертно-криміналістичних обліків органів ВС України // Актуальні питання розслідування злочинів в сучасних умовах і тактика, методика, інформаційне забезпечення. – К., 1996.

40. Пашко В.І. Можливості використання експертних криміналістичних обліків у розслідуванні злочинів // Наукові розробки академії – вдосконалення практичної діяльності та підготовки кадрів ОВС. – К., 1994.

41. Пейдж В. Дж. и др. Использование Oracle8TM/8iTM: Спец. издание: Пер. с англ. – М.: Издательский дом “Вильямс”, 1999.

42. Прохоров-Лукін Г.В. Проблеми нормативного регулювання дактилоскопічних обліків в Україні // Криміналістичний вісник: Наук.-практ. зб. – Вип. 1. – К.: ДНДЕКЦ МВС України: НАВСУ, 2000.

43. Разумов Е.А. Криминалистические учеты. – К., 1991.

44. Рибалко Я.В. Проблеми вдосконалення функціонування експертно-криміналістичних обліків // Криміналістичний вісник: Наук.-практ. зб. – Вип. 1. – К.: ДНДЕКЦ МВС України: НАВСУ, 2000.

45. Русин Б.П., Аністратенко В.В., Єльчев В.М. та ін. Автоматизована дактилоскопічна універсальна пошукова система “Калина” // Криміналістичний вісник: Наук.-практ. зб. / Держ. наук.-дослід. експертно-криміналістичний центр МВС України; НАВСУ – Вип. 3. – К., 2002.

46. Русин Б., Остап В. Вибір інформативних ознак зображень відбитків пальців при розпізнаванні: [Огляд] // Радіотехніка та телекомунікація: Вісник ДУ “Львівська політехніка”. – № 399. – Л., 2000.

47. Саницький В.А., Карацюба А.М., Святобог В.В. та ін. Система інформаційного забезпечення ОВС України: Навч.-практ. посібник / За ред. Л.В. Бородича. – К.: РВВ МВС України: ТОВ АНТЕКС, 2000.

48. Фрідман І.Я. Використання даних криміналістичної реєстрації при розслідуванні і попередженні злочинів // Криміналістичний вісник: Наук.-практ. зб. – Вип. 1. – К.: ДНДЕКЦ МВС України: НАВСУ, 2000.

49. Шепітько В.Ю. Криміналістика. Енциклопед. словник (українсько-російський і російсько-український) / За ред. акад. НАН України В.Я. Тація. – Харків: Право, 2001.

50. Huffman D.A. Method for the Construction of Minimum Redundancy Codes. Proc. Ire. – Vol. 40. – P. 1098 – 1101, 1952.

51. Antonini M., Barlaud M., Mathieu P. Daubechies. Image coding using wavelet transform. – IEEE Trans. On Image Proc. – Vol. 1. – P. 205-220, 1992.

ЗМІСТ

Передмова: методи, засоби, технології документування доказової інформації в процесі розслідування злочинів.....	6
Частина I. Загальні засади документування доказової інформації.....	7
Розділ 1. Криміналістичне документознавство.....	7
Розділ 2. Поняття та значення фіксації доказової інформації.....	13
Розділ 3. Загальна характеристика методів фіксації результатів слідчої дії.....	26
Висновки, пропозиції, рекомендації.....	41
Використана і рекомендована література.....	43
Частина II. Документування доказової інформації розслідування окремих видів злочинів.....	56
Розділ 1. Правові і криміналістичні основи документування доказової інформації при розслідуванні крадіжок державного майна.....	56
1.1. Організаційно-технічні засади документування доказової інформації при розслідуванні крадіжок державного майна.....	56
1.2. Тактичні основи документування доказової інформації при розслідуванні крадіжок державного майна.....	56
Розділ 2. Правові і криміналістичні основи документування доказової інформації при розслідування статевих злочинів.....	59
2.1. Організаційно-технічні засади документування доказової інформації при розслідуванні статевих злочинів.....	59
2.2. Тактичні основи документування доказової інформації при розслідуванні статевих злочинів.....	59
Розділ 3. Правові і криміналістичні основи документування	

доказової інформації при розслідуванні розбійних нападів.....	62
3.1. Організаційно-технічні засади документування доказової інформації при розслідуванні розбійних нападів.....	62
3.2. Тактичні основи документування доказової інформації при розслідуванні розбійних нападів.....	62
Розділ 4. Правові і криміналістичні основи документування доказової інформації при розслідуванні грабежів.....	65
4.1. Організаційно-технічні засади документування доказової інформації при розслідуванні грабежів.....	65
4.2. Тактичні основи документування доказової інформації при розслідуванні грабежів.....	65
Розділ 5. Правові і криміналістичні основи документування доказової інформації при розслідуванні вбивств.....	68
5.1. Організаційно-технічні засади документування доказової інформації при розслідуванні вбивств.....	68
5.2. Тактичні основи документування доказової інформації при розслідуванні вбивств.....	68
5.3. Алгоритм прийняття рішень при виявленні трупів.....	71
Розділ 6. Правові і криміналістичні основи документування доказової інформації при розслідуванні транспортних подій.....	74
6.1. Організаційно-технічні засади документування доказової інформації при розслідуванні транспортних подій.....	74
6.2. Тактичні основи документування доказової інформації при розслідуванні транспортних подій.....	74
Розділ 7. Правові і криміналістичні основи документування доказової інформації при розслідуванні пожеж.....	78
7.1. Організаційно-технічні засади документування доказової інформації при розслідуванні пожеж.....	78

Общие и частные теории. – М., 1987.

20. Белкин Р.С. Криминалистика: Краткая энциклопедия. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1993.

21. Белкин Р.С. Криминалистика / Под ред Р.С. Белкина. – М.: Норма, 2001.

22. Біленчук П.Д. Криміналістика: Підручник. / – 2-ге вид., виправл. і допов. – К.: Атіка, 2001.

23. Біленчук П.Д. Криміналістика / – К.: Атіка, 1998.

24. Бирюков В.В. Совершенствование форм – одно из условий унификации учетно-регистрационных систем // Вісник Луганського ін-ту ВС. – Луганськ, 1999. – № 3.

25. Боков А.С., Трусов А.А., Чурилов Н.В. Построение АДИС республиканского уровня на основе прикладного решения фирмы “Сонда” // Криміналістичний вісник: Наук.-практ. зб. / Держ. наук.-дослід. експертно-криміналістичний центр МВС України; НАВС України. – Вип. 3. – К., 2002.

26. Вертузаев М.С. Автоматизированный банк данных оперативно-розыскного и профилактического назначения. – К.: НИИРИО КВШ МВД СССР, 1990.

27. Воробей О.В. Проблемы эффективного використання криміналістичних обліків підроблених паперових грошей України // Науковий вісник НАВС України. – 2000. – № 3.

28. Галаган В.І., Петряев С.Ю. Перспективы та проблеми впровадження в експертну практику органів внутрішніх справ України автоматизованих дактилоскопічних ідентифікаційних систем // Криміналістичний вісник: Наук.-практ. зб.. – К.: ДНДЕКЦ МВС України: НАВСУ, 2000. – Вип. 1.

29. Дивеев Е.И. Криминалистическая регистрация. – М., 1989.

30. Желудков А. Криміналістика: Конспект лекцій. – М., 1998.

31. Красюк І.П. Дактилоскопічна реєстрація в експертному забезпеченні діяльності органів внутрішніх справ України з розкриття та розслідування злочинів // Криміналістичний вісник: Наук.-практ. зб. – К.: ДНДЕКЦ МВС України: НАВСУ, 2000. – Вип. 1.

32. Кафанов А.В. // Криміналістичний вісник: Наук.-практ. зб. / ДНДЕКЦ МВС України НАВСУ. – Вип. 1. – Одеса: ЛАТСТАР, 2000. – 188 с.

33. Клименко Н.І. Дактилоскопічні обліки органів внутрішніх справ як джерело криміналістично значимої інформації та їх автоматизація // Криміналістичний вісник: Наук.-практ. зб. – К.: ДНДЕКЦ МВС України: НАВСУ, 2000. – Вип. 1.

34. Косаревиц Р.Я., Русин Б.П. Виділення папілярних ліній на багатоградаційних зображеннях дактилоскопічних об'єктів за допомогою профілів // Відбір і обробка інформації. – 2000. – Вип. 14 (90).

35. Лисиченко В.К. Питання вдосконалення криміналістичної реєстрації і правові межі застосування дактилоскопування мешканців України // Криміналістичний вісник: Наук.-практ. зб. – К.: ДНДЕКЦ МВС України: НАВСУ, 2000. – Вип. 1.

36. Малыгин М.В. Идентификационные системы “Папилон” // Криміналістичний вісник: Наук.-практ. зб. / Держ. наук.-дослід. експертно-

ВИКОРИСТАНА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА І РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України „Про авторське право і суміжні права” // Відомості Верховної Ради (далі ВВР). – 1994. – № 13.
2. Закон України „Про міліцію” // ВВР. – 1991. – № 4.
3. Наказ МВС України від 30.08.99 № 682 „Про затвердження Настанови про діяльність експертно-криміналістичних підрозділів органів внутрішніх справ України”.
4. Наказ МВС України від 20.12.99 № 976 „Про затвердження інструкції про порядок функціонування дактилоскопічних обліків експертно-криміналістичних підрозділів органів внутрішніх справ України”.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.97 № 1058 „Про створення єдиної системи закупівель товарів (робіт, послуг) за рахунок коштів державного бюджету та іноземних кредитів, що залучаються під гарантії Кабінету Міністрів України”.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 04.02.98 № 121 „Про затвердження переліку обов’язкових етапів робіт під час проектування, впровадження та експлуатації систем і засобів автоматизованої обробки та передачі даних”.
7. Кримінально-процесуальний кодекс України: Наук.-практ. коментар. – К., 1999.
8. Аналітична довідка МВС України від 29.10.99 № 6071 „Про результати роботи з використання дактилоскопічної інформації у розкритті злочинів”.
9. Аналітична довідка МВС України від 25.01.99 № 466 „Про незадовільний стан використання дактилоскопічних обліків”.
10. Доповідна записка начальника ДНДЕКЦ МВС України від 05.07.99. – Вих. № 3307.
11. Матеріали офіційного візиту експертів науково-технічної поліції Франції до України. – Серпень, 1999.
12. Деятельность экспертно-криминалистических подразделений органов внутренних дел по применению экспертно-криминалистических методов и средств в раскрытии и расследовании преступлений. – М., 1996.
13. Статистичні дані ДНДЕКЦ МВС України 1995-1999.
14. Аністратенко В.В., Коваль О.І., Косаревич Р.Я., Русин Б.П. Особливості побудови автоматизованої дактилоскопічної інформаційної системи “УкрДакто” // Криміналістичний вісник. – 2000. – Вип. 1. – С. 27-32.
15. Андреев И.С. Курс криминалистики / И.С. Андреев, Г.И. Грамович, Н.И. Порубов. – Минск: Высш. шк., 2000. – 335 с.
16. Андрианова В.А. Средства и методы выявления, фиксации и изъятия следов рук: Учеб. пособие / В.А. Андрианова, В.Е. Капитонов. – М., 1985.
17. Бар Р. Язык Ада в проектировании систем. – М.: Мир, 1988. – 320 с.
18. Бацько І.М. Правове регулювання дактилоскопічних обліків // Криміналістичний вісник. – 2000. – Вип. 1.
19. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы, тенденции и перспективы.

7.2. Тактичні основи документування доказової інформації при розслідуванні пожеж.....	78
Розділ 8. Правові і криміналістичні основи документування	
доказової інформації при розслідуванні викрадення автомототранспорту.....	82
8.1. Організаційно-технічні засади документування	
доказової інформації при розслідуванні викрадення автотранспорту.....	82
8.2. Тактичні основи документування доказової інформації	
при розслідуванні викрадення автотранспорту.....	82
Розділ 9. Правові і криміналістичні основи документування	
доказової інформації при розслідуванні крадіжок індивідуального майна.....	86
9.1. Організаційно-технічні засади документування	
доказової інформації при розслідуванні крадіжок індивідуального майна.....	86
9.2. Тактичні основи документування доказової	
інформації при розслідуванні крадіжок індивідуального майна.....	86
Розділ 10. Правові і криміналістичні основи документування	
доказової інформації при розслідуванні заподіянь тілесних ушкоджень.....	89
10.1. Організаційно-технічні засади документування	
доказової інформації при розслідуванні заподіянь тілесних ушкоджень.....	89
10.2. Тактичні основи документування доказової	
інформації при розслідуванні заподіянь тілесних ушкоджень.....	89
Використана нормативно-правова база і	
рекомендована література.....	92

ПЕРЕДМОВА:
МЕТОДИ, ЗАСОБИ, ТЕХНОЛОГІЇ
ДОКУМЕНТУВАННЯ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
В ПРОЦЕСІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Відомо, що результати проведення слідчих дій підлягають фіксації за допомогою закріплених в законі методів та засобів, які дозволяють документально відобразити хід та результати процесу розслідування.

Згідно з чинним законодавством України єдиним обов'язковим способом закріплення результатів проведення слідчих дій є протоколювання, до якого пред'являються ряд процесуальних і тактичних вимог. Про властивість протоколу як методу документування доказової інформації свідчить і слідча практика. Аналіз матеріалів кримінальних справ підтверджує, що левову частину зафіксованих доказів складають відомості, що містяться в протоколах слідчих дій.

Разом з тим необхідно зазначити, що не завжди протоколювання здійснюється на достатньо високому професійному рівні, з необхідною повнотою і об'єктивністю. Всі ці обставини потребують адекватної фіксації даних в протоколі, створення стійкої системи доказів у кримінальній справі.

Відомо, що процеси протоколювання у поєднанні із застосуванням додаткових методів фіксації доказів розширюють діапазон відомостей про результати проведених слідчих дій, гарантують їх законність і об'єктивність.

В юридичній літературі питання фіксації результатів різних слідчих дій частково досліджувалося. Разом з тим, комплексного правового і криміналістичного дослідження проблем фіксації результатів проведення слідчих дій з використанням різноманітних методів і технологій в повному обсязі не проводилося.

Тому в даному монографічному дослідженні авторами зроблена спроба висвітлити, по-перше, загальні засади документування доказової інформації і, по-друге, механізм документування доказової інформації при розслідуванні окремих видів злочинів.

2. Використовує розшукового собаку для переслідування злочинця за свіжими слідами.

3. Упаковує (консервує) предмети, що є носіями запахів.

4. Використовує розшукового собаку для «вибірки» осіб і предметів.

5. Використовує собаку для обслідування місця можливого виявлення схованки злочинця: підвалів, горищ будівель, незамкнених сараїв і сховищ, лісопосадок тощо.

6. Повіdomляє членів оперативної групи про виявлення слідів з чітко вираженими особливостями взуття, а також будь-яких предметів, що можуть мати значення для справи.

7. Складає акт про застосування службово-розшукового собаки.

заходів для виявлення знарядь і засобів вчинення злочину, а також різні предмети, що мають значення для справи.

8. Разом із судово-медичним експертом здійснює зовнішній огляд потерпілого.

9. Складає протокол огляду місця події, креслить потрібні плани та схеми.

Оперативний уповноважений карного розшуку:

1. Бере участь в огляді місця події, знайомиться з обставинами заподіяння тілесних ушкоджень.

2. Виявляє очевидців і осіб, які можуть повідомити що-небудь про обставини злочину: з'ясувати дані про злочинця, прикмети, напрямок його втечі. Здійснює розшук за свіжими слідами.

3. Здійснює подвірньо-поквартирні обходи в районі місця події з метою отримання даних, що мають значення для розкриття злочину.

4. З метою розшуку злочинців і виявлення їх слідів обстежує місця можливої їх схованки до або після вчинення злочину: горища, підвали найближчих будинків, незамкнуті сараї й сховища, лісопосадки тощо.

5. Інформує слідчого про дані, що мають значення для справи, які були отримані в результаті проведення оперативно-розшукових заходів.

Дільничний інспектор:

1. Вживає заходів щодо охорони місця події.

2. Характеризує оточення потерпілого, його зв'язки.

3. Інформує слідчого й оперативного працівника про осіб, які проживають у цьому районі і являють оперативний інтерес.

4. Повідомляє слідчого й оперуповноваженого карного розшуку про появу на території дільниці підозрілих осіб.

5. Здійснює подвірньо-поквартирні обходи в районі місця події з метою отримання даних, що мають значення для розкриття злочину.

6. Виконує доручення слідчого й оперативного уповноваженого карного розшуку.

7. Бере участь у переслідуванні й затриманні злочинця за свіжими слідами.

Спеціаліст-криміналіст:

1. Бере участь у проведенні огляду місця події: у виявленні, фіксації, вилученні й пакуванні різних слідів і предметів, що мають значення для розкриття злочину.

2. Висловлює міркування і пояснення щодо походження тих чи інших слідів, виявлених пошкоджень, предметів, щодо можливості використання їх у процесі розслідування.

3. Надає допомогу слідчому в описі різних об'єктів і предметів, виявлених на місці події.

4. Робить орієнтуючу, оглядову, вузлову і детальну фотозйомку, а в разі потреби – кінозйомку або відеозапис місця події.

5. Застосовує міношукач або металолукач, якщо в цьому є потреба.

Кінолог:

1. За вказівкою слідчого веде пошук різноманітних предметів і слідів (відправних пунктів), за якими можна використати розшукового собаку.

ЧАСТИНА І. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОКУМЕНТУВАННЯ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

РОЗДІЛ 1. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО

Документ у широкому розумінні слова – це матеріальний об'єкт, на якому тим чи іншим способом зафіксована інформація щодо певних фактів. Поняття «документ» поширюється на письмові акти або документи, кіно- та відеодокументи, креслення, схеми, перфокарти, телеграфні й телетайпні стрічки, магнітні стрічки-фонодокументи, кодові тексти ЕОМ, машинописні та друкарські тексти, які засвідчують будь-який факт, явище, подію.

Предметом криміналістичного дослідження є тільки письмові та машинописні документи, на яких мовними засобами (знаками) закріплені думки людини, події та факти. Виділяють п'ять видів дослідження документів:

- відновлення пошкоджених (спалених, розірваних, зотлілих) документів;
- встановлення способу виготовлення документа;
- відновлення слабовидимих та невидимих записів у документах;
- встановлення давності виготовлення документа;
- вирішення різних ідентифікаційних завдань (ідентифікація цілого за його частинами, ідентифікація друкарських машин, встановлення групової (родової) приналежності барвників, паперу та інших матеріалів письма).

У процесуальному плані документи поділяють на письмові та речові. До останніх належать документи, «...які є знаряддям вчинення злочину, зберегли на собі сліди злочину або були об'єктом злочинних дій... та всі інші, які можуть бути засобом розкриття злочинів та викриття винних» (ст. 78 КПК України).

Документ як речовий доказ потребує особливих правил поводження: до документа не можна вносити будь-яких змін (помарки, проколи, підкреслювання слів тощо); не можна підшивати без конверта в справу, згинати за новими складками, підклеювати до обгортки, зчіплювати скріпками; пересилати дозволяється виключно в цупких конвертах, помістивши документ між чистими аркушами паперу; якщо припускається, що на документі повинні залишитися сліди пальців рук, то працювати варто у рукавичках.

Огляд документів як самостійна слідча дія проводиться у випадках, коли документ не був оглянутий та зафіксований у протоколах тих слідчих дій, під час яких він був виявлений, або коли був поданий обвинуваченням, потерпілим чи свідком. Огляд проводиться згідно зі ст. 190 КПК України і складається з: а) дослідження зовнішнього вигляду та змісту документа; б) ретельного дослідження з метою виявлення можливих змін у тексті (підчистки, дописки, сліди травлення, вклеєні букви, цифри тощо).

Такий огляд виконується органолептичними (огляд «проти світла», при боковому освітленні, у навскісному світлі) та інструментальними методами (використання оптичних приладів – лупи, мікроскопів, світлофільтрів, УК-1, ЕОП).

Підчистка – механічне видалення з поверхні документа письмових, друкованих знаків, букв, штрихів, слів, символів, які відображають зміст документа. Засоби підчистки: гума, пемза, гострі предмети. Ознаки підчистки: кошлатість волокон паперу, потоншення паперу в місцях підчистки, розпливчасті штрихи тексту на підчищеному місці, залишки частинок барвника, видаленого тексту, порушення захисної сітки в документі тощо.

Травлення – це руйнування або знебарвлення фарбувального матеріалу штрихів записів документа хімічним реактивом (розчини кислот, окислювачів). Суть травлення полягає в тому, що при реакції фарбувального матеріалу з речовиною, яка використовується для травлення, утворюється нова сполука. Ця сполука зливається з фоном документа так, що неозброєним оком її неможливо розрізнити.

Змивання – це розчинення та вилучення фарбувального матеріалу штрихів тексту з поверхні документа. Для змивання застосовують воду, спирт, спеціальні хімічні розчинники барвників.

Ознаки травлення та змивання тексту: порушення проклеї паперу та утворення матових ділянок, плям; руйнування захисної сітки; розпливання чорнил, якщо штрихи нанесені на місці травлення, а також різний їх колір; залишені в складках паперу мікросліди фарбувального матеріалу. Сліди травлення та змивання, як правило, можна виявити дослідженням люмінесценції в УФП та ІЧП. Коефіцієнти відбиття відрізняються на місці травлення і на ділянках документа, що не піддавалися травленню.

Дописки і вставки – внесення змін до документа без механічного його пошкодження. Дописку, як правило, виконують до числа, до слова на початку або в кінці; вставку – шляхом внесення змін у середину слова, числа тощо. Ознаки дописок і вставок: порушення топографії тексту; різний колір чи відтінок фарбувального матеріалу; неоднакова ширина штрихів, різний їх нахил; форма знаків відрізняється від форми таких самих знаків основного тексту; дописаний знак нанесений пізніше основного тексту, тому штрихи його розташовані вище штрихів основного тексту, штрихів відтиску печатки, штампу тощо.

Способи та методи встановлення змін у документах можна поділити на органолептичні й технічні (інструментальні). Органолептичні: візуальний огляд «проти світла», у навскісному світлі, зіставлення оригіналу та копій, аналіз змісту документа, відтисків штампів і печаток, відповідність реквізитів документа його призначенню, часу виготовлення тощо.

Технічні або інструментальні дослідження зумовлюють використання мікроскопічних, фотографічних, вимірювальних, люмінесцентних, спектрографічних, рентгенографічних, кольоророзрізнявальних та кольороподільних методів і засобів. Деякі інструментальні методи може застосовувати слідчий. Однак більшість використовується спеціалістом у

РОЗДІЛ 10.

ПРАВОВІ І КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСНОВИ ДОКУМЕНТУВАННЯ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗАПОДІЯНЬ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ

10.1. Організаційно-технічні засади документування доказової інформації при розслідуванні заподіянь тілесних ушкоджень

Склад групи:

1. Слідчий (керівник групи).
2. Оперуповноважений карного розшуку.
3. Дільничний інспектор, на ділянці якого заподіяно тілесне ушкодження.
4. Спеціаліст-криміналіст.
5. Кінолог.

Спорядження групи:

1. Слідчий портфель або експертна валіза.
2. Диктофон.
3. Магнітний підйомник.
4. «Кішка» для діставання предметів з водоймищ.
5. Фото-, кіно-, відео- та освітлювальна апаратура.
6. Таблиця з номерами для позначення об'єктів зйомки.
7. Ультрафіолетовий освітлювач з автономним живленням.
8. Предмети, необхідні для вилучення крові, волосся, виділень людського тіла: пробірки, скальпель, ножиці, марля.

10.2. Тактичні основи документування доказової інформації при розслідуванні заподіянь тілесних ушкоджень

Дії членів групи на місці події

Слідчий або особа, яка проводить дізнання:

1. Організує надання медичної допомоги особам, які отримали тілесні ушкодження.
2. Організує охорону місця події.
3. Встановлює і допитує очевидців злочину, встановлює прикмети злочинця.
4. Про обставини, що мають значення для розшуку за свіжими слідами, інформує оперуповноваженого карного розшуку, дільничного інспектора, кінолога і направляє їх на затримання злочинця.
5. Запрошує понятих для участі в огляді місця події та пояснює їм їх права й обов'язки, звертає їх увагу на сліди та предмети, виявлені на місці події.
6. Знайомиться з місцем події, щоб отримати загальне уявлення про подію, визначити межі огляду і намітити план його проведення.
7. У процесі огляду місця події знаходить, фіксує і вилучає сліди, вживає

на місці події.

4.Робить орієнтуючу, оглядову, вузлову і детальну фотозйомку, а в разі потреби – кінозйомку або відеозапис місця події. У разі потреби застосовує іншу криміналістичну техніку.

Кінолог:

1.Веде пошук різноманітних слідів, за якими можна використати розшукового собаку.

2. Використовує розшукового собаку для переслідування злочинця за свіжими слідами.

3. Використовує розшукового собаку для «вибірки» осіб і предметів.

4. Упаковує (консервує) предмети, що є носіями запахів.

5. Використовує собаку для обслідування місця можливого виявлення схованки злочинця: підвалів, горищ будівель, незамкнених сараїв і сховищ, лісопосадок тощо.

6. Повідомляє членів оперативної групи про виявлення слідів з чітко вираженими особливостями взуття, а також будь-яких предметів, що можуть мати значення для справи.

7. Складає акт про застосування службово-розшукової собаки, якщо особа потерпілого не встановлена.

лабораторних умовах.

Для відновлення закритих барвником текстів у документах використовують такі способи: фотографування в наскісному світлі, кольороподіл та кольоророзрізнення, фотографування зі світлофільтрами, дифузно-копіювальний метод, зйомку в інфрачервоних та рентгенівських променях, хімічні методи. Деякі з них слідчий застосовує самостійно. Зокрема, щоб прочитати залитий текст, його перш за все необхідно оглянути проти світла, потім сфотографувати зі світлофільтром такого самого кольору, як і пляма, після цього документ повинен бути оглянутий в інфрачервоних променях за допомогою ЕОП.

Якщо не вдалося прочитати текст за допомогою «польових» засобів і методів, слідчий використовує спеціальні знання:

– проводить попереднє дослідження в експертному підрозділі;

– призначає техніко-криміналістичну експертизу.

Попереднє дослідження слідчий може здійснити і в кабінеті, якщо запросить для цього спеціаліста. Важливо пам'ятати: які б засоби спеціаліст не застосовував, документ повинен залишатися без змін!

Експертне дослідження спеціаліст виконує в експертних установах МЮ та МВС. Сучасними засобами можна відновити майже будь-які тексти, залиті барвником, а також закриті тонкими шарами дерева, паперу або спалені тексти, якщо документ не зруйнований, а тільки обвуглений.

Технічне підроблення підпису – це його відтворення на документі шляхом копіювання з оригіналу. Виконують копіювання підпису проти світла, через копіювальний папір, шляхом попередньої підготовки (наколювання, перетиснення), шляхом фотокопіювання, ксерокопіювання, вологого копіювання з проміжного кліше.

Кожний спосіб підроблення технічними засобами має характерні ознаки. Ознаки копіювання підпису проти світла: сповільненість руху, сліди зупинок і викривлення в штрихах, тупі закінчення штрихів, ширина з'єднувальних штрихів однакова з шириною головних. Ці самі ознаки характерні й для копіювання підпису через копіювальний папір. Якщо підпис виконаний з попередньою підготовкою і наведений, то можуть залишитися сліди перетиснення, наколювання, які можна виявити при боковому освітленні на звороті документа. Якщо підготовка здійснювалась олівцем або через копіювальний папір, то в штрихах підпису залишаться частинки графіту чи копіювального паперу.

Якщо підпис скопійований шляхом переносу його на документ за допомогою проміжного кліше, має місце слабка насиченість барвника, на папері в місці підпису виникає матова ділянка, адже папір зволожувався. При ксерокопіюванні в штрихах підпису можна знайти окремі частинки барвника, а сам штрих має блиск графіту. При фотографічному копіюванні (що зустрічається досить рідко) у місці підроблення залишаються сліди зволоження паперу та оброблення його хімічними реактивами. Техніко-криміналістична експертиза документів:

– дозволяє встановити відносну давність документа;

– допомагає визначити спосіб виготовлення документа та його реквізитів;

- відновлює цілісність тексту пошкоджених і спалених документів;
- встановлює послідовність нанесення реквізитів та відтисків печаток і штампів у документі;
- відновлює видалені та закриті барвниками тексти;
- встановлює, чи мають місце дописки, вставки, додрукування, переклеювання карток, вклейки частин у документі;
- ідентифікує друкарські машинки, печатки, штампи тощо, а також друкарські пристрої (принтери, телетайпи, телеграфні апарати);
- дозволяє встановити групову належність матеріалів письма (олівці, чорнила, пасти, клеї тощо).

Процес підготовки матеріалів до технічної експертизи документів складається з таких дій:

- огляд документів – речових доказів та визначення завдань дослідження;
- вибір експертної установи;
- відібрання порівняльних зразків;
- винесення постанови про призначення техніко-криміналістичної експертизи документів;
- пакування матеріалів дослідження та подання їх до експертизи.

Для формулювання завдань (питань) дослідження та вибору експертної установи використовують Інструкцію щодо порядку підготовки матеріалів на експертизу, а також довідкові посібники.

Існують два ступеня спалення документів: обвуглювання та спопеління. Обвуглювання виникає внаслідок горіння в середовищі, обмеженому киснем. Обвуглений документ нерідко зберігає форму або руйнується на частини. Щоб зафіксувати обвуглений документ, рекомендується зволожити його на водяній бані або сприснути 10-15% розчином гліцерину у воді, а потім вмістити між двома чистими пластинами скла і так подавати до експертизи. Фіксацію обвугленого документа бажано доручити спеціалісту.

Якщо на місці події горять документи, необхідно перш за все припинити доступ повітря (закрити димохід, дверцята печі). У цьому разі горіння призупиниться, а документи будуть тільки обвуглені. Їх необхідно акуратно вийняти із печі і, якщо є така можливість, упакувати. Як правило дотримуються такого порядку: дно посилоного ящика змащують клеєм і покривають шаром вати, на нього кладуть документи, але в жодному разі навалом; зверху прикривають шаром вати, на який кладуть ще шар документів; останній прикривають ватою, приклеєною до кришки ящика, щоб виключити переміщення шарів вати в ящику й зберегти таким чином обвуглені документи. Інколи рекомендують обвуглені документи обприснути лаком для волосся «Прелесть» або розчином цукру у воді (1 чайна ложка на склянку води).

Якщо документ зовсім згорів, попіл необхідно упакувати й надати на експертизу. Інструментальне дослідження дозволяє встановити, який папір спалено, його хімічний склад, чи був на папері друкарський текст. Не дозволяється змішувати попіл документа з іншими, а також зі зразками документів, які, за версією слідчого, були спалені.

Дослідженням обвуглених залишків можна встановити форму бланка

упаковує сліди, а також різні предмети, що мають значення для справи.

6. Під час огляду місця крадіжки:

- визначає місце проникнення злочинців у приміщення, в якому була вчинена крадіжка;
- оглядає ділянки пролому стін, дверей, стель, перекриттів;
- визначає спосіб вносу матеріальних та інших цінностей під час вчинення крадіжки;
- виявляє обставини, факти й ознаки, які можуть вказувати на можливе інсценування крадіжки.

7. Вживає заходів щодо пошуку знарядь і засобів злочину.

8. Про факти та обставини, які мають значення для негайного розшуку за свіжими слідами, інформує оперуповноваженого карного розшуку, дільничного інспектора, кінолога та направляє їх на затримання злочинця, складає протокол огляду місця події, креслить потрібні плани та схеми.

Оперативний уповноважений карного розшуку:

1. Бере участь в огляді місця крадіжки і знайомиться з обставинами її вчинення, вживає необхідних оперативно-розшукових заходів щодо встановлення і затримання злочинця.

2. Виявляє очевидців і осіб, які можуть повідомити що-небудь про злочин і злочинця, напрямок його втечі.

3. З метою розшуку злочинців і виявлення їх слідів обстежує місця можливої їх схованки до або після вчинення крадіжки: горища, підвали найближчих будинків, незамкнуті сараї та сховища, лісопосадки тощо.

4. Інформує слідчого про дані, що мають значення для справи, які були отримані в результаті проведення оперативно-розшукових заходів.

Дільничний інспектор:

1. Вживає заходів щодо охорони місця події.

2. Інформує слідчого та оперативного уповноваженого карного розшуку про осіб, що являють оперативний інтерес і постійно проживають або працюють в цьому районі.

3. Повідомляє слідчого й оперативного уповноваженого карного розшуку про появу на дільниці обслуговування підозрілих осіб.

4. Разом із оперативним уповноваженим карного розшуку проводить подвірньо-поквартирні обходи в районі місця події з метою отримання даних, що мають значення для розкриття злочину.

5. Виконує доручення слідчого та оперативного уповноваженого карного розшуку.

6. Бере участь у затриманні злочинця за свіжими слідами.

Спеціаліст-криміналіст:

1. Бере участь у проведенні огляду місця події: у виявленні, фіксації, вилученні й пакуванні різних слідів і предметів, що мають значення для справи.

2. Висловлює міркування і пояснення про походження тих чи інших слідів, виявлених пошкоджень, предметів, про можливість використання їх у процесі розслідування.

3. Надає допомогу слідчому в описі різних предметів і об'єктів, знайдених

РОЗДІЛ 9.
ПРАВОВІ І КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСНОВИ
ДОКУМЕНТУВАННЯ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ
РОЗСЛІДУВАННІ КРАДІЖОК ІНДИВІДУАЛЬНОГО МАЙНА

9.1. Організаційно-технічні засади документування
доказової інформації при розслідуванні крадіжок
індивідуального майна

Склад групи:

1. Слідчий (керівник групи).
2. Оперуповноважений карного розшуку.
3. Дільничний інспектор, на дільниці якого вчинено крадіжку.
4. Спеціаліст-криміналіст.
5. Кінолог.

Спорядження групи:

1. Слідчий портфель або експертна валіза.
2. Диктофон.
3. Мегафон.
4. Металошукач або міношукач.
5. Магнітний підйомник.
6. Фото-, кіно-, відео- та освітлювальна апаратура.
7. Таблиця з номерами для позначення об'єктів зйомки.
8. Ультрафіолетовий освітлювач з автономним живленням.
9. Предмети, необхідні для вилучення крові, волосся, виділень людського тіла: пробірки, скальпель, ножиці, марля.
10. Переносний ліхтар.
11. Засоби для одержання копій слідів протектора автотранспортного засобу.

9.2. Тактичні основи документування доказової
інформації при розслідуванні крадіжок
індивідуального майна

Дії членів групи на місці події

Слідчий або особа, яка проводить дізнання:

1. Вживає заходів щодо охорони місця події.
2. Запрошує понятих для участі в огляді місця події та пояснює їм їх права й обов'язки.
3. Опитує потерпілих про час виявлення крадіжки, вкрадені речі та предмети, зміни, що внесені в обстановку на місці крадіжки, осіб, що підозрюються у вчиненні крадіжки.
4. Ознайомлюється з місцем вчинення крадіжки, щоб отримати загальне уявлення про подію, визначити межі огляду, визначити план його проведення.
5. Робить огляд місця події, під час якого знаходить, фіксує, вилучає і

документа, інколи навіть текст, який можна використати для ідентифікації.

Печатка – прилад з рельєфним зображенням знаків для нанесення їх відтисків на папір, деревину, метал тощо. Печатки бувають каучукові – для плоских відтисків та металеві – для рельєфних відтисків на твердих матеріалах. Печатки за формою бувають *круглі, овальні та трикутні*. Прямокутні й квадратні печатки називають штампами. Злочинці виготовляють печатки та штампи такими способами:

- вирізують з гуми, деревини, пластмаси;
- гравірують та використовують гальванопластику;
- використовують набір готових друкарських стандартних літер;
- використовують набір гумових літер, одержаних шляхом розрізання готових стандартних штампів (для цього беруть штампи для виготовлення бланків довідок, що є в продажу);
- виготовляють каучукові печатки за заводською технологією (зі свинцю – друкарськими літерами вибивають об'ємну форму печатки, яку заповнюють сировою гумою та вулканізують її). Герб виготовляють гравіруванням. З метою підроблення відтиск печатки можна нанести на документ:
 - малюванням безпосередньо по документу;
 - вологим копіюванням з оригіналу відтиску;
 - вологим копіюванням з використанням проміжного плоского кліше – печатки або кліше, виготовленого набором, гравіруванням.

Ознаки підроблених відтисків печаток характеризують способи підроблення.

Малювання відтисків: нестандартність зображення літер, їх форми, розміру, малюнку, ширини штрихів, їх подвоєність та викривлення; є вдавнені сліди, проколи, частинки графіту; асиметричне розташування літер, неоднаковий радіальний нахил однакових літер.

Вологе копіювання з оригіналу відтиску має дзеркальне зображення, тому цей спосіб використовують рідко.

Вологе копіювання з плоского малюваного кліше має всі ознаки безпосереднього малювання відтиску по документу, для нього характерні також зволоження паперу та порушення проклепки в місцях відтиску.

Ознаки відтисків, нанесених вологим копіюванням з проміжного кліше: форма й розміри літер відповідають стандарту, однак відтиск за насиченістю барвника блідий, краї штрихів літер розпливчасті, папір у місцях відтиску матовий, клейовий прошарок порушений.

Якщо злочинець проміжне кліше наводить для того, щоб придати відтиску насиченості барвника, то відтиск матиме всі ознаки наведення – викривлення та нерівномірне розташування барвника в штрихах, дзеркальне зображення деяких літер («і», «е» тощо).

Відтиски, нанесені з вирізаного кліше, характеризуються нестандартною формою літер, неоднаковою шириною штрихів, кутастістю овалів, відсутністю відсічок, слідами перерізання штрихів, різними інтервалами й нахилами знаків.

Якщо відтиск нанесений з набірною або гравірованого кліше, то перш за все спостерігається нерівномірне розташування барвника в штрихах, а також

неоднакові інтервали між буквами, різні радіальні нахили знаків. Крім того, металеві кліше залишають на папері сліди перетиснення, сліди витиснення барвника з-під літер, і тому штрих у центрі має менш інтенсивне забарвлення, ніж з країв, де зосереджений барвник.

Техніко-криміналістичне дослідження відтисків печаток дозволяє встановити тотожність рельєфного або плоского кліше їх відтискам на документах, що підроблені. Для цього до експертизи потрібно подати:

- документ з підробленим відтиском;
- оригінал рельєфного або плоского кліше печаток, а за відсутності останніх – їх відтиски на будь-яких документах.

Якщо оригінал печатки не зберігся, то подають її відтиски, виконані приблизно в час, яким датований документ, що наданий на експертизу.

2. Інформує слідчого про доцільність використання розшукового собаки за слідом і за дозволом слідчого використовує його.

3. При виявленні слідів, придатних до вилучення і дослідження, повідомляє про це спеціаліста-криміналіста.

4. Проводить разом з оперативним уповноваженим карного розшуку обстежування місць можливої схованки злочинця.

5. Використовує розшукового собаку для «вибірки» осіб і предметів.

6. Складає схему маршруту руху по сліду розшукового собаки.

7. Складає акт про застосування службово-розшукового собаки.

Інспектор ДАІ (Державтоінспекції):

1. Знайомиться з обстановкою і розташуванням ділянки, звідки вчинено викрадення.

2. Визначивши напрямок руху транспорту, що викрадено (якщо це можливо), висловлює свої міркування з приводу перекриття в певних місцях маршрутів імовірного руху злочинця.

3. Надає допомогу слідчому в складанні схеми ділянки, звідки викрадено транспорт, дає необхідні консультації при проведенні огляду місця викрадення і виявлення транспорту, що викрадено.

4. Визначає приблизне віддалення транспорту від місця події, використовуючи відомості про тактико-швидкісні якості транспорту, що викрадено, і пішоходів.

5. Організовує переслідування злочинця за відомим маршрутом його руху.

6. Інформує слідчого про результати роботи з встановлення місцезнаходження транспорту, який викрадено.

7. Через чергового по ДАІ організує виставлення заслонів і пошукових груп у місцях можливої появи злочинця на транспорті, що викрадено.

4. У разі використання службово-розшукового собаки (наприклад, від покинутого злочинцями транспорту) відпрацьовує маршрут його руху, виявляє свідків і обстежує місця можливої схованки злочинців.

5. Систематично інформує старшого слідчо-оперативної групи про результати розшукових заходів.

Дільничний інспектор:

1. Після прибуття на місце події вживає заходів щодо його охорони.

2. Інформує слідчого й оперативного уповноваженого карного розшуку про осіб, які проживають на ділянці і можуть вчинити викрадення, про характер та особливості місцевості (рельєф, довжина і напрямок доріг тощо).

3. Надає допомогу слідчому в обстеженні місця події, виявленні речових доказів, залишених злочинцями.

4. Разом з оперативним уповноваженим карного розшуку та інспектором-кінологом оглядає територію з метою встановлення маршруту руху транспорту, якого викрадено, очевидців і свідків.

5. У разі використання службово-розшукового собаки (від транспорту, що викрадено) бере участь у переслідуванні й затриманні злочинця.

6. Виконує доручення слідчого та оперативного уповноваженого карного розшуку, пов'язані з розслідуванням викрадення, встановленням і затриманням злочинців.

7. Інформує слідчого, оперативного уповноваженого карного розшуку про добути в ході роботи на місці події дані, які являють оперативний інтерес.

8. Після закінчення огляду залишається на місці події і продовжує роботу з встановлення свідків і осіб, причетних до вчинення викрадення транспортного засобу.

Спеціаліст-криміналіст:

1. Веде пошук, фіксацію і вилучення слідів пальців рук, запаху, взуття, протекторів транспорту для подальшої ідентифікації та перевірки за картотеками відбитків, які є в справах про нерозкриті викрадення, крадіжки.

2. Робить фотозйомку місцевості (орієнтуюча, оглядова, вузлова і детальна).

3. Надає допомогу слідчому в складанні схеми місця події та описі обстановки при оформленні протоколу огляду.

4. У разі виявлення при огляді прилеглої території транспорту, який викрадено і покинуто, проводить його огляд з метою виявлення слідів, фіксує і вилучає їх.

5. Інформує слідчого про всі знайдені сліди, речові докази, перевіряє відображення їх в протоколі огляду місця події.

6. Після завершення огляду і прибуття в районне управління внутрішніх справ (РУВС) негайно приступає до оброблення та ідентифікації слідів пальців рук, залишених злочинцем, з метою встановлення його особи.

Кінолог:

1. Відшукує можливості використання розшукового собаки з місця викрадення або виявлення транспорту, що викрадено, разом з спеціалістом-криміналістом і слідчим оглядає місцевість, відшукує сліди ніг і предмети, залишені злочинцем, упаковує і передає їх слідчому.

РОЗДІЛ 2. ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ФІКСАЦІЇ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

З метою дослідження відображення обставин вчинення злочину у матеріалах кримінальної справи в юридичній літературі застосовується два терміни – закріплення доказів і фіксація доказів. Проте не завжди в них вкладається однаковий зміст. Процесуалісти частіше оперують термінами «процесуальне закріплення», «процесуальне оформлення» результатів слідчої дії, розуміючи під цим процесуальне посвідчення і документування зібраної інформації. Криміналісти, як правило, використовують термін «фіксація», відносячи його до таких об'єктів, як сліди, результати огляду місця події, речові докази і т. д., маючи на увазі в основному матеріальне закріплення ознак вказаних об'єктів.

Серед цілого ряду окремих криміналістичних теорій вчення про фіксацію доказової інформації займає одне з найважливіших місць як за своєю практичною значимістю, так і за актуальністю. Це пояснюється тим, що проблематика фіксації доказової інформації – невід'ємна частина комплексу проблем, пов'язаних з вивченням і використанням закономірностей пошуку і виявлення доказової інформації. Її актуальність і важливість пояснюється тим значенням, як кримінально-процесуальним, так і криміналістичним, яке має фіксація доказової інформації в процесі доказування, тією роллю, що значення фіксації доказової інформації відіграє як стимул розвитку, удосконалення її засобів і методів у криміналістичній науці. У той же час формування даної окремої криміналістичної теорії не можна вважати завершеним, оскільки нові засоби фіксації, що з'явилися в останній час, змушують переглянути ряд процесуальних положень, технічних і тактичних рекомендацій щодо здійснення процесів фіксації.¹

Термін «фіксація» прийшов в українську мову з латинської, зберігши свою семантику: 1) відзначати на папері чи у свідомості (записувати, замальовувати, запам'ятовувати); 2) остаточно встановлювати; 3) зосереджувати, направляти; 4) закріплювати у визначеному положенні; 5) обробляти фіксажем.²

Цей термін застосовується в різних галузях знань, але завжди позначає яку-небудь діяльність, спрямовану на збереження певних параметрів об'єктів.

Проблема фіксації доказової інформації – одна з найважливіших в комплексі проблем, пов'язаних з вивченням і використанням закономірностей збирання доказів.

¹ Белкин Р.С. Курс криминалистики. В 3-х т.: Общая теория криминалистики. – М.: Юристъ, 1997. – Т. 1. – С. 217; Белкин Р.С. Курс криминалистики. В 3-х т.: Частные криминалистические теории. – М.: Юристъ, 1997. – Т. 2. – С. 117.

² Ожегов С.И. Словарь русского языка. – М.: Русский язык, 1985. – 797 с.

Її актуальність і важливість пояснюється тим значенням (кримінально-процесуальним і криміналістичним), яке має фіксація доказів в процесі доказування, тією роллю яку значення фіксації доказів відіграє як стимул розвитку, вдосконалення її засобів і методів в криміналістичній науці. Сама проблема багатопланова. Фіксація доказів – один з елементів такої стадії (етапу) доказування, як збирання доказів. Ця думка утвердилась в криміналістичній літературі після її обґрунтування в роботах А.І. Вінберга. Ще в 1950 р. він писав, що фіксація доказів – елемент збирання доказів, що це їх відображення, закріплення.³

«Під збиранням доказів, – писав він в 1959 р., – розуміється сукупність дій з виявлення, фіксації, вилучення і збереження різних доказів».⁴

Трохи інакше це питання вирішується в кримінально-процесуальній науці. На думку М.С. Строговича, процесуальне закріплення доказів складає самостійний етап процесу доказування разом з виявленням, перевіркою і оцінкою доказів. Під закріпленням він розуміє фіксацію доказів у встановлених законом процесуальних формах.⁵

Н.С. Алексєєв розділяв цю позицію і також виділяв закріплення доказів в самостійний етап доказування.⁶

Трохи інакше розглядає це питання П.А. Лупінська, позиція якої близька до позиції А.І. Вінберга. Вона вважає фіксацію доказів елементом їх збирання разом з виявленням доказів.⁷

Хоча відмінності в оцінці місця фіксації доказів в процесі доказування є не дуже істотними, позиція А.І. Вінберга переважає в криміналістичній та кримінально-процесуальній науці.

Є відмінності і у використанні терміну, що позначає дане поняття. У процесуальній літературі частіше говорять про «закріплення доказів», про їх «процесуальне оформлення». Під яким розуміють «відображення в процесуальних актах виявлених слідчим фактичних даних»⁸, «процесуальне засвідчення і документування зібраних доказів»⁹, закріплення доказів у встановлених процесуальних формах¹⁰.

У криміналістичній літературі акцент робиться на об'єктах фіксації – переважно матеріальних утвореннях, а також на засобах і методах фіксації.

³ Вінберг А.И. Криминалистика. Вып. 1. Введение в криминалистику. – М., 1950, – С. 8.;
Вінберг А.И. Предмет и метод советской криминалистики. В кн.: Криминалистика. – М., 1950. – С. 6.

⁴ Вінберг А.И. Предмет, задачи и система науки советской криминалистики. В кн.: Криминалистика. – М., 1959. – С. 6.

⁵ Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса, т. 1. – М., 1968. – С. 302.

⁶ Уголовный процесс. – М., 1972. – С. 161.

⁷ Уголовный процесс. – М., 1969. – С. 121-122; Лупинская П.А. Доказывание в советском уголовном процессе. – М., 1966. – С. 33-34.

⁸ Ларин А.М. Работа следователя с доказательствами. – М., 1966. – С. 55.

⁹ Филиппова М.А. Экспрессные методы фиксации фактических данных на предварительном следствии. Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. – Л., 1975. – С. 9.

¹⁰ Трусов А.И. Основы теории судебных доказательств. – М., 1960. – С. 84.

а) час і спосіб вчинення викрадення;

б) наявність, вид і принцип дії засобів проти викрадення;

в) номер двигуна, шасі, рами тощо;

г) стан транспортного засобу (кількість пального, що залишалось в автомобілі, технічний стан, відстань, яка може бути подолана злочинцем на залишках пального), наявність міток, їх вид розміщення, наявність нестандартних частин та їх належність;

д) наявність у транспорті, що викрадено, яких-небудь документів, речей, їх вигляд, особливі прикмети.

6. Робить допит свідків викрадення.

7. Інформує членів слідчо-оперативної групи про дані, які можуть мати значення для подальшої організації розшукових заходів.

8. Контролює дії кожного члена слідчо-оперативної групи.

9. Підтримує постійний зв'язок із черговим районного управління внутрішніх справ (РУВС), інформує його про результати огляду, запитує потрібну інформацію.

10. У разі виявлення транспорту, що викрадено, поряд з оглядом:

– ретельно оглядає місце виявлення транспорту з метою відшукування слідів (взуття, транспортних засобів), знарядь і предметів, залишених злочинцями;

– вживає заходів щодо виявлення на дверцятах, крилах, капоті, ручках кабіни й багажника, склі дверцят, дзеркальці, попільничці, радіоприймачі та інших предметах машини слідів рук, слідів запаху, а в салоні машини – недопалків, предметів туалету та інших речей, які можуть служити речовими доказами в процесі розслідування;

– визначає за лічильником або таксометром шлях, що був пройдений, кількість використаного палива, масла й охолодної рідини, її температуру і стан двигуна;

– виявляє сліди та ознаки маскування (чи не перефарбовувалась машина або окремі її частини, чи немає ознак підроблення номерного знака, а також свіжих слідів його кріплення). Під час огляду перевіряє дані трафаретної таблички, розміщеної під капотом, на предмет їх відповідності цій машині. У протоколі огляду фіксує дані про всі вилучені сліди і про фотографування окремих вузлів, деталей, обстановки;

– з метою правильної оцінки слідів, що були залишені на різних частинах автотранспорту, і визначення можливості використання службово-розшукового собаки з'ясовує, чи був хто-небудь у машині після її виявлення, де і на яких частинах міг залишити сліди.

Оперативний уповноважений карного розшуку:

1. Знайомиться з обстановкою і обставинами події.

2. Серед присутніх на місці події осіб виявляє очевидців, свідків, у розмові з якими встановлює прикмети особи, що вчинила викрадення, спосіб і час вчинення злочину, напрямку руху злодія на транспорті, що викрадено.

3. Використовуючи отриману інформацію про час, спосіб вчинення злочину, а також дані про злочинця, організує встановлення підозрюваних у вчиненні викрадення.

РОЗДІЛ 8.
ПРАВОВІ І КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСНОВИ
ДОКУМЕНТУВАННЯ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ
РОЗСЛІДУВАННІ ВИКРАДЕННЯ АВТОМОТОТРАНСПОРТУ

8.1. Організаційно-технічні засади документування доказової інформації при розслідуванні викрадення автомобототранспорту

Склад групи:

1. Слідчий (керівник групи).
2. Оперуповноважений карного розшуку.
3. Дільничний інспектор.
4. Спеціаліст-криміналіст.
5. Кінолог (якщо злочинець утік з місця події).
6. Інспектор ДАІ (Державтоінспекції).

Спорядження групи:

1. Слідчий портфель або експертна валіза.
2. Фотоапарат.
3. Рулетка.
4. Масштабна лінійка.
5. Освітлювальна апаратура.
6. Засоби для одержання копій слідів протектора автомобототранспортного засобу.
7. Магнітний підйомник.
8. Магнітофон або диктофон.

8.2. Тактичні основи документування доказової інформації при розслідуванні викрадення автомобототранспорту

Дії членів групи на місці події

Слідчий або особа, яка проводить дізнання:

1. Перевіряє організацію охорони місця, звідки було вчинено викрадення (якщо воно не охороняється, забезпечує охорону, усуває з місця події осіб, що не мають відношення до справи).
2. Вияснює, які зміни відбулись на місці події з моменту виявлення факту викрадення до прибуття слідчо-оперативної групи.
3. Зберігає сліди і, не змінюючи обстановки, обходить місце події, щоб отримати загальне уявлення про обставини злочину.
4. Складає протокол огляду місця події, схему ділянки, з якої вчинено викрадення. При огляді місця події (місця викрадення) разом з експертом-криміналістом веде пошук слідів взуття, транспортних засобів, уламків скла, знарядь і засобів, за допомогою яких діяли злочинці.
5. Допитує потерпілого з метою деталізації обставин викрадення, прикмет транспорту і підозрюваних у вчиненні злочину осіб, при цьому встановлює:

Поняття фіксації і розглядається найчастіше відносно конкретного виду об'єкта фіксації. Як ілюстрацію можна послатися на визначення поняття фіксації результатів огляду місця події, запропоноване А.М. Басалаєвим: «Під фіксацією результатів огляду місця події необхідно розуміти здійснювані в процесуальному порядку дії особи, що проводить огляд, і запрошеного ним спеціаліста, направлені на закріплення (відображення) обстановки місця події і виявлених речових доказів, з обов'язковим описом засобів, методів і об'єктів фіксації в протоколі огляду місця події»¹¹.

Формулювання визначення фіксації доказів вимагає попереднього аналізу цього поняття.

З гносеологічної точки зору, фіксація доказів є відображення їх змісту. Результат відображення повинен давати максимально повне уявлення про об'єкт, адекватно передавати ті його властивості і ознаки, які, власне, і роблять його доказом. Повнота відображення залежить від його умов і засобів відображення. Проте, оскільки в даному випадку відображенням є цілеспрямований процес, його повнота залежить, окрім вказаних об'єктивних чинників, від тих цілей, які переслідує суб'єкт, що здійснює процес відображення. Тому відображення при фіксації носить вибірковий характер: відбивається тільки те і в такому об'ємі, що є необхідним для суб'єкта фіксації.

Оскільки докази – суть відображення злочину у навколишньому середовищі, результат їх фіксації буде відображенням відображення, тобто, якщо можна так виражатися, похідним відображення. В інформаційному аспекті мова йде про перенесенні інформації з одного об'єкту (докази) на інший – матеріальний засіб фіксації. Будь-яка передача, перенесення інформації неминуче супроводжується її втратою, при цьому має значення втрата не всякої інформації, а доказової; втратою іншої інформації можна знехтувати.

Інформаційна суть фіксації доказів полягає в тому, що:

- проводиться перекодування доказової інформації, що міститься в її матеріальному носії, і перенесення її на засіб фіксації;
- забезпечується збереження доказової інформації для неодноразового використання її в процесі доказування;
- завдяки збереженню зафіксованої порції інформації забезпечується можливість її накопичення до меж, що виражають повне встановлення предмету доказування, тобто до моменту доказаності всіх обставин, що входять в предмет доказування;
- отримує свій матеріальний вираз відбір інформації про подію: фіксується не вся інформація, що поступає до слідчого і суду, але лише та, що відноситься до предмету доказування (відносна інформація), що допускається законом (допустима інформація) та істотна з погляду предмету доказування;

¹¹ Басалаєв А.Н. Фиксация результатов осмотра места происшествия. Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. – Л., 1967. – С. 7.

– відображається не тільки сама доказова інформація, але й інформація про шляхи, способи її отримання як необхідна умова визнання її допустимості у справі.

Інформаційний аспект розгляду поняття фіксації доказів, як і поняття доказування в цілому, припускає абстрагування від правової природи цих понять. Це пояснюється тим, що в цьому випадку мова йде про загальні закономірності інформаційних процесів, що не залежать від виду циркулюючої інформації.

Справа полягає в тому, що ніякий, у тому числі й інформаційний аспект розгляду того чи іншого поняття, явища не може дати вичерпного уявлення про них. Повнота дослідження завжди вимагає комплексного підходу до об'єкту пізнання, якщо тільки завдання дослідження не обмежуються одним яким-небудь аспектом розгляду проблеми.

Достатньо повне уявлення про поняття фіксації доказів може скластися тільки за умови розгляду його у процесуальному і криміналістичному аспектах. У процесуальному значенні фіксація доказової інформації є вираз закріплюючої діяльності суб'єкта доказування.

У науці кримінального процесу неодноразово наголошувалося, що доказування – це одночасно пізнавальна і закріплююча діяльність. «Розслідування, – пише А.Р. Ратінов, – як і весь процес встановлення істини у кримінальній справі, має дві сторони. По-перше, здобувається інформація про обставини події, що розслідується. У цьому значенні діяльність носить пізнавальний характер. По-друге, встановлені обставини справи підтверджуються, документуються, закріплюються у встановленій законом формі. У цьому сенсі ця діяльність носить закріплюючий характер. Законодавець детально регламентував обидві сторони цього процесу, приділивши належну увагу засобам документування процесуальної діяльності і відображенню зібраних у справі доказів»¹².

Проте, викладена позиція поділяється не всіма процесуалістами. Так, М.С. Строгович вважає, що закріплююча діяльність складає необхідну властивість процесу пізнання, «оскільки інакше сам дослідник не може переконатися в тому, що отримані ним відомості правильні, істинні»¹³.

Але нам здається, що в даному випадку мова йде не про переконання суб'єкта доказування в істинності його знань. Коли ми говоримо про закріплюючу сторону доказування, мається на увазі процесуальне посвідчення фактів, оформлення їх у належну процесуальну форму як необхідну умову їх існування як судових доказів, а не логічний доказ істинності знання.

Виконує необхідний комплекс робіт, направлений на виявлення причин і умов смерті або поранення тварин.

Кінолог:

1. Веде пошук різноманітних слідів, за якими можна використати розшукового собаку.

2. Використовує розшукового собаку для переслідування злочинця за свіжими слідами.

3. Використовує розшукового собаку для «вибірки» осіб і предметів.

4. Упаковує (консервує) предмети, що є носіями запахів.

5. Використовує собаку для обстеження місця можливого виявлення схованки злочинця: підвалів, горищ будівель, незамкнених сараїв і сховищ, лісопосадок тощо.

6. Повіdomляє членів оперативної групи про виявлення слідів з чітко вираженими особливостями взуття, а також будь-яких предметів, що можуть мати значення для справи.

7. Складає акт про застосування службово-розшукового собаки.

¹² Теория доказательств в советском уголовном процессе. – М., 1973. – С. 289.; Ратінов А.Р. Вопросы познания в судебном доказывании // Сов. государство и право, 1964. – № 8; Эйсмэн А.А. Соотношение истины и достоверности в уголовном процессе // Сов. государство и право, 1966. – № 6; Лупинская П.А. Доказывание в советском уголовном процессе. – М., 1966; Шейфер С.А. Сущность и способы собирания доказательств в советском уголовном процессе. – М., 1972.

¹³ Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса. – Т. 1. – С. 296-297.

2. Перевіряє устаткування приміщення замками, сигналізацією.
3. Уточнює, чи були в приміщенні або сейфах цінності, гроші, інкасаторські сумки.
4. Надає допомогу слідчому в допиті очевидців події.
5. Уточнює, чи не проводилась ревізія, приймання-здавання та інші заходи.

Дільничний інспектор:

1. За вказівкою слідчого вживає заходів щодо охорони місця події.
2. Інформує слідчого і оперативного уповноваженого карного розшуку про осіб, що являють інтерес для слідства і постійно проживають або працюють у цьому районі.
3. Повідомляє слідчого і оперативного уповноваженого карного розшуку про появу на території дільниці підозрілих осіб.
4. Разом із оперативним уповноваженим карного розшуку проводить підвірно-поквартирні обходи в районі місця події з метою отримання даних, що мають значення для розкриття злочину.
5. За потреби характеризує особу громадянина, в будинку якого виникла пожежа.
6. Виконує доручення слідчого і оперативного уповноваженого карного розшуку.

Спеціаліст-криміналіст:

1. Бере участь у проведенні огляду місця події: у виявленні, фіксації, вилученні та пакуванні різних слідів і предметів, що мають значення для справи.
2. Висловлює міркування і пояснення щодо походження тих чи інших слідів, виявлених пошкоджень, предметів, щодо можливості використання їх в процесі розслідування.
3. Надає допомогу слідчому в описі різних об'єктів і предметів, виявлених на місці події.
4. Разом з судово-медичним експертом дактилоскопує трупи, якщо при пожежі загинули люди і їх особа не встановлена.
5. Робить орієнтуючу, оглядову, вузлову і детальну фотозйомку, а в разі потреби – кінозйомку або відеозапис місця події.
6. У разі потреби застосовує металошукач або міношукач.

Інспектор Державного пожежного нагляду:

Надає допомогу слідчому у встановленні причин пожежі, часу її початку, місця можливого виникнення, пошуку слідів матеріалів і їх вилученні.

Спеціаліст-хімік:

1. Встановлює, чи були на місці події мастильні матеріали і легкозаймисті речовини.
2. Збирає необхідні предмети, попіл для проведення хімічного аналізу.
3. Надає допомогу слідчому у встановленні причин пожежі.

Судово-медичний експерт:

Виконує необхідні дослідження, спрямовані на встановлення причин і умов смерті людей (отримання тілесних ушкоджень).

Ветеринарний лікар:

Однак, крім посвідчення фактів, фіксація доказів переслідує мету відображення фактів, фактичних даних. Причому на перший план в процесуальному розумінні фіксації доказів виступає процесуальна форма посвідчення і відображення, тому процесуальне визначення поняття фіксації доказів можна вважати формальним. Звідси і поширене серед процесуалістів уявлення про фіксацію доказів як про їх оформлення у встановленому законом порядку¹⁴, тобто надання їм законної форми.

На відміну від процесуального, криміналістичний аспект поняття фіксації доказів носить змістовний характер. Тут робиться упор на дії з фіксації доказів і засоби цих дій. «Фіксація в криміналістиці, – пише І.В. Макаров, – це система цілеспрямованих дій із закріплення виявлених фактичних даних з метою виконання завдань радянського кримінального судочинства»¹⁵. В.Е. Шабалін визначає фіксацію доказів як «провадження з дотриманням процесуальних правил і за допомогою засобів і прийомів криміналістики діяльність певних осіб, що направлена на збереження фактичних даних, які відносяться до справи, і проводиться в рамках процесуальних норм, що забезпечують доказове значення цих даних»¹⁶.

По своїй суті фіксація в криміналістиці як науці нічим не відрізняється від відображення добутих знань, висновків, гіпотез в інших науках. Така фіксація не переслідує і мети виконання завдань судочинства; її мета – забезпечення поступального ходу знання. Отже, у наведеному визначенні мова повинна йти про фіксацію не в науці, а в практичній діяльності по боротьбі із злочинністю. З цієї поправкою визначення І.В. Макарова дійсно відображає суть фіксації фактичних даних і в оперативно-розшуковій діяльності, де вона називається документуванням, і в доказуванні, і лише у такому вигляді вона може бути співвіднесена з визначенням фіксації доказів.

У криміналістичній літературі справедливо відзначається, що фіксація виконує істотну пізнавальну функцію, деякою мірою заміняє суду безпосереднє сприйняття зафіксованої інформації.

Прагнучи виразити сутність розглянутого поняття, різні автори користуються неоднаковими термінами. В кримінально-процесуальній літературі частіше говорять про «закріплення доказів», про їх «процесуальне оформлення». Під цим розуміють «відображення в процесуальних актах виявлених слідчим фактичних даних», «процесуальне посвідчення і документування зібраних доказів», «закріплення доказів у встановлених процесуальних формах»¹⁷.

¹⁴ Зеликсон Э.С. Процесс доказывания при расследовании и рассмотрении уголовных дел. – Труды КазГУ. Сер. юридическая, т. 2. – Алма-Ата, 1956. – С. 140.

¹⁵ Макаров И.В. Понятие, сущность и система методов фиксации в криминалистике. – Труды ВШ МВД СССР, вып. 31. – М., 1971. – С. 83.

¹⁶ Шабалин В.Е. Документальная фиксация доказательств. Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. 1975. – С. 5.

¹⁷ Белкин Р.С. Собираение, исследование и оценка доказательств. Сущность и методы. – М.: Наука, 1966. – С. 29; Ларин А.М. Работа следователя с доказательствами. – М.: Юрид. лит.-ра, 1966. – С. 55; 702. Шабалин В.Е. Документальная фиксация доказательств (криминалистический и процессуальный аспекты): Автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. юрид. наук. – М., 1975. – 25 с.

У криміналістичному аспекті визначив поняття фіксації доказової інформації О.К. Пюсса, який підкреслює, що «під фіксацією доказів варто розуміти закріплення фактів, що визначають їх зміст, у такому стані, у якому вони були безпосередньо сприйняті органами чуття людини»¹⁸.

Щодо огляду місця події давав визначення криміналістичної фіксації доказової інформації і В.П. Колмаков, який писав, що під фіксацією результатів огляду місця події прийнято розуміти дії, які здійснюються у встановленому кримінально-процесуальному порядку та спрямовані на закріплення за допомогою протоколювання і науково-технічних прийомів загальної картини місця події, а також властивостей, станів і ознак виявлених слідів і предметів, що можуть стати доказами в справі¹⁹.

Аналогічної точки зору дотримуються й інші криміналісти²⁰.

Криміналістичний аспект поняття фіксації доказової інформації носить змістовний характер, оскільки в ньому робиться акцент на дії з фіксації доказової інформації і засоби цих дій. «Фіксація в криміналістиці, – на думку І.В. Макарова, – це система цілеспрямованих дій із закріплення виявлених фактичних даних з метою виконання завдань ... кримінального судочинства»²¹.

В.Е. Шабалін визначає фіксацію доказової інформації в криміналістиці «...як вироблену з дотриманням процесуальних правил і за допомогою засобів і прийомів криміналістики діяльність визначених осіб, спрямовану на збереження фактичних даних, які стосуються справи, і проведену в рамках процесуальних норм, що забезпечують доказове значення цих даних»²².

Визначення фіксації, запропоноване І.В. Макаровим є, на його думку, «найбільш загальне визначення поняття фіксації, реалізованої в процесуальній і непроцесуальній сферах діяльності по боротьбі зі злочинністю»²³.

Окремі криміналісти стверджують, що з ґносеологічної точки зору фіксація доказів є відображенням їх змісту²⁴.

У цьому висловленні є певна доля істини. Зазначене висловлювання вірне як у відношенні процесуальної, так і у відношенні більшості визначень криміналістичної фіксації.

¹⁸ Пюсса О.К. О фиксации доказательств следователем // Вопросы советской криминалистики: Реф. Всесоюз. науч. совещ. по криминалистике. – Алма-Ата, 1959. – С. 42.

¹⁹ Колмаков В.П. Следственный осмотр. – М.: Юридическая литература, 1969. – С. 15].

²⁰ Осмотр места происшествия: Справочник следователя / Под ред. Леви А.А. – М.: Юрид. лит-ра, 1982. – С. 18.

²¹ Макаров И.В. Понятие, сущность и система методов фиксации в криминалистике // Труды Высшей школы МВД СССР. – М.: НИ и РИО, 1971. – Вып. 31. – С. 83.

²² Шабалин В.Е. Документальная фиксация доказательств (криминалистический и процессуальный аспекты): Автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. юрид. наук. – М., 1975. – С. 5.

²³ Макаров И.В. Понятие, сущность и система методов фиксации в криминалистике // Труды Высшей школы МВД СССР. – М.: НИ и РИО, 1971. – Вып. 31. – С. 83.

²⁴ Белкин Р.С. Криминалистика. Проблемы тенденции, перспективы: От теории – к практике. – М.: Юридическая лит-ра, 1988. – С. 218.

7.2. Тактичні основи документування доказової інформації при розслідуванні пожеж

Дії членів групи на місці події

Слідчий або особа, яка проводить дізнання:

1. Організує надання медичної допомоги особам, які отримали травми під час пожежі.

2. Вживає заходів щодо охорони місця події.

3. Запрошує понятих для участі в огляді місця події і пояснює їм їх права та обов'язки.

4. Встановлює і допитує потерпілих, очевидців, представників адміністрації про пожежу: коли помітили пожежу, в якому місці приміщення, які заходи вжили для її гасіння, коли прибула пожежна команда, від чого могла виникнути пожежа, кого підозрюють в підпалі (прізвище або прізвища осіб) тощо.

5. Ознайомлюється з місцем вчинення крадіжки, щоб отримати загальне уявлення про подію, визначити межі огляду, визначити план його проведення.

6. Робить разом з експертом-криміналістом огляд місця події, під час якого знаходить, фіксує, вилучає і упаковує сліди, а також різні предмети, що мають значення для справи.

7. Разом з судово-медичним експертом здійснює зовнішній огляд трупа. Якщо особа потерпілого невідома, вживає заходів для її встановлення.

8. Здійснює фото-, кінозйомку або відеозапис і застосовує криміналістичну техніку, якщо немає спеціаліста-криміналіста.

9. Про факти та обставини, які мають значення для негайного розшуку за свіжими слідами особи, що вчинила підпал, інформує інспектора карного розшуку, дільничного інспектора, кінолога.

10. Складає протокол огляду місця події, креслить потрібні плани та схеми.

Оперативний уповноважений карного розшуку:

1. Бере участь в огляді місця події і знайомиться з обставинами пожежі, вживає необхідних оперативно-розшукових заходів щодо встановлення і затримання винних.

2. Вирішує питання про застосування службово-розшукового собаки.

3. Виявляє очевидців і осіб, які можуть повідомити що-небудь про злочин і злочинця, напрямок його втечі.

4. Разом із дільничним інспектором проводить подвірно-поквартирні обходи в районі місця події з метою отримання даних, що мають значення для встановлення причин пожежі та осіб, винних в її виникненні.

5. Встановлює особи громадян, що загинули під час пожежі.

6. Інформує слідчого про дані, що мають значення для справи, які були отримані в результаті проведення оперативно-розшукових заходів.

Оперативний уповноважений ДСБЕЗ (Державної служби боротьби з економічними злочинами):

1. Встановлює, чи мало місце розкрадання, його розміри, наявність і збереження документів.

РОЗДІЛ 7.
ПРАВОВІ І КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСНОВИ
ДОКУМЕНТУВАННЯ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ
РОЗСЛІДУВАННІ ПОЖЕЖ

7.1. Організаційно-технічні засади документування
доказової інформації при розслідуванні пожеж

Склад групи:

1. Слідчий (керівник групи).
2. Оперуповноважений карного розшуку.
3. Оперативний уповноважений державної служби боротьби з економічними злочинами (ДСБЕЗ) (якщо згоріло приміщення, де зберігались матеріальні цінності).
4. Дільничний інспектор, на території дільниці якого виникла пожежа.
5. Спеціаліст-криміналіст.
6. Інспектор Державного пожежного нагляду.
7. Спеціаліст-хімік.
8. Судово-медичний експерт (у разі якщо під час пожежі загинули люди).
9. Ветеринарний лікар (якщо під час пожежі загинули або поранені тварини).
10. Кінолог.

Спорядження групи:

1. Слідчий портфель або експертна валіза.
2. Диктофон.
3. Мегафон.
4. Металошукач або міношукач.
5. Магнітний підйомник.
6. «Кішка» для діставання предметів з водоймищ.
7. Фото-, кіно-, відео- та освітлювальна апаратура.
8. Таблиця з номерами для позначення об'єктів зйомки.
9. Ультрафіолетовий освітлювач з автономним живленням.
10. Предмети, необхідні для вилучення крові, волосся, виділень людського тіла: пробірки, скальпель, ножиці, марля.
11. Спеціальні пристрої (стояки, шнури, мотузки) для огороження території огляду.
12. Набір жиророзчинних барвників для виявлення слідів пальних сумішей.
13. Засоби для одержання копій слідів протектора автотранспортного засобу.

Однак його не можна поширити, наприклад, на такі види криміналістичної фіксації, як перенесення речовини сліду на спеціальний матеріальний носій чи підвищення міцності, тобто закріплення речового доказу, наприклад, розірваного чи спаленого документа. Отже, ніякого відображення в зазначених випадках не відбувається. Термін же «закріплення» у точному значенні даного слова означає підвищення міцності чого-небудь²⁵.

Щодо криміналістичної фіксації можна говорити про закріплення недостатньо міцних речових доказів. Однак воно іноді тлумачиться розширено, використовується як синонім терміну «запам'ятовування»²⁶ і навіть у змісті будь-якої фіксації взагалі, включаючи процесуальну.

На нашу думку це не цілком вдало. Запам'ятати в буквальному значенні слова – значить зобразити що-небудь тим чи іншим способом чи зберегти надовго в пам'яті, у свідомості що-небудь²⁷.

Щодо криміналістичної фіксації доказів закарбуванням можна назвати, наприклад, фото- і відео- чи кінозйомку, замальовку, креслення плану чи схеми. Більш широким за обсягом є термін «копіювання» – зняття копії з чого-небудь²⁸.

Він охоплює усі види закарбування і, крім того, скульптурне моделювання (наприклад, виготовлення зліпків з об'ємних слідів), а також неповне перенесення речовини сліду на спеціальний матеріальний носій. Прикладом неповного перенесення речовини сліду може бути перекопіювання на дактилоскопічну плівку слідів рук, виявлених спеціальними дактилоскопічними порошками. У наведеному прикладі частина речовини сліду залишається на тому предметі, де слід утворився, а відбиток на дактилоскопічній плівці є його копією. У певному розумінні копіюванням будуть також звукозапис і відеозапис. Для позначення усіх видів копіювання у визначенні поняття криміналістичної фіксації доказів доцільно користуватися терміном «відображення техніко-криміналістичними засобами і методами»²⁹.

Викладене вище дозволяє вважати, що криміналістична фіксація не зводиться до закарбування або запам'ятовування доказової інформації, оскільки в подібному випадку за її межами залишаться такі види фіксації, як підвищення міцності речових доказів і перенесення речовини сліду на спеціальний матеріальний носій.

²⁵ Ожегов С.И. Словарь русского языка. – М.: Русский язык, 1985. – С. 180.

²⁶ Басалаев А.Н. Фиксация результатов осмотра места происшествия: Автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. юрид. наук. – Л., 1967. – С. 7.

²⁷ Ожегов С.И. Словарь русского языка. – М.: Русский язык, 1985. – С. 186.

²⁸ Ожегов С. И. Словарь русского языка. – М.: Русский язык, 1985. – С. 253.

²⁹ Селиванов Н.А. Советская криминалистика: Система понятий. – М.: Юрид. литра, 1982. – 150 с.

Певну цікавість викликає визначення фіксації доказової інформації, що сформулював М.М. Лисов. Під фіксацією доказової інформації він розуміє «...особливу видово-типову групу дій при здійсненні діяльності з виявлення і розкриття злочинів, за допомогою яких відображаються і зберігаються (консервуються) атрибутивні, просторово-часові, генетичні і функціональні характеристики стану об'єктів, процесів, явищ, викликаних злочинною діяльністю»³⁰.

«Істотним недоліком цього визначення, – справедливо робив зауваження Р.С. Белкін, – є виключення з нього такого необхідного елемента фіксації, як відображення самих дій, що складають процес фіксації – їх умов, засобів і методів»³¹.

Сокиран М.Ф. стверджує, що фіксація доказів – це система дій уповноважених кримінально-процесуальним законом суб'єктів, направлена на закріплення у встановлених формах сприйнятої ними інформації, що має значення для справи, з метою її збереження і використання в доказуванні, а також відомостей про умови, засоби та способи її виявлення і процесуального оформлення³².

Криміналістична фіксація доказової інформації має своєю метою забезпечення як збереження останньої, так і можливості її подальшого дослідження, якщо в цьому виникне необхідність, і використання на всіх стадіях кримінального процесу, аж до винесення, а за необхідності – і наступного перегляду вироку.

Виходячи з аналізу змісту поняття фіксації доказів у кримінальному судочинстві і криміналістиці Р.С. Белкін визначає в такий спосіб розглянуте поняття. **Криміналістична фіксація доказів** – це система дій з відображення у встановленому законом порядку фактичних даних, що мають значення для правильного вирішення кримінальної справи, а також умов, засобів і способів їх виявлення і закріплення³³.

З даного визначення випливає, що:

– фіксація доказів – це, у певному розумінні, фізична діяльність, система дій, а не суто розумова процедура запам'ятовування яких-небудь фактів, явищ, процесів;

– об'єктом фіксації виступають не будь-які фактичні дані, а лише ті, – як зазначається в ст. 65 КПК України, – «на основі яких у визначеному законом порядку орган дізнання, слідчий і суд встановлюють наявність чи відсутність суспільно небезпечного діяння, винність особи, що вчинила це діяння, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи»;

свіжими слідами.

3. Упаковує (консервує) предмети, що є носіями запахів.

4. Використовує розшукового собаку для «вибірки» осіб і предметів.

5. Повідомляє членів оперативної групи про виявлення слідів з чітко вираженими особливостями взуття, а також будь-яких предметів, що можуть мати значення для справи.

6. Разом з працівником карного розшуку, дільничним інспектором бере участь в обслідуванні території, підвалів та інших місць можливої схованки водія, що втік з місця події.

7. Складає акт про застосування розшукового собаки.

³⁰ Лисов Н.Н. Криминалистическое учение о фиксации доказательственной информации в деятельности по выявлению и раскрытию преступлений: Автореф. дис. ... докт. юрид. наук. – М., 1995. – С. 31.

³¹ Белкин Р.С. Курс криминалистики. В 3-х т.: Частные криминалистические теории. – М.: Юрист, 1997. – Т. 2. – 464 с.

³² Сокиран М.Ф. Процесуальні і тактичні питання використання звуко-, відеозапису в кримінальному процесі України. Автореферат дис. канд. юрид. наук, спеціальності 12.00.09 К., 2008. – С. 8.

³³ Белкин Р.С. Курс криминалистики. В 3-х т.: Частные криминалистические теории. – М.: Юрист, 1997. – Т. 2. – 464 с.

отримані в результаті проведення оперативно-розшукових заходів.

Дільничний інспектор:

1. Вживає заходів щодо охорони місця події.
2. Інформує слідчого та оперативного уповноваженого карного розшуку про появу на території дільниці осіб, які являють оперативний інтерес.
3. Разом із оперативним уповноваженим карного розшуку проводить подвірньо-поквартирні обходи в районі місця події з метою отримання даних, що мають значення для розкриття злочину, бере участь у переслідуванні та затриманні злочинця.
4. Інформує слідчого й оперативного уповноваженого карного розшуку про найімовірніший напрямок втечі водія, що вчинив наїзд.
5. Виконує доручення слідчого та оперативного уповноваженого карного розшуку.

Спеціаліст-криміналіст:

1. Бере участь у проведенні огляду місця події: у виявленні, фіксації, вилученні й пакуванні різних слідів і предметів, що мають значення для справи.
2. Висловлює міркування і пояснення щодо походження тих чи інших слідів, виявлених пошкоджень, предметів, щодо можливості використання їх у процесі розслідування.
3. Надає допомогу слідчому в описі різних об'єктів і предметів, виявлених на місці події.
4. Робить орієнтуючу, оглядову, вузлову і детальну фотозйомку, а в разі потреби – кінозйомку або відеозапис місця події.
5. Разом із судово-медичним експертом дактилоскопує труп, якщо особа потерпілого невідома.
6. У разі потреби застосовує металошукач або міношукач.

Спеціаліст-автотехнік:

1. Надає допомогу слідчому у з'ясуванні механізму події, у встановленні його причин.
2. Перевіряє технічний стан автотransпортного засобу, що вчинив наїзд чи зіткнення.
3. Якщо водій з місця події втік, то надає допомогу слідчому у встановленні марки транспортного засобу (за слідами протектора та іншими ознаками).
4. Вимірює довжину гальмівного шляху і виявляє інші ознаки, які вказують на швидкість руху транспорту.
5. Надає допомогу слідчому в огляді місця події, кресленні необхідних графічних документів.

Судово-медичний експерт:

Виконує необхідні дослідження, що направлені на з'ясування причин і умов смерті людей (отримання тілесних ушкоджень).

Кінолог:

1. Веде пошук предметів і слідів, за якими можна використати розшукового собаку.
2. Використовує розшукового собаку для переслідування злочинця за

– ця діяльність спрямована на відображення об'єкта фіксації у визначених (процесуальних) формах. Отже, не всяка, нехай навіть матеріальна, форма закарбування чи запам'ятовування відповідає вимогам фіксації доказів;

– у поняття фіксації доказів входить не тільки відображення самих фактичних даних, але й дії з їх пошуку, знаходження чи виявлення, оскільки допустимість доказів залежить від допустимості їх джерел, засобів і методів пошуку і виявлення як тих, так і інших. Для оцінки їх допустимості необхідна відповідна інформація, відображення якої і здійснюється при фіксації доказів;

– нарешті, оскільки фіксація доказів є втілення фактичних даних у відповідну процесуальну форму, необхідно відобразити й інформацію про сам процес фіксації (про умови, техніко-криміналістичні засоби і методи фіксації, що застосовувалися), без чого неможливо достатньо повно й об'єктивно оцінити результати фіксації, тобто вирішити питання про повноту й адекватність відображення.

Зазначене вище дозволяє зробити висновок про те, що об'єктами відображення при фіксації доказової інформації є: 1) самі фактичні дані; 2) дії з їх пошуку, знаходження, виявлення і фіксації; 3) умов їх пошуку, виявлення і фіксації; 4) засоби і методи пошуку, виявлення і фіксації фактичних даних та інших об'єктів відображення.

Відрізняється від розглянутих вище визначень фіксації визначення, що дає М.О. Селіванов. «Криміналістична фіксація доказів – це відображення техніко-криміналістичними засобами і методами доказової інформації, підвищення міцності речових доказів і перенесення речовини сліду на спеціальний матеріальний носій, з метою забезпечення збереження доказів, а також можливості їх дослідження і використання протягом всього кримінального судочинства»³⁴.

Зі змісту наведеного визначення випливає, що доказова інформація, її засоби і методи відображення – основні об'єкти фіксації. Недоліком цього визначення є відсутність у ньому вказівки на процесуальний порядок діяльності при здійсненні фіксації.

Процесуальний порядок фіксації, як правило, чітко регламентований законом. Передбачається процесуальна форма, якою повинні бути наділені результати фіксації, її реквізити, послідовність, спосіб приєднання до справи результатів фіксації, способи їх засвідчення. Закон містить перелік технічних прийомів фіксації, але в ньому немає вказівки на технічні засоби фіксації, їх перелік. Тому вказівка у визначенні поняття фіксації на процесуальний порядок повинна мати місце³⁵.

³⁴ Селіванов Н.А. Советская криминалистика: Система понятий. – М.: Юрид. литра, 1982. – С. 55.

³⁵ Слідчий огляд: сутність, види, тактика проведення огляду місця події і тактика використання техніко-криміналістичних засобів та спеціальних знань: Монографія / Комаха В.О. та інші / За загальною редакцією Комахи В.О.; Одеська національна юридична академія. – Дніпропетровськ, ІМА-прес, 2004. – 179 с.

Представляється, що правильно все ж таки говорити про єдине поняття – «закріплення» («фіксація»), оскільки співвідношення між матеріальним і процесуальним закріпленням є співвідношення змісту і форми.

Є велика кількість різних визначень фіксації як у вузькому, так і у широкому розумінні, які частково були розглянуті нами вище. Достатньо широко вживається визначення, відповідно до якого фіксація розуміється як закріплення, тобто відображення певних об'єктів у встановленому законом порядку³⁶.

В цьому визначенні поняття фіксації конструється за допомогою термінів «закріплення», «відображення», що по суті означає визначення через синонім *idem per idem* і не розкриває суті процесу фіксації. У всіх інших визначеннях поняття фіксації також йдеться про відображення, закріплення. Виключення складає лише визначення, дане П.В. Данісявичюсом і Е.Б. Пальскісом, які розглядають фіксацію як штучно створювану взаємодію між двома об'єктами, внаслідок чого виходить відповідне відображення – копія сліду³⁷.

Проте в даному випадку ми маємо справу з дуже вузьким криміналістичним визначенням фіксації щодо слідів, оскільки навіть такі методи фіксації, як опис, складання планів і схем цим визначенням не охоплюються. Не відображений в ньому і процесуальний аспект фіксації.

Відійшов від традиційного розуміння фіксації як закріплення, відображення і Є.С. Подголін. На його думку, фіксація – це «пізнавальна і комунікативна діяльність слідчого і допущених до участі в ній інших осіб, яка проводиться у встановленому процесуальному законом порядку, та полягає в об'єктивізації фактичних даних за допомогою умовних знаків, зображень і приєднання до справи предметів і документів»³⁸.

У наведеному визначенні фіксація розуміється як діяльність слідчого з перетворення отриманої ним інформації в інформацію для інших за допомогою знаків і зображень. Дане твердження справедливе і у відношенні так званих особистих доказів, тобто повідомлень про факт, що підлягає доказуванню та надходить від людини, а також для процесу фіксації змісту огляду місця події, обшуку та інших слідчих дій, коли слідчий об'єктивізує в протоколі те, що він чув або спостерігав насправді. Проте поряд з такою діяльністю з об'єктивізації інформації шляхом її перекодування дії слідчого можуть бути спрямовані і на збереження шляхом фіксації об'єктивно існуючих матеріальних об'єктів, їх ознак, властивостей, станів. Тому об'єктивізація – суттєвий, але не єдиний аспект діяльності слідчого в даному випадку.

³⁶ Белкин Р.С. Собрание, исследование и оценка доказательств. – М., 1966. – С. 29.

³⁷ Данісявичюс П.В., Пальскіс Е.Б. Природа и информационная эффективность основных способов фиксации вещественных доказательств. – Сборник трудов, вып. 3. – Вильнюс, 1968. – С. 43.

³⁸ Подголин Е.Е. Теория и практика фиксации доказательств на предварительном следствии. Автореф. канд. дис. – М., 1970. – С. 7.

6. Допитує очевидців і потерпілих про подію.

7. У випадку, коли водій втік з місця події:

а) встановлює і допитує очевидців, потерпілих та інших громадян про подію (який транспортний засіб, коли і куди рухався, чи не запам'ятав хто-небудь його державний номер, чи не може хто-небудь повідомити про його характерні прикмети тощо);

б) організує переслідування водія-втікача.

8. Разом із спеціалістом-криміналістом (спеціалістом-автотехніком), судово-медичним експертом здійснює огляд місця події, під час якого знаходить, фіксує, вилучає та упаковує сліди, а також різні предмети, що мають значення для справи.

9. У разі якщо потерпілий загинув, робить разом з судово-медичним експертом зовнішній огляд трупа, вживає заходів для виявлення на його одязі слідів протектора, автомобільної фарби, мастила тощо.

10. Складає протокол огляду місця події, креслить потрібні плани та схеми.

Інспектор ДАІ (Державтоінспекції) або інспектор шляхового нагляду:

1. Забезпечує безпеку руху транспортних засобів і пішоходів на місці події.

2. Перевіряє технічний стан транспортного засобу, який брав участь у події.

3. Надає допомогу слідчому у проведенні огляду місця події, а саме у встановленні механізму події.

4. Вживає заходів щодо ліквідації наслідків дорожньо-транспортної події з метою створення умов для нормального руху транспорту і пішоходів.

5. Бере участь у переслідуванні водія, що втік з місця події.

6. Організує доставку в місце, зазначене слідчим, транспортного засобу, що вийшов із ладу в результаті події.

7. За номером машини встановлює, якій організації вона належить і хто на ній працює, подає ці дані оперативному уповноваженому карного розшуку. Разом з ним вживає заходів для розшуку водія.

Оперативний уповноважений карного розшуку:

1. Бере участь в огляді місця події, знайомиться з обставинами злочину, щоб вжити необхідних оперативно-розшукових заходів щодо встановлення і затримання водія, що втік.

2. Виявляє очевидців і осіб, які можуть повідомити що-небудь про подію і про напрямок втечі водія, про тип машини, її прикмети, державний номер.

3. Разом із представниками Державтоінспекції та шляхового нагляду організує переслідування й затримання водія, що втік з місця події, якщо є дані про напрям руху автомобіля, місце, де переховується водій.

4. Разом із дільничним інспектором здійснює подвірньо-поквартирні обходи домоволодінь у районі місця події для отримання даних, що мають значення для справи.

5. Встановлює місце проживання водія, що втік з місця події, місце проживання його рідних і знайомих, влаштовує там засідки.

6. Інформує слідчого про дані, що мають значення для справи, які були

РОЗДІЛ 6.
ПРАВОВІ І КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСНОВИ
ДОКУМЕНТУВАННЯ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ
РОЗСЛІДУВАННІ ТРАНСПОРТНИХ ПОДІЙ

6.1. Організаційно-технічні засади документування
доказової інформації при розслідуванні транспортних подій

Склад групи:

1. Слідчий (керівник групи).
2. Інспектор ДАІ (Державтоінспекції) або інспектор шляхового нагляду.
3. Оперуповноважений карного розшуку.
4. Дільничний інспектор, на дільниці якого сталася подія.
5. Спеціаліст-криміналіст.
6. Спеціаліст-автотехнік.
7. Судово-медичний експерт (якщо внаслідок події загинули люди).
8. Кінолог (якщо водій втік з місця події).

Спорядження групи:

1. Слідчий портфель або експертна валіза.
2. Диктофон.
3. Мегафон.
4. «Кішка» для діставання предметів з водоймищ.
5. Фото-, кіно-, відео- та освітлювальна апаратура.
6. Таблиця з номерами для позначення об'єктів зйомки.
7. Ультрафіолетовий освітлювач з автономним живленням.
8. Предмети, необхідні для вилучення крові, волосся, виділень людського тіла: пробірки, скальпель, ножиці, марля.
9. Засоби для одержання копій слідів протектора автотранспортного засобу.

6.2. Тактичні основи документування доказової
інформації при розслідуванні транспортних подій

Дії членів групи на місці події

Слідчий або особа, яка проводить дізнання:

1. Організує надання медичної допомоги особам, які отримали тілесні ушкодження.
2. Запрошує понятих для участі в огляді місця події та роз'яснює їм їх права та обов'язки.
3. Знайомиться з місцем події, щоб скласти уявлення про подію, визначити межі огляду і намітити план його проведення.
4. Перевіряє особу водія, який керував транспортним засобом, що брав участь у події, і вилучає у нього документи (посвідчення на право керування транспортним засобом, шляховий лист, накладні на вантаж).
5. Направляє водія у медичний заклад для дослідження на предмет вживання спиртних напоїв.

І.В. Макаров та І.В. Скоромников під фіксацією розуміють дії, не тільки пов'язані з матеріальним закріпленням, але і з засвідченням порядку, умов і способу збирання доказів³⁹. Виділення в діяльності з фіксації засвідчення як окремого самостійного моменту досить важливе. Засвідчення, здійснюване після того, як здійснено матеріальну фіксацію, являє собою самостійний етап. Матеріальна фіксація є технічною діяльністю (опис, фотографування і т. п.), засвідчення порядку, умов і результатів фіксації, – процесуальна діяльність, спрямована на встановлення відповідальної конкретної особи за інформацію, що фіксується.

Так, запис показань допитуваного на магнітну стрічку – матеріальна фіксація, а заява в кінці допиту про правильність звукозапису – акт засвідчення. Отже, засвідчення необхідно виділити як самостійний момент фіксації, оскільки це один з важливих елементів процесуальної форми, дотримання якого обов'язкове.

З погляду теорії інформації в процесі судового доказування відбувається передача відомостей від однієї особи (суб'єкта доказування) іншій (адресату доказування). Це – тривалий процес, що проходить ряд стадій: від порушення кримінальної справи до виключного провадження⁴⁰.

При цьому відбувається зміна одних суб'єктів доказування і одних адресатів доказування іншими. Для того, щоб зібрана в процесі розслідування інформація могла передаватися по відповідних каналах зв'язку в ході судового доказування, її необхідно зафіксувати, тобто належним чином обробити з метою надання їй форми, зручної як для негайного використання, так і для зберігання. Якщо збирання доказів – збір інформації, то фіксація є перекодування інформації, оскільки у переважній більшості випадків фактичні дані, зібрані при розслідуванні, не можуть використовуватися і передаватися іншим учасникам кримінального судочинства в тому вигляді, в якому вони знайдені. Так, інформація, отримана слідчим при огляді місця події, фіксується в протоколі огляду місця події, планах, схемах, фотознімках та інших матеріальних носіях інформації. Щоб мати доказове значення при здійсненні кримінального судочинства, оброблена так інформація повинна бути засвідчена в певному порядку і отримати передбачену законом процесуальну форму, тобто бути зафіксованою.

Важливим для розуміння сутності фіксації є питання про її об'єкти. Під об'єктами фіксації найчастіше розуміються або докази взагалі⁴¹, або речові докази⁴².

³⁹ Макаров І.В., Скоромников К.С. Видеозапись – новое средство фиксации. – Труды Высшей школы МВД СССР, вып. 34. – М., 1972. – С. 135.

⁴⁰ Эйсман А.А. Заключение эксперта (структура и научное обоснование). – М., 1967. – С. 123.

⁴¹ Винберг А.И. Криминалистика, ч. 1. – М., 1950. – С. 7; Колмаков В. Способы собирания и закрепления судебных доказательств. – «Социалистическая законность», 1955, № 4. С. 32–33.

⁴² Колдин В.Я. Предмет и задачи фиксации вещественных доказательств. // Тезисы докладов на межвузовской конференции по криминалистике. 20–22 декабря 1960 г. – М., 1961.

У деяких випадках мається на увазі фіксація доказів на певній стадії кримінального процесу, наприклад, на досудовому слідстві⁴³ або при провадженні якої-небудь слідчої дії, найчастіше огляду місця події⁴⁴.

У всіх перерахованих випадках під об'єктами фіксації розуміються докази. Насправді ж, як у момент збирання, так і у момент фіксації вже зібраних фактичних даних, вони, як правило, ще не докази, оскільки «самі по собі предмети і явища, в яких відобразилися дії людини і використані нею об'єкти, ще не є доказами»⁴⁵.

Щоб отримана в ході розслідування інформація набула доказового значення, здобуті відомості повинні бути матеріально закріплені, засвідчені і отримати у встановлену законом процесуальну форму.

Таким чином, об'єктом фіксації можуть бути будь-які фактичні дані, отримані при розслідуванні. Проте це загальне положення потребує конкретизації. Необхідно виділити такі групи об'єктів фіксації: 1) матеріальна обстановка події в цілому; 2) окремі матеріальні предмети, або зміни, що зазнали, під впливом злочинної дії, або використалися злочинцем, або іншим чином пов'язані з подією злочину; 3) люди і трупи (хоча ці об'єкти фіксації представляють по суті частину матеріальної обстановки, проте, доцільно розглядати їх як самостійні об'єкти фіксації аналогічно тому, як закон виділяє їх як самостійні об'єкти огляду – ст. 192, 193 КПК України); 4) відомості, які надходять від людей (як носії таких відомостей виступають свідки, експерти, підозрювані, обвинувачені і т. п.); 5) хід і результати слідчої дії.

Кожна з перерахованих груп може бути конкретизована. Так, в першій групі можуть бути виділені різного роду сліди, знаряддя злочину і т. д. Фіксації при цьому підлягають найбільш істотні ознаки і властивості об'єкта залежно від допустимих в конкретній обстановці слідчих версій про загальний зміст і окремі обставини події, що розслідується.

Отже, **фіксація** – це діяльність слідчого та інших уповноважених на те осіб, спрямована на збереження, засвідчення і перетворення зібраної інформації у процесуальну форму для подальшого використання в доказових цілях і проведення оперативно-технічних заходів.

Виходячи із висвітлення розглянутих вище визначень відносно поняття фіксації доказів як і з процесуальної точки зору, так і з криміналістичної, і з урахуванням висловлених зауважень, аналізоване поняття можна визначити так:

⁴³ Подголин Е.Е. Теория и практика фиксации доказательств на предварительном следствии. Автореф. канд. дис. – М., 1970. – С. 5.

⁴⁴ Манцвотова А.И. Методы фиксации результатов осмотра места происшествия. Автореф. канд. дис. – М., 1949. – С. 24; Басалаев А.Н. Фиксация результатов осмотра места происшествия (средства, методы и доказательственное значение). Автореф. канд. дис. – Л., 1967. – С. 5.

⁴⁵ Лузгин И.М. Методологические проблемы расследования. – М., 1973. – С. 61.

Судово-медичний експерт:

Виконує необхідні дослідження, направлені на з'ясування причин і умов смерті людини.

Спеціаліст-криміналіст:

1. Бере участь у проведенні огляду місця події: у виявленні, фіксації, вилученні й пакуванні різних слідів і предметів, що мають значення для справи.

2. Висловлює міркування і пояснення щодо походження тих чи інших слідів, виявлених ушкоджень, предметів, щодо можливості використання їх в процесі розслідування.

3. Надає допомогу слідчому в описі різних об'єктів і предметів, виявлених на місці події.

4. Робить орієнтуючу, оглядову, вузлову і детальну фотозйомку, а в разі потреби – кінозйомку або відеозапис місця події.

5. Разом із судово-медичним експертом дактилоскопує труп, якщо особу потерпілого не встановлено.

6. Застосовує міношукач або металошукач, якщо в цьому є потреба.

Кінолог:

1. За вказівкою слідчого веде пошук різноманітних предметів і слідів (відправних пунктів), за якими можна використати розшукового собаку.

2. Використовує розшукового собаку для пошуку на місці злочину гільз, якщо при огляді знайдено ознаки застосування вогнепальної зброї.

3. Використовує розшукового собаку для переслідування злочинця за свіжими слідами.

4. Упаковує (консервує) предмети, що є носіями запахів.

5. Використовує розшукового собаку для «вибірки» осіб і предметів.

6. Використовує собаку для обстеження місця можливого виявлення схованки злочинця: підвалів, горищ будівель, незамкнених сараїв і сховищ, лісопосадок тощо.

7. Повідомляє членів оперативної групи про виявлення слідів з чітко вираженими особливостями взуття, а також будь-яких предметів, що можуть мати значення для справи.

8. Складає акт про застосування службово-розшукового собаки.

9. Встановлює і допитує родичів, членів сім'ї, знайомих з питань, які можуть мати значення для справи.

10. Звертає увагу понятих на сліди і предмети, знайдені в процесі огляду.

11. Складає протокол огляду місця події, креслить потрібні плани та схеми.

12. Систематично підтримує зв'язок з черговою частиною районного відділу внутрішніх справ (РВВС), даючи і запитуючи потрібну інформацію.

Оперативний уповноважений карного розшуку:

1. Бере участь в огляді місця події, знайомиться з обставинами смерті людини, з метою вжиття необхідних оперативно-розшукових заходів щодо встановлення і затримання підозрюваних у вчиненні злочину.

2. Якщо особа трупа невідома, вживає заходів щодо її встановлення шляхом опитування громадян, які проживають поблизу місця події, посадових осіб, пред'явлення трупа для пізнання, перевірки відбитків пальців за дактилоскопічними обліками.

3. Виявляє очевидців і осіб, які можуть повідомити що-небудь про обставини злочину: про злочинця, напрямок, в якому він зник, здійснює розшук за свіжими слідами і затримання.

4. Разом із дільничним інспектором проводить подвірньо-поквартирні обходи в районі місця події з метою отримання даних, що мають значення для розкриття злочину.

5. Розмовляє з рідними, сусідами, колегами по роботі загиблого та іншими особами про спосіб життя і взаємини з оточенням, а також з'ясовує, чи не висловлював він наміру покінчити життя самогубством, а якщо так, то з якої причини.

6. З'ясувавши ознаки злочину і спосіб його вчинення, збирає відомості про осіб, що притягалися за аналогічні злочини, вживає заходів щодо перевірки їх причетності до цього злочину.

7. Разом із дільничним інспектором за прикметами, що стали відомі, встановлює осіб, причетних до злочину.

8. З метою розшуку злочинців і виявлення їх слідів обстежує місця можливої їх схованки до або після вчинення злочину: горища, підвали найближчих будинків, незамкнуті сараї та сховища, лісопосадки тощо.

9. Інформує слідчого про дані, що мають значення для справи, які були отримані в результаті проведення оперативно-розшукових заходів на місці події.

Дільничний інспектор:

1. За вказівкою слідчого вживає заходів щодо охорони місця події.

2. Подає слідчому відомості про особу трупа, якщо вони йому відомі.

3. Характеризує оточення потерпілого, його зв'язки.

4. Разом із оперативним уповноваженим карного розшуку проводить подвірньо-поквартирні обходи в районі місця події з метою отримання даних, що мають значення для розкриття злочину, зустрічається з громадськими помічниками міліції, що проживають або працюють у районі місця події.

5. Виконує доручення слідчого, оперативного уповноваженого карного розшуку.

Криміналістична фіксація доказової інформації при проведенні слідчого огляду – це особлива група дій, що здійснюються слідчим відповідно до кримінально-процесуального закону і спрямованих на відображення обстановки, ходу і результатів слідчого огляду, а також на відображення і збереження знайдених чи виявлених за допомогою техніко-криміналістичних засобів і методів криміналістичної техніки об'єктів чи їх ознак, подій, процесів і явищ (що мають доказове значення), викликаних злочинною діяльністю, з метою подальшого дослідження (окремих з них) і використання для успішного розслідування і розкриття злочину.

РОЗДІЛ 3. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДІВ ФІКСАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ СЛІДЧОЇ ДІЇ

Вітчизняні криміналісти розробили достатньо досконалі наукові засоби і способи дослідження похідних доказів, які більш-менш повно зберігають ідентифікаційні ознаки первинних речових доказів. Це стало особливо помітно у зв'язку з початком використання полімерів, як одного з кращих засобів фіксації речових доказів у вигляді об'ємних слідів відображень.

Тому варто приділити належну увагу методам і засобам криміналістичної фіксації як первісних речових доказів, так і їх відображень – похідних речових доказів.

У криміналістичній літературі окремі автори по-різному висловлюють своє відношення до визначення різновиду методів і засобів криміналістичної фіксації доказової інформації.

Так, наприклад, одні вчені-криміналісти, в залежності від форм фіксації доказової інформації, виділяють такі види:

- вербальна (словесна);
- графічна;
- предметна;
- наочно-образна (опис, вимірювання, моделювання).

Технічними засобами реалізації цих методів виступають:

- при вербальній формі фіксації – протоколювання, звукозапис;
- при графічній формі фіксації – графічне відображення (схематичні і масштабні плани, креслення, малюнки, у тому числі мальовані портрети);
- при предметній формі фіксації – вилучення предмета в оригіналі і його консервації, виготовлення матеріальних моделей (реконструкція, у тому числі макетування; копіювання; отримання зілпків і відбитків);
- при наочно-образній формі – фотографування (у видимих і невидимих променях), кінозйомка, відеозйомка⁴⁶.

Інші вчені вважають, що можуть бути виділені такі чотири форми фіксації доказів:

- знакова, яка застосовується для закріплення вербальної (вираженої за допомогою слова) інформації;
- предметна;
- наочно-образна;
- графічна, яка застосовується для закріплення інформації, вираженої у фізичних ознаках матеріальних об'єктів⁴⁷.

⁴⁶ Белкин Р.С. Криминалистика. Проблемы, тенденции, перспективы: Общая и частные теории. – М.: Юридическая лит-ра, 1987. – С. 222.

⁴⁷ Теория доказательств в советском уголовном процессе / Отв. ред. Жогин Н.В. – М.: Юрид. лит-ра, 1973. – С. 257; Шейфер С.А. Собирание доказательств в советском уголовном процессе: Методологические и правовые проблемы. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1986. – С. 159.

5.3. Алгоритм прийняття рішень при виявленні трупів

Склад групи:

1. Слідчий (керівник групи).
2. Оперуповноважений карного розшуку.
3. Дільничний інспектор, на дільниці якого знайдено труп або його частини.

4. Судово-медичний експерт.

5. Спеціаліст-криміналіст.

6. Кінолог.

Спорядження групи:

1. Слідчий портфель або експертний чемодан.

2. Мегафон.

3. Металошукач.

4. Магнітний підйомник.

5. «Кішка» для діставання предметів з водоймищ.

6. Металеві щупи.

7. Фото-, кіно-, відео- та освітлювальна апаратура.

8. Таблиця з номерами для позначення об'єктів зйомки.

9. Ультрафіолетовий освітлювач з автономним живленням.

10. Предмети, необхідні для вилучення крові, волосся, виділень людського тіла: пробірки, скальпель, ножиці, марля.

11. Електричний ліхтар.

12. Засоби для одержання копій слідів протектора автотранспортного засобу.

Дії членів групи на місці події

Слідчий або особа, яка проводить дізнання:

1. З допомогою судово-медичного експерта встановлює, чи не подає людина ознак життя. При цих діях вживає заходів щодо збереження слідів на місці події.

2. Організує охорону місця події.

3. Знайомиться з місцем виявлення трупа чи його частин, щоб скласти загальне уявлення про подію, визначає межі огляду і намічає план його проведення.

4. Запрошує понятих для участі в огляді місця події та пояснює їм їх права й обов'язки.

5. Разом із спеціалістом-криміналістом здійснює огляд місця події, під час якого виявляє, фіксує, вилучає та упаковує сліди, а також різні предмети, що мають значення для справи.

6. Разом із судово-медичним експертом здійснює зовнішній огляд трупа. Якщо особа трупа не встановлена, організує його дактилоскопування, вилучає з кишень його одягу документи, опитує громадян, посадових осіб, пред'являє труп для пізнання.

7. У тих випадках, коли спеціаліста-криміналіста немає, проводить фотозйомку і застосовує криміналістичну техніку.

8. За наявності підозри щодо самогубства встановлює причини, відшукує листи, щоденники та інше особисте листування загиблого.

2. Подає слідчому відомості про особу потерпілого, якщо вони йому відомі.
 3. Характеризує оточення потерпілого, його зв'язки.
 4. Інформує слідчого та оперуповноваженого карного розшуку про появу на території дільниці підозрілих осіб.
 5. Інформує слідчого та оперуповноваженого карного розшуку про осіб, які являють оперативний інтерес і проживають у районі місця події.
 6. Разом із оперативним уповноваженим карного розшуку проводить подвірньо-поквартирні обходи в районі місця події з метою отримання даних, що мають значення для розкриття злочину.
 7. Виконує доручення слідчого та оперативного уповноваженого карного розшуку.
 8. Бере участь у переслідуванні і затриманні злочинця.
- Судово-медичний експерт:*
- Виконує необхідні дослідження, спрямовані на в'ясування причин і умов смерті людини.
- Спеціаліст-криміналіст:*
1. Бере участь у проведенні огляду місця події: у виявленні, фіксації, вилученні й пакуванні різних слідів і предметів, що мають значення для розкриття злочину.
 2. Висловлює міркування і пояснення щодо походження тих чи інших слідів, виявлених пошкоджень, предметів, щодо можливості використання їх у процесі розслідування.
 3. Надає допомогу слідчому в описі різних об'єктів і предметів, виявлених на місці події.
 4. Робить орієнтуючу, оглядову, вузлову і детальну фотозйомку, а в разі потреби – кінозйомку або відеозапис місця події.
 5. Разом із судово-медичним експертом дактилоскопіює труп.
- Кінолог:*
1. За вказівкою слідчого веде пошук різноманітних предметів і слідів (відправних пунктів), за якими можна використати розшукового собаку.
 2. Використовує розшукового собаку для пошуку на місці злочину гільз, якщо при огляді знайдені ознаки застосування вогнепальної зброї.
 3. Використовує розшукового собаку для переслідування злочинця за свіжими слідами.
 4. Упаковує (консервує) предмети, що є носіями запахів.
 5. Використовує розшукового собаку для «вибірки» осіб і предметів.
 6. Використовує собаку для обслідування місця можливого виявлення схованки злочинця: підвалів, горищ будівель, сараїв і сховищ, лісопосадок тощо.
 7. Повідомляє членів оперативної групи про виявлення слідів з чітко вираженими особливостями взуття, а також будь-яких предметів, що можуть мати значення для справи.
 8. Складає акт про застосування службово-розшукового собаки.

До знакової форми фіксації, у першу чергу, відносяться протоколювання. Предметна форма фіксації полягає у приєднанні до справи предмета – носія інформації в оригіналі, а також виготовлення його фізично подібних моделей, тобто зліпків і відбитків. Наочно-образна форма фіксації, як і предметна, застосовується для збереження і передачі інформації, вираженої у фізичних ознаках матеріальних об'єктів. Однак вона істотно відрізняється від предметної тим, що об'єкт не долучається у своєму натуральному вигляді, а лише відтворюється у вигляді зображення. Наочно-образна фіксація реалізується у виготовленні фотографій, кіно- відеофільмів, а також малюнків і мальованих портретів. Графічна форма фіксації реалізується в складанні планів і схем⁴⁸.

На думку третьої групи авторів, методами криміналістичної фіксації доказової інформації є: 1) складання протоколів; 2) складання планів і схем-ескізів; 3) фотографування; 4) вилучення предметів речових доказів в оригіналі; 5) зняття копій-зліпків з об'ємних слідів і перенесення виявлених слідів рук за допомогою дактилоскопічних порошків на спеціальні плівки⁴⁹.

На думку окремих вчених-криміналістів в основу розподілу методів криміналістичної фіксації доказової інформації повинен бути покладений характер фіксації, обумовлений її технічними засобами і методами. На думку цих авторів, насамперед, необхідно виділити три різних види криміналістичної фіксації: 1) відображення доказової інформації (у тому числі закарбування або запам'ятовування); 2) підвищення міцності речових доказів; 3) перенесення речовини сліду на спеціальний матеріальний носій⁵⁰.

При цьому, перший із зазначених видів доцільно розділити на п'ять підвидів: 1) опис; 2) закарбування або запам'ятовування (запис світлових сигналів); 3) фоновідеографія (запис електромагнітних сигналів); 4) скульптурне моделювання (зліпки); 5) копіювання шляхом неповного перенесення речовини сліду (відбитки слідів). У свою чергу закарбування або запам'ятовування поділяється на фотозйомку, кінозйомку і графічну фіксацію (малюнки, плани, схеми), а фоновідеографія – на звукозапис і відеозапис.

В окремих роботах з криміналістики зустрічаються висловлення про те, що серед криміналістичних методів фіксації є і фотографічні методи фіксації доказової інформації⁵¹.

⁴⁸ Шейфер С.А. Собиране доказательств в советском уголовном процессе: Методологические и правовые проблемы. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1986. – С. 159-162.

⁴⁹ Аленин Ю.П. Выявление и расследование очагов преступлений. Теория и практика: Монография. – Одесса: Юрид. ин-т ОГУ, 1996. – 267 с. Аленин Ю.П., Шульга Н.Н. Некоторые вопросы взаимодействия следователя и судебного медика при осмотре места происшествия и в ходе судебно-медицинского исследования трупа // Криминалистика и судебная экспертиза. – Киев, 1990. – № 41. – С. 34-39.

⁵⁰ Селиванов Н.А. Советская криминалистика: Система понятий. – М.: Юрид. литра, 1982. – С. 56.

⁵¹ Сборник лекций по криминалистике: Криминалистическая техника / Под ред. Снеткова В.А., Кисина М.В. – М., 1963. – С. 31.

Окремі автори поділяють методи фіксації доказової інформації на основні і додаткові⁵².

До основних методів фіксації вони відносять протоколювання, а до додаткових – інші методи фіксації доказової інформації. Разом з тим, окремі з цих авторів відзначають, що «хоча протоколи у порівнянні зі звукозаписом, відеозаписом, кінозйомкою і фотографією менш повно і точно фіксують докази, вони мають і свої переваги: відносна нескладність виготовлення, можливість фіксації тільки обставин, що стосуються справи, зорове сприйняття і більш детальне засвоєння записаного, краще забезпечення прав учасників слідчих і судових дій. У той же час звукозапис, відеозапис і кінозйомка фіксують не тільки результати, але і хід слідчих і судових дій та містять більш повну і достовірну інформацію. Тому застосування технічних засобів, як і взагалі досягнень науки і техніки, у процесі кримінально-процесуального доказування повинне розширитися, але, безумовно, у рамках закону. Тут не повинно бути ні зайвого консерватизму, ні тим більше поспішності, що не гарантує охорону прав особи і встановлення істини в кримінальному судочинстві»⁵³.

Однак варто погодитися з думкою тих авторів, які вважають, «Якщо аналізувати методи фіксації з погляду можливостей закріплення різноманітних властивостей об'єктів, точності, швидкості й універсальності закарбування або запам'ятовування, то й поділ методів на основні і додаткові також виявиться непридатним. Так, протоколювання не може виконати роль основного методу фіксації при закріпленні акустичних ознак розмовної мови. У силу вибіркового характеру протокольного опису він «поступається» відеозапису і фотокінозйомці у швидкості, точності й універсальності запам'ятовування обстановки місця події, у технічних можливостях фіксації дій, процесів і динамічних станів, а також деяких слабовидимих чи невидимих ознак»⁵⁴.

Тому, з процесуальної точки зору доцільніше поділяти методи фіксації доказової інформації на обов'язкові (наприклад, протоколювання), тобто імперативно запропоновані законом, і необов'язкові – застосування яких залежить від внутрішнього переконання слідчого чи суду.

Кримінально-процесуальний закон передбачає три форми, за допомогою яких знайдена чи виявлена доказова інформація може бути зібрана і включена в кримінальну справу:

⁵² Михайлов А.И., Подголин Е.Е. Письменная речь при производстве следственных действий. – М., 1980. – С. 17; Михеенко М.М. Доказывание в советском уголовном судопроизводстве. – Киев: Вища школа, 1984. – С. 14; Михеенко М.М., Нор В.Т., Шибіко В.П. Кримінальний процес України: Підручник. – Київ: Либідь, 1992. – 431 с.

⁵³ Михеенко М.М. Доказывание в советском уголовном судопроизводстве. – Киев: Вища школа, 1984. – С. 14.

⁵⁴ Михайлов А.И., Подголин Е.Е. Письменная речь при производстве следственных действий. – М., 1980. – С. 84.

про подію, визначити межі огляду і намітити план його проведення.

5. Запрошує понятих для участі в огляді місця події та пояснює їм їх права й обов'язки, звертає їх увагу на сліди та предмети, виявлені на місці події.

6. Разом із спеціалістом-криміналістом здійснює огляд місця події, під час якого знаходить, фіксує і упаковує сліди, а також різні предмети, що мають значення для справи.

7. Разом з судово-медичним експертом проводить зовнішній огляд трупа.

8. У разі якщо спеціаліста-криміналіста немає, проводить фотозйомку і застосовує криміналістичну техніку.

9. Складає протокол огляду місця події, креслить потрібні плани та схеми.

10. Якщо особа убитого не встановлена, через оперуповноваженого карного розшуку і дільничного інспектора вживає заходів щодо її встановлення.

11. У разі якщо особа убивці невідома, вживає заходів щодо встановлення злочинця (допитує родичів, колег по роботі, осіб, з якими потерпілий знаходився в приятельських чи неприязних стосунках, відшукує за місцем проживання або роботи документи, щоденники та інші фактичні дані тощо).

12. Про факти і обставини, що мають значення для розшуку злочинця за свіжими слідами, інформує оперуповноваженого карного розшуку.

Оперативний уповноважений карного розшуку:

1. Бере участь в огляді місця події, знайомиться з обставинами смерті людини, щоб вжити необхідних оперативно-розшукових заходів щодо встановлення і затримання винного.

2. Якщо особа загиблого невідома, вживає заходів для її встановлення.

3. Виявляє очевидців і осіб, які можуть повідомити що-небудь про обставини злочину: з'ясувати дані про злочинця, прикмети, напрямок його втечі. Здійснює розшук за свіжими слідами і затримання.

4. Разом із дільничним інспектором проводить подвірно-поквартирні обходи в районі місця події з метою отримання даних, що мають значення для розкриття злочину.

5. Проводить розмови з рідними, сусідами, колегами по роботі загиблого та іншими особами про спосіб життя і взаємовідносини з оточенням, а також дізнається про те, чи не виказував він наміру покінчити життя самогубством, а якщо так, то з якої причини.

6. Разом із дільничним інспектором згідно з прикметами, що стали відомі, встановлює осіб, причетних до злочину.

7. З метою розшуку злочинців і виявлення їх слідів обстежує місця можливої їх схованки до або після вчинення злочину: горища, підвали найближчих будинків, незамкнуті сараї та сховища, лісопосадки тощо.

8. Інформує слідчого про дані, що мають значення для справи, які були отримані в результаті проведення оперативно-розшукових заходів.

Дільничний інспектор:

1. За вказівкою слідчого вживає заходів щодо охорони місця події.

РОЗДІЛ 5.
ПРАВОВІ І КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСНОВИ
ДОКУМЕНТУВАННЯ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ
РОЗСЛІДУВАННІ ВБИВСТВ

5.1. Організаційно-технічні засади документування доказової інформації при розслідуванні вбивств

Склад групи:

1. Слідчий (керівник групи).
2. Оперуповноважений карного розшуку.
3. Дільничний інспектор, на дільниці якого вчинено вбивство.
4. Судово-медичний експерт.
5. Спеціаліст-криміналіст.
6. Кінолог.

Спорядження групи:

1. Слідчий портфель або експертна валіза.
2. Мегафон.
3. Металощукач.
4. Магнітний підйомник.
5. «Кішка» для діставання предметів з водоймищ.
6. Металеві щупи.
7. Фото-, кіно-, відео- та освітлювальна апаратура.
8. Таблиця з номерами для позначення об'єктів зйомки.
9. Ультрафіолетовий освітлювач з автономним живленням.
10. Предмети, необхідні для вилучення крові, волосся, виділень людського тіла: пробірки, скальпель, ножиці, марля.
11. Засоби для одержання копій слідів протектора автомобіля-транспортного засобу.
12. Електричний ліхтар.

5.2. Тактичні основи документування доказової інформації при розслідуванні вбивств

Дії членів групи на місці події

Слідчий або особа, яка проводить дізнання:

1. З допомогою судово-медичного експерта встановлює, чи не виявляє потерпіла особа ознак життя. Якщо людина жива, вживає заходів для надання їй медичної допомоги. При цьому вживає заходів для збереження слідів на місці події.
2. Організує охорону місця події.
3. Шляхом допиту заявника, родичів, членів сім'ї убитого, його знайомих, сусідів, очевидців встановлює, хто вчинив злочин, його мотиви, якщо убивця знаходиться на місці події, затримує його; якщо втік – за свіжими слідами організує переслідування.
4. Знайомиться з місцем, де було знайдено труп, щоб отримати уявлення

- протокол слідчого огляду;
- додатки до протоколу (до їх числа ст. 195 КПК України відносить схеми, фотознімки, плани, документи;
- речові докази⁵⁵.

В криміналістичній і процесуальній літературі для визначення дій з фіксації застосовуються такі терміни: види фіксації, прийоми відображення, форми процесуального закріплення доказів, способи фіксації, методи фіксації та ін. Застосування всіх вказаних термінів правомірне, проте для уніфікації криміналістичної термінології було б доцільно зберегти один з них, найбільш поширений – метод фіксації, тобто метод обробки, збереження і передачі фактичних даних в процесі розслідування кримінальних справ.

В більшості випадків автори, що займаються вивченням методів фіксації доказів, не класифікують їх, а просто перераховують. Але оскільки з розвитком технічних засобів зберігання і передачі інформації коло засобів фіксації постійно розширюється, остільки і перелік методів фіксації, що наводяться авторами в різні періоди, істотно відрізняється. Найбільш повний перелік дає І.В. Макаров: опис, графічний метод, кінофотографічний, фонографічний, відеозапис, копіювання, моделювання, вилучення⁵⁶.

З розвитком техніки перелік методів фіксації безперечно буде збільшуватися, не виключено, що він доповниться одорологічним, голографічним або іншими методами.

У зв'язку з цим доцільним і перспективним є запровадження не простого переліку методів, а створення класифікації (системи) методів фіксації. Підставами для класифікації методів фіксації, на наш погляд, є:

– універсальність і значення в процесі доказування (за цією ознакою методи фіксації поділяються на основний – опис, протоколювання і додаткові (всі інші))⁵⁷;

– законодавча регламентація методів фіксації; методи фіксації поділяються на регламентовані (протоколювання звукозапис, відеозапис, фотографування) і нерегламентовані (пошукові методи). Серед методів фіксації, регламентованих законом за ознакою обов'язковості застосування, у свою чергу можна виділити обов'язкові (наприклад, протоколювання згідно вимог ст. 84, 85 КПК України) і факультативні, тобто ті, що використовуються на розсуд слідчого (наприклад, ст. 85-1, 85-2 та ін. КПК України);

⁵⁵ Слідчий огляд: сутність, види, тактика проведення огляду місця події і тактика використання техніки криміналістичних засобів та спеціальних знань: Монографія / Комаха В.О. та інші / За загальною редакцією Комахи В.О.; Одеська національна юридична академія. – Дніпропетровськ, ІМА-прес, 2004. – С. 181.

⁵⁶ Макаров І.В. Понятіє, сущність и системы фиксации в криминалистике. – Труды Высшей школы МВД СССР, вып. 31. – М., 1971, – С. 84.

⁵⁷ Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальне право: Курс лекцій: Навч. посібник. – К.: Істина, 2005. – С. 203.

– спосіб обробки і зберігання інформації (опис, моделювання, вилучення матеріального об'єкта в натурі та ін.)⁵⁸.

Проведений вище аналіз суджень про методи фіксації доказової інформації, логічний зв'язок і послідовність дозволяють зробити висновок про те, що криміналістичні методи фіксації доказової інформації можуть бути поділені на такі види:

– вербально-графічні методи криміналістичної фіксації доказової інформації (вимірювання та опис у протоколі; графічне виконання планів, схем, малюнків);

– запам'ятовуючі видові і звукові методи криміналістичної фіксації доказової інформації (фотозйомка; кіно-відеозйомка; звукозапис);

– криміналістичні методи фіксації доказової інформації у вигляді моделювання (виготовлення зліпків з різних об'ємних об'єктів; об'ємне моделювання особи людини – посмертна маска, у тому числі і моделювання особи людини за допомогою черепу, та інших об'ємних об'єктів);

– криміналістичні методи фіксації доказової інформації у вигляді перенесення їх на спеціальні матеріальні носії (перенесення поверхневих слідів на спеціальні плівки – слідів рук чи ніг на дактилоплівки) або вилучення об'єктів в оригіналі.

Вище наголошувалося, що вербальна форма фіксації доказової інформації є найбільш поширеною, що навіть дало підставу деяким авторам говорити про протоколювання як про основну форму фіксації доказів. Поширеність вербальної форми фіксації пояснюється декількома причинами.

По-перше, цьому сприяє позиція законодавця, що зобов'язує складати протоколи всіх слідчих і деяких інших процесуальних дій. А.М. Ларін поділяє протоколи процесуальних дій на дві групи:

– протоколи слідчих дій, направлених на збирання доказів;

– протоколи, що засвідчують реалізацію відповідних процесуальних гарантій.

По-друге, поширеність вербальної форми фіксації обумовлена різноманітністю об'єктів фіксації, які можуть бути відображені шляхом їх словесного опису. Це:

– заяви, показання і зауваження;

– дії і процеси;

– матеріальні утворення, їх ознаки, властивості і стани: люди, трупи, тварини, речі, документи, обстановка, транспортні засоби та ін.

Ця форма фіксації інформації історично є найстарішою і порівняно найпростішою, що робить її практично загальнодоступною. Технічні прийоми її здійснення – протоколювання і звукозапис.

4. Робить орієнтуючу, оглядову, вузлову і детальну фотозйомку, а в разі потреби – кінозйомку або відеозапис місця події.

5. У разі потреби застосовує металощупач або міношукач.

Кінолог:

1. За вказівкою слідчого веде пошук різноманітних предметів і слідів, за якими можна використати розшукового собаку.

2. Використовує розшукового собаку для переслідування злочинця за свіжими слідами.

3. Використовує розшукового собаку для виявлення на місці події гілз, якщо при огляді виявлено ознаки застосування вогнепальної зброї.

4. Упаковує (консервує) предмети, що є носіями запахів.

5. Використовує розшукового собаку для «вибірки» осіб і предметів.

6. Використовує собаку для обстеження місць можливої схованки злочинців: підвалів, горищ будівель, незамкнених сараїв і сховищ, лісопосадок тощо.

7. Повідомляє членів оперативної групи про виявлення слідів з чітко вираженими особливостями взуття, а також будь-яких предметів, що можуть мати значення для справи.

8. Складає акт про застосування службово-розшукового собаки.

⁵⁸ Филиппова М.А. Фиксация фактических данных на предварительном следствии // Юридическая Россия. ел. ресурс.

8. Виконує фотозйомку і застосовує криміналістичну техніку, якщо немає спеціаліста-криміналіста.

9. Доручає спеціалісту-криміналісту провести дактилоскопування осіб, які могли залишити сліди рук (не у зв'язку з подією, що розслідується), порівнює їх з відбитками, виявленими під час огляду.

10. Складає протокол огляду місця події, креслить потрібні плани та схеми.

Оперативний уповноважений карного розшуку:

1. Бере участь в огляді місця події, знайомиться з обставинами грабежу з метою вжиття необхідних оперативно-розшукових заходів для встановлення і затримання злочинців.

2. Виявляє очевидців і осіб, які можуть повідомити що-небудь про особу злочинця, наприклад, в якому він зник, здійснює розшук за свіжими слідами разом з дільничним інспектором та кінологом.

3. Разом із дільничним інспектором здійснює подвірньо-поквартирні обходи в районі місця події, відпрацьовує маршрут застосування службово-розшукового собаки.

4. З метою розшуку злочинців і виявлення їх слідів обстежує місця можливої їх схованки до або після вчинення злочину: горища, підвали найближчих будинків, незамкнуті сараї та сховища, лісопосадки тощо, бере участь у засідках.

5. Інформує слідчого про дані, що мають значення для справи, які були отримані в результаті проведення оперативно-розшукових заходів.

Дільничний інспектор:

1. За вказівкою слідчого вживає заходів щодо охорони місця події.

2. Інформує слідчого та оперативного уповноваженого карного розшуку про осіб, що являють оперативний інтерес і проживають або працюють у цьому районі.

3. Повідомляє слідчого й оперативного уповноваженого карного розшуку про появу на території дільниці підозрілих осіб.

4. Разом з оперативним уповноваженим карного розшуку проводить подвірньо-поквартирні обходи в районі місця події з метою отримання даних, що мають значення для розкриття злочину, бере участь у переслідуванні та затриманні злочинця.

5. Виконує доручення слідчого і оперативного уповноваженого карного розшуку.

6. Бере участь у затриманні злочинця за свіжими слідами.

Спеціаліст-криміналіст:

1. Бере участь у проведенні огляду місця події: у виявленні, фіксації, вилученні й пакуванні різних слідів і предметів, що мають значення для справи.

2. Висловлює міркування і пояснення щодо походження тих чи інших слідів, виявлених пошкоджень, предметів, щодо можливості використання їх у процесі розслідування.

3. Надає допомогу слідчому в описі різних об'єктів і предметів, виявлених на місці події.

Протоколювання. В основі протоколювання лежить опис як метод фіксації. При протоколюванні опис отримує вираз у вигляді письмової мови. Оскільки протокол є процесуальним документом, закон пред'являє до його змісту і процесу складання певні вимоги, порушення яких може спричинити втрату ним юридичної сили як джерела доказів або засобу посвідчення фактів⁵⁹.

Процес протоколювання і його результати у вигляді протоколу привертати увагу багатьох криміналістів, причому, головним чином, в аспекті протоколювання свідчень при допиті і фіксації результатів огляду місця події.

Протоколювання, як прийом вербальної форми фіксації доказів, відкриває можливості для застосування деяких засобів оргтехніки і спеціальних прийомів відображення усної мови. Таких як стенографування, машинопис і використання диктофонів.

Використання диктофонів не аналогічне процесуальному застосуванню звукозапису. Диктофонний запис (як і стенограма) є своєрідною чернеткою протоколу. Ця «акустична чернетка» дозволяє виготовити з нього машинописний текст протоколу, економлячи при цьому час і сили слідчого.

Диктофон з успіхом використовується не тільки при складанні протоколів допиту, але і при огляді місця події та проведенні інших слідчих дій, дозволяючи більш повно і точно відобразити в протоколі їх хід і результати⁶⁰.

Звукозапис як прийом вербальної форми фіксації. Застосування звукозапису в радянській слідчій практиці було узаконене в кінці 60-х років, хоча питання про його правову регламентацію виникло значно раніше і в слідчій практиці до цього часу він вже набув значного поширення.

Як прийом фіксації, звукозапис має певні переваги перед протоколюванням. Він дозволяє зафіксувати не тільки зміст свідчень, але і акустичну сторону, яка не отримує свого відображення в протоколі, хоча і містить більшу кількість інформації, ніж протокол. Проте у ряді випадків звукозапис поступається протоколюванню. У ньому міститься більше непотрібної інформації; користування якою, пошук в ній потрібного місця технічно ускладнений; він вимагає особливих умов для довготривалого зберігання, спеціальних заходів обережності від випадкового пошкодження.

Заслуговує уваги думка про те, що «протокол слідчої дії і додатки до нього, не будучи частинами один одного, складають немов би комплексний доказ, елементи якого взаємно доповнюють і збагачують один одного»⁶¹.

⁵⁹ Шейфер С.А. Сущность и способы собирания доказательств в советском уголовном процессе. – М., 1972. – С. 74-78.

⁶⁰ Коломиец В.Я. Использование звукозаписи в организации труда работников органов внутренних дел. – Сборник статей адъюнктов и соискателей. – М., 1969. (Высшая школа МВД СССР).

⁶¹ Шейфер С.А. Сущность и способы собирания доказательств в советском уголовном процессе. – М., 1972. – С. 82.

Графічна форма фіксації доказів полягає у відображенні доказової інформації шляхом зарисовки об'єктів або виконання графічних знаків, що виражають певним чином інформацію, що фіксується. Матеріальним виразом цієї форми фіксації є малюнки, плани, схеми, креслення, графіки, карти та ін.

Зарисовка, як прийом фіксації, історично передувала застосуванню з цією метою технічних засобів (фото і кінозйомки, зліпочних мас). У той період, коли не було інших можливостей наочно виразити об'єкт фіксації, з тим щоб дати образне уявлення про нього і про ті його елементи, які важко, а іноді і неможливо достатньо точно описати в протоколі, зарисовка слідів та інших речових доказів, трупа, обстановки місця події практикувалася порівняно широко. З розвитком засобів і прийомів наглядно-образної форми фіксації доказів зарисовка відійшла на другий план, оскільки, по-перше, не могла зрівнятися з ними за швидкістю, точністю і виразністю зображення об'єкту, а, по-друге, важкі для зарисовки об'єкти, такі, наприклад, як труп, вимагали спеціальних навиків малювання, які має далеко не кожен. В даний час зарисовка найчастіше проводиться в «аварійних» ситуаціях, коли з певних причин не представляється можливим застосувати технічні засоби відображення зовнішнього вигляду об'єктів.

Зарисовка зберігає своє значення як засіб матеріалізації уявного образу, що містить доказову інформацію.

Серед інших її різновидів фіксації можна назвати інші малюнки, виконані для наочного відтворення ситуації, місця вчинення злочину, механізму його дії; малюнок, виконаний з тією самою метою експертом в результаті вивчення ситуації для ілюстрації експертного висновку; схему-план обстановки на місці вчинення злочину, що складається слідчим за показаннями очевидців і за іншими даними; графічну реконструкцію положення потерпілого і злочинця у момент пострілу як ілюстрацію до судово-медичного висновку.

Найбільш поширений прийом графічної форми фіксації доказової інформації – це складання схем і планів. Схеми і плани можуть бути виготовлені як особою, що передає інформацію суб'єктові доказування (свідком, потерпілим, обвинуваченим, експертом та ін.), так і самим суб'єктом доказування при опосередкованому або безпосередньому описі. Ми вважаємо за доцільно виділити такі різновиди схем і планів, що складаються суб'єктом доказування при безпосередньому описі:

– схеми і плани, що фіксують обстановку місця проведення слідчої дії: огляду місця події, відтворення обстановки та обставин події, обшуку та ін.;

– схеми і плани, що фіксують розміщення технічних засобів фіксації інформації при проведенні слідчих дій, якщо це має доказове значення або необхідне для оцінки зафіксованої доказової інформації.

Найдетальніше в криміналістиці розроблені питання складання планів і схем місця події. Планом прийнято називати графічне відображення, виконане в певному масштабі, схемою – позамасштабне відображення з цифровим позначенням розмірів деяких об'єктів і відстаней між ними. Іноді вживають вираз «схематичний план», маючи на увазі саме позамасштабне відображення, тобто схему.

РОЗДІЛ 4. ПРАВОВІ І КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСНОВИ ДОКУМЕНТУВАННЯ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ГРАБЕЖІВ

4.1. Організаційно-технічні засади документування доказової інформації при розслідуванні грабेжів

Склад групи:

1. Слідчий (керівник групи).
2. Оперуповноважений карного розшуку.
3. Дільничний інспектор, на дільниці якого вчинено граб'їж.
4. Спеціаліст-криміналіст.
5. Кінолог.

Спорядження групи:

1. Слідчий портфель або експертна валіза.
2. Диктофон.
3. Мегафон.
4. «Кішка» для діставання предметів з водоймищ.
5. Фото-, кіно-, відео- та освітлювальна апаратура.
6. Таблиця з номерами для позначення об'єктів зйомки.
7. Ультрафіолетовий освітлювач з автономним живленням.
8. Предмети, необхідні для вилучення крові, волосся, виділень людського тіла: пробірки, скальпель, ножиці, марля.
9. Засоби для одержання копій слідів протектора автотранспортного засобу.

4.2. Тактичні основи документування доказової інформації при розслідуванні грабежів

Дії членів групи на місці події

Слідчий або особа, яка проводить дізнання:

1. Організує надання медичної допомоги особам, які отримали тілесні ушкодження внаслідок грабежу.
2. Про факти і обставини, що мають значення для негайного розшуку за свіжими слідами, інформує оперативного уповноваженого карного розшуку, дільничного інспектора, кінолога і направляє їх на затримання злочинця.
3. Організує охорону місця події.
4. Запрошує понятих для участі в огляді місця події і роз'яснює їм їх права та обов'язки, звертає увагу на сліди і предмети, знайдені на місці події.
5. У разі потреби запрошує матеріально відповідальних осіб.
6. Знайомиться з місцем події, щоб скласти загальне уявлення про подію, визначити межі огляду і намітити план його проведення.
7. Разом із спеціалістом-криміналістом оглядає місце події, під час якого виявляє та упаковує сліди, вживає заходів щодо виявлення знарядь і засобів злочину, а також різних предметів, які мають значення для справи.

слідів, виявлених ушкоджень, предметів, щодо можливості використання їх в процесі розслідування.

3. Надає допомогу слідчому в описі різних об'єктів і предметів, виявлених на місці події.

4. Робить орієнтуючу, оглядову, вузлову і детальну фотозйомку, а в разі потреби – кінозйомку або відеозапис місця події.

5. У разі потреби застосовує металошукач чи міношукач.

Кінолог:

1. За вказівкою слідчого веде пошук різноманітних предметів і слідів (вихідних точок), які можна використати за допомогою розшукового собаки.

2. Використовує розшукового собаку для переслідування злочинця за свіжими слідами.

3. Використовує розшукового собаку для виявлення на місці злочину гільз, якщо під час огляду виявлені ознаки застосування вогнепальної зброї.

4. Упаковує (консервує) предмети, що є носіями запахів.

5. Використовує розшукового собаку для «вибірki» осіб і предметів.

6. Бере участь з собакою в обстеженні місць можливої схованки злочинця: підвалів, горищ будівель, незамкнених сараїв і сховищ, лісопосадок тощо.

7. Повідомляє членів оперативної групи про виявлення слідів з чітко вираженими особливостями взуття, а також будь-яких предметів, що можуть мати значення для справи.

8. Складає акт про застосування службово-розшукового собаки.

У класифікації планів місця події спостерігається певна одноманітність. Їх поділяють (як і фотознімки) або на орієнтуючі, оглядові, вузлові і детальні⁶², або на загальні і окремі⁶³.

Як суб'єкт фіксації фігурують працівник дізнання, слідчий, спеціаліст, а при проведенні судового огляду – суд та ін⁶⁴.

При фіксації обстановки, яка займає значне місце у просторі, наприклад, в межах цілого населеного пункту або великої ділянки місцевості, як основа для складання плану використовуються топографічні карти, карти-плани, на яких наноситься обстановка, що фіксується. Як відзначає В.П. Колмаков, при фіксації обстановки дорожньо-транспортної події доцільно використовувати для складання плану копії конкретних ділянок дорожнього полотна, виготовлені відповідними дорожніми службами⁶⁵.

Одноманітної системи умовних позначень для планів місць подій не розроблено. У багатьох джерелах наводяться таблиці таких позначень, але загальними для них, як правило, є тільки ті знаки, які запозичуються з топографії⁶⁶.

Розробка такої уніфікованої і загальноприйнятої системи позначень представляється важливим завданням вчення про мову криміналістики, як розділу її загальної теорії.

Закінчуючи розгляд графічної форми фіксації доказів, не можна оминати такий прийом її реалізації, як виготовлення в необхідних випадках креслень тих або інших об'єктів – носіїв доказової інформації. Про такі креслення як засіб фіксації речових доказів пише В.М. Николайчик, відзначаючи, що вони корисні «головним чином, у випадках складного взаєморозташування характерних особливостей на об'єкті»⁶⁷, що оглядається.

Необхідно відмітити, що креслення, достовірність і точність якого не викликають сумнівів, може відігравати роль графічної моделі відсутнього об'єкту і служити джерелом доказової інформації.

Можливі й інші підстави класифікації методів фіксації, наприклад часовий чинник, за яким методи фіксації можна поділити на звичайні і експресні. Термін «експресні методи» останніми роками досить поширений в юридичній літературі. Першим його застосував Н.А. Селиванов у вузько технічному сенсі для позначення методів швидкої обробки експонованих матеріалів для цілей судової фотографії⁶⁸.

⁶² Осмотр места происшествия. – М., 1960. – С. 83; Обнаружение, фиксация и изъятие следов (справочник). – М., 1969. – С. 8.

⁶³ Следственный осмотр. – М., 1957. – С. 74; Максудов И.Х. Осмотр места происшествия. – Л., 1965. – С. 37.

⁶⁴ Максудов И.Х. Судебный осмотр места происшествия и особенности его проведения. – Л., 1972.

⁶⁵ Колмаков В.П. Следственный осмотр. – М., 1969. – С. 191.

⁶⁶ Попов В.И. Осмотр места происшествия. – М., 1959. – С. 217-218; Селиванов Н.А., Терсбилов В.И. Первоначальные следственные действия. – М., 1969. – С. 31.

⁶⁷ Николайчик В.М. Следственный осмотр вещественных доказательств. – М., 1968. – С. 62.

⁶⁸ Селиванов Н.А., Эйман А.А. Судебная фотография. – М., 1965. – с.73.

В аналогічному значенні лише до сфери судової фотографії вказаний термін використовується і деякими іншими авторами⁶⁹. Г.Л. Грановський розробив і описав новий спосіб виявлення потожирових слідів за допомогою алоксана і нінгідрини, які прискорюють виявлення слідів з кількох годин і навіть доби до часу, який вимірюється секундами, назвав його «експрес-методом»⁷⁰. І. Петраускас, торкаючись використання в слідчій практиці електрофотографії, називає її експресним методом фіксації важливих для справи обставин⁷¹.

Назріла необхідність визначити поняття експресного методу, виділивши в цьому понятті не тільки технічний, але і процесуальний аспект. Оскільки провести межу між швидкими та експресними методами за ознакою швидкості протікання того або іншого процесу неможливо, критерієм такого розмежування може служити співвідношення швидкості методу з тривалістю слідчої дії, в ході якої він застосовується, з тим, щоб отриманий результат міг бути відразу ж процесуально засвідчений учасниками слідчої дії. При такому розумінні сутності експресних методів важлива вказівка не тільки на часові рамки (час початку і закінчення слідчої дії), але і на цілі досягнення.

Якщо в більшості випадків використання науково-технічних засобів їх результати можуть бути отримані і процесуально засвідчені до закінчення слідчої дії, то щодо найпоширенішого засобу фіксації – фотографічної зйомки (як і кінозйомки) вимога про те, що отримані результати повинні бути зазначені в протоколі, не може бути реалізована. Вирішити цю проблему можна, лише застосувавши експресні методи фотографування, що дають можливість отримати готовий фотографічний знімок під час слідчої дії в самому фотографічному апараті через одну-дві хвилини після зйомки, або відеозапису.

Перспективи розвитку криміналістичного вчення про фіксацію доказової інформації пов'язані з розвитком технічних засобів і прийомів фіксації і розширенням кола об'єктів-носіїв доказової інформації, які залучаються до сфери доказування і починають в ній використовуватися.

Тут в першу чергу необхідно зазначити розвиток експресних засобів і прийомів фіксації. У зв'язку з цим можна надати характеристику відеозапису, який може бути віднесений до експресних засобів фіксації. Матеріали відеозапису можуть бути відтворені відразу після зйомки; вони не вимагають ніякої подальшої обробки для виявлення зафіксованої в них інформації. Відеозапис може бути оперативно переданий по телевізійних каналах. Крім того, представляється можливим негайно встановити неякісність відеозапису і одразу повторити його.

визначити межі огляду і намітити план його проведення.

7. Здійснює спільно з спеціалістом-криміналістом огляд місця події, під час якого виявляє, фіксує, вилучає та упаковує сліди, вживає заходів щодо виявлення засобів злочину, а також різних предметів, що мають значення для справи.

8. Виконує фотозйомку і застосовує криміналістичну техніку, якщо немає спеціаліста-криміналіста.

9. Доручає спеціалісту-криміналісту провести дактилоскопування осіб, які могли залишити сліди рук (не у зв'язку з подією, що розслідується), порівнює їх з відбитками, виявленими під час огляду.

10. Складає протокол огляду місця події, креслить потрібні плани та схеми.

Оперативний уповноважений карного розшуку:

1. Бере участь в огляді місця події, знайомиться з обставинами нападу з метою вжиття необхідних оперативно-розшукових заходів щодо встановлення і затримання винних.

2. Виявляє очевидців і осіб, які можуть повідомити що-небудь про подію та злочинця, напрямок, в якому він зник. Здійснює розшук за свіжими слідами спільно з дільничним інспектором та кінологом.

3. Разом із дільничним інспектором здійснює подвірньо-поквартирні обходи в районі місця події з метою встановлення даних, що мають значення для розкриття злочину.

4. З метою розшуку злочинців і виявлення їх слідів обстежує місця можливої їх схованки до чи після вчинення нападу: горища, підвали найближчих будинків, незамкнуті сараї та сховища, лісопосадки тощо.

5. Інформує слідчого про дані, що мають значення для справи, які були отримані в результаті здійснення на місці події оперативно-розшукових заходів.

Дільничний інспектор:

1. За вказівкою слідчого вживає заходів щодо охорони місця події.

2. Інформує слідчого і оперативного уповноваженого карного розшуку про осіб, що являють інтерес і проживають або працюють в районі події.

3. Доводить до відома слідчого і оперативного уповноваженого карного розшуку про появу на території дільниці підозрілих осіб.

4. Разом з оперативним уповноваженим карного розшуку проводить подвірньо-поквартирні обходи в районі місця події з метою отримання даних, що мають значення для розкриття злочину, бере участь у переслідуванні і затриманні злочинця.

5. Виконує доручення слідчого й оперативного уповноваженого карного розшуку.

6. Бере участь в затриманні злочинця за свіжими слідами.

Спеціаліст-криміналіст:

1. Бере участь у проведенні огляду місця події: у виявленні, фіксації, вилученні й пакуванні різних слідів і предметів, що мають значення для справи.

2. Висловлює міркування й пояснення щодо походження тих чи інших

⁶⁹ Башкатов В. Новый метод обработки пленки // Социалистическая законность, 1969. – № 5. – С. 64–65; Леви А.А. Организация осмотра места происшествия. – М., 1970. – С. 68.

⁷⁰ Грановский Г.Л. Экспресс-метод проявления потожировых следов с помощью аллоксана и нингидрина // Физико-химические методы исследования вещественных доказательств. – М., 1966. – С. 55–57.

⁷¹ Петраускас И. Некоторые вопросы применения фотографии и киносъемки в уголовном процессе // Экспертиза при расследовании преступлений, вып.4. – Вильнюс, 1965. – С. 54.

РОЗДІЛ 3.
ПРАВОВІ І КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСНОВИ
ДОКУМЕНТУВАННЯ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ
РОЗСЛІДУВАННІ РОЗБІЙНИХ НАПАДІВ

3.1. Організаційно-технічні засади документування доказової інформації при розслідуванні розбійних нападів

Склад групи:

1. Слідчий (керівник групи).
2. Оперуповноважений карного розшуку.
3. Дільничний інспектор, на дільниці якого вчинено розбійницький напад.
4. Спеціаліст-криміналіст.
5. Кінолог.

Спорядження групи:

1. Слідчий портфель або експертна валіза.
2. Диктофон.
3. Мегафон.
4. Металощукач або міношукач.
5. Магнітний підйомник.
6. «Кішка» для дістання предметів з водоймищ.
7. Металеві щупи.
8. Фото-, кіно-, відео- та освітлювальна апаратура.
9. Таблиця з номерами для позначення об'єктів зйомки.
10. Ультрафіолетовий освітлювач з автономним живленням.
11. Предмети, необхідні для вилучення крові, волосся, виділень людського тіла: пробірки, скальпель, ножиці, марля.
12. Засоби для одержання копій слідів протектора автотранспортного засобу.

3.2. Тактичні основи документування доказової інформації при розслідуванні розбійних нападів

Дії членів групи на місці події

Слідчий або особа, яка проводить дізнання:

1. Організує надання медичної допомоги особам, які отримали тілесні ушкодження в результаті розбійницького нападу.
2. Про факти й обставини, що мають значення для негайного розшуку за свіжими слідами, інформує оперативного уповноваженого карного розшуку, дільничного інспектора, кінолога і направляє їх на затримання злочинця.
3. Організує охорону місця пригоди.
4. Запрошує понятих для участі в огляді місця події та роз'яснює їм їх права й обов'язки, звертає увагу на сліди і предмети, виявлені на місці події.
5. У разі потреби для участі в огляді запрошує матеріально відповідальних осіб.
6. Знайомиться з місцем події, щоб скласти загальне уявлення про подію,

Останнім часом поширення набули так звані одноступеневі фотопроцеси, при яких відбувається або одночасне утворення негативного і позитивного зображень, або відсутня негативна стадія. Можна погодитися з М.А. Філіпповою, яка вважала, що «найбільш перспективним для розвитку експресних методів судової фотографії є використання фотопроцесів на галогенідосрібних матеріалах, зокрема контактно-дифузійного процесу і заснованих на них фотоапаратів»⁷² («Полярїд» та ін.), хоча на даний час, у зв'язку з розвитком цифрових технологій і, зокрема, цифрової фотографії – цей підхід вже є дещо застарілим.

Як підхід до проблеми впровадження експресних методів М.А. Філіппова пропонує розглядати застосування експресних методів обробки фотоматеріалів, що дають можливість отримати результат, готовий до процесуального посвідчення, вже в ході даної слідчої дії⁷³. Перспективним є розвиток і хімічних експресних методів, подібних до експрес-методу прояву слідів нігідрином. Найбільш перспективними є експресна фотографія і відеозапис. Дане положення підтверджують і результати проведеного нами опитування, так, 114 (86%) з 132 працівників органів досудового слідства, дізнання та суду визнали найбільш перспективними засобами і способами фіксації результатів огляду місця події саме цифрову фотографію і відеозапис. При застосуванні експресних методів фіксації відеоінформації можливі:

- негайне засвідчення відеострічки або експрес-знімка понятими та іншими учасниками слідчої дії ст. 85-2 КПК України);
- повторне фотографування, якщо перший знімок не вийшов, або незадовільний;
- перевірка правильності проведеної зйомки;
- швидке і кваліфіковане проведення оперативно-розшукових заходів і невідкладних слідчих дій з використанням результатів фіксації (фотознімка, відеозапису і т. п.);
- покращення наукової організації праці слідчих працівників і підвищення ефективності досудового слідства.

У зв'язку із значним розривом у часі між моментом фото- або кінозйомки і моментом отримання готового результату питання про процесуальне засвідчення останнього або зовсім замовчувалося, або ставилося дуже обережно: «бажано»,⁷⁴ щоб фотознімки завірялися понятими, або щоб фотознімки засвідчувались понятими «по можливості»⁷⁵.

⁷² Філіппова М.А. Экспрессные методы фиксации фактических данных на предварительном следствии. Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. 1975. – С. 17.

⁷³ Філіппова М.А. Экспрессные методы фиксации фактических данных на предварительном следствии. Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. 1975. – С. 19.

⁷⁴ Селиванов Н.А. Вещественные доказательства. – М., 1971. – С. 58.

⁷⁵ Криминалистика. – М., Изд-во ВЮЗИ, 1966. – С. 112.

Більш категоричний у свої переконаннях Д.Я. Мирський, який пропонує «виключити з тексту КПК вимогу про фіксацію в протоколі отриманих результатів або зробити обмовку, що такі результати фіксуються, коли це можливо». «Подібне уточнення не веде до порушення процесуальних гарантій, оскільки у разі необхідності поняті та інші учасники слідчої дії можуть бути викликані в суд, щоб підтвердити, що на фотознімках або кінострічці зображено саме те, що вони бачили»⁷⁶.

Але все таки ні з однією з пропозицій Д.Я. Мирського погодитися не можна, оскільки їх прийняття не дозволить визнати за фотозображеннями доказового значення. Експресні методи можуть бути спрямовані на фіксацію різних фактичних даних, бути різними за своїм характером, формувати різного роду моделі. Проте вони мають одну загальну властивість – дають можливість отримати результат, готовий до процесуального засвідчення в ході слідчої дії. Ця властивість виділяє їх в будь-якій системі, відкриваючи нові практичні можливості.

Перспективний розвиток засобів і прийомів об'ємної фіксації. В цьому випадку варто згадати голографію, що дозволяє зафіксувати значний об'єм інформації про об'єкт⁷⁷, що відображається, а також профілографування. Хоча, як свідчать результати проведеного нами опитування, практичні працівники поки що не вбачають в голографії та одорології значних можливостей для фіксації результатів огляду місця події (лише 8 з 132 опитаних працівників органів досудового слідства, дізнання та суду визнали найбільш перспективними засобами і способами фіксації результатів огляду місця події голографію та 10 – одорологію), що в першу чергу пов'язано з їх новизною та економічністю.

Традиційно використовувані такі технічні методи реєстрації інформації, які фото-, відео- та кінозйомка, дозволяють одержувати високоякісні чорно-білі і кольорові зображення. Спеціальні методи дозволяють відображати особливості, невидимі у звичайних умовах. Проте реєстровані будь-яким з таких способів зображення відрізняються істотним недоліком – відображене на них є плоскою копією початкової тривимірної картини. Цей недолік значно знижує інформативність зображень і можливість аналізу зафіксованих даних. Спроби отримати об'ємне зображення за допомогою виключно фотографічних методів робилися з початку минулого століття. Г. Ліпман в 1908 р. розробив метод інтегральної фотографії, потім з'явилися растрова і стереоскопічна зйомки. Проте всі вони створюють лише ілюзію об'ємності зображень. Дати повну інформацію про об'ємну сцену, створити її оптичний аналог до недавнього часу не вдавалося. Найбільш вдале вирішення цієї проблеми стало можливим із становленням голографії.

⁷⁶ Мирский Д.Я. Некоторые вопросы процессуальной регламентации звукозаписи, фото- и кинодокументов при производстве следственных действий // Сборник аспирантских работ. – Свердловск, 1969. – С. 209.

⁷⁷ Силкин П.Ф. Сущность криминалистической фотографии как средства передачи доказательственной информации. – Труды ВШ МВД СССР, вып. 34. – М., 1972. – С. 169; Пальскис Е.Б. Фиксация вещественных доказательств. Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. – М., 1971. – С. 21-22.

1. Бере участь у проведенні огляду місця події: у виявленні, фіксації, вилученні й пакування різних слідів і предметів, що мають значення для справи.

2. Висловлює міркування і пояснення щодо походження тих чи інших слідів, виявлених ушкоджень, предметів, щодо можливості використання їх у процесі розслідування.

3. Надає допомогу слідчому в описі різних об'єктів і предметів, виявлених на місці події.

4. Робить орієнтуючу, оглядову, вузлову і детальну фотозйомку, а в разі потреби – кінозйомку або відеозапис місця події.

Кінолог:

1. За вказівкою слідчого веде пошук різноманітних предметів і слідів (вихідних точок), за якими можна використати розшукового собаку.

2. Використовує розшукового собаку для переслідування злочинця за свіжими слідами.

3. Упаковує (консервує) предмети, що є носіями запахів.

4. Використовує розшукового собаку для «вибірки» осіб і предметів.

5. Використовує собаку для обстеження місць можливого виявлення схованки злочинця: підвалів, горищ будівель, незамкнених сараїв і сховищ, лісопосадок тощо.

6. Повідомляє членів оперативної групи про виявлення слідів з чітко вираженими особливостями взуття, а також будь-яких предметів, що можуть мати значення для справи.

7. Складає акт про застосування службово-розшукового собаки.

6. Запрошує понятих для участі в огляді місця події та пояснює їм їх права й обов'язки, звертає їх увагу на сліди та предмети, виявлені на місці події.

7. Разом із спеціалістом-криміналістом оглядає місце події, під час якого виявляє, фіксує, вилучає та упаковує сліди, а також різні предмети, що мають значення для справи.

8. Здійснює фотозйомку і застосовує криміналістичну техніку, якщо немає спеціаліста-криміналіста.

9. Складає протокол огляду місця події, креслить потрібні плани та схеми.

Оперативний уповноважений карного розшуку:

1. Бере участь в огляді місця події, знайомиться з обставинами з'ясування з метою вжиття необхідних оперативно-розшукових заходів щодо встановлення і затримання злочинця.

2. Виявляє очевидців і осіб, які можуть повідомити що-небудь про обставини злочину: з'ясувати дані про злочинця, прикмети, напрямки його втечі, здійснює розшук за свіжими слідами і затримання.

3. З'ясувавши ознаки злочину і способи його вчинення, спільно з дільничним інспектором збирає відомості про осіб, що притягалися за аналогічні злочини, вживає заходів щодо перевірки їх причетності до цього злочину.

4. З метою розшуку злочинців і виявлення їх слідів обстежує місце можливої їх схованки до чи після вчинення злочину: горища, підвали найближчих будинків, незамкнуті сараї та сховища, лісопосадки тощо, бере участь у засідці.

5. Інформує слідчого про дані, що мають значення для справи, отримані в результаті проведення оперативно-розшукових заходів.

Дільничний інспектор:

1. За вказівкою слідчого вживає заходів щодо охорони місця події.

2. Подає слідчому і оперативному уповноваженому карного розшуку відомості, що характеризують потерпілу, її зв'язки (якщо вони йому відомі).

3. Інформує слідчого та оперативного уповноваженого карного розшуку про осіб, що являють оперативний інтерес і проживають або працюють у цьому районі.

4. Повідомляє слідчого й оперативного уповноваженого карного розшуку про появу на території дільниці підозрілих осіб.

5. Разом із оперативним уповноваженим карного розшуку проводить подвірні-поквартирні обходи з метою розкриття злочину, зустрічається з громадськими помічниками міліції, що проживають у районі місця події.

6. Виконує доручення слідчого й оперативного уповноваженого карного розшуку.

7. Бере участь у затриманні злочинця за свіжими слідами.

Судово-медичний експерт:

Виконує необхідні дослідження, спрямовані на встановлення тяжкості завданого тілесного ушкодження.

Спеціаліст-криміналіст:

Останні десятиліття проблеми застосування голографічних методів активно досліджуються у криміналістичній літературі такими науковцями, як П.П. Іщенко, В.А. Зотчев, Н.І. Клименко, В.Г. Гончаренко, В.Л. Григорович, Г.В. Федоров та ін.

У вітчизняній та зарубіжній науковій літературі поняття голографії визначають по-різному. Голографія (від грецьк. *holos* – весь, повний і *grapho* – пишу, креслю, малюю) – метод реєстрації і відтворення хвильового поля, створюваного за допомогою лазера⁷⁸, або ж такий метод отримання об'ємного зображення об'єкта, що ґрунтується на інтерференції предметної (об'єктної) та опорної хвилі, яка досягається за умови однакової їх (цих хвиль) довжини⁷⁹.

Григорович В.Л., Федоров Г.В. під голографією розуміють вчення, що описує методи отримання голограм, способи запису та відновлення хвильового поля, які ґрунтуються на реєстрації інтерференційної картини, утвореної хвилею, відбитою предметом, який освітлюється джерелом світла, і когерентною з нею хвилею, що виходить безпосередньо від джерела світла⁸⁰.

Вказані визначення хоча й відрізняються одне від одного в окремих деталях, однак така відмінність їх, на нашу думку, не є принциповою. Поряд з цим, вказаним дефініціям притаманна насиченість спеціальними термінами, які підлягають додатковому роз'ясненню. До них відносяться такі поняття, як «інтерференційна картина», «об'єктна хвиля» «опорна хвиля».

Під *інтерференційною картиною* розуміють складання у просторі двох (або декількох) хвиль, під час якого в різних його точках виникає посилення або послаблення амплітуди результуючої хвилі.

Об'єктну хвилю визначають як хвилю, спрямовану лазером на об'єкт, яка освітлює його так, щоб відбитий від нього промінь був спрямований на фотопластину. Водночас *опорна хвиля* – це хвиля, яка спрямовується лазером безпосередньо на фотопластину⁸¹.

Аналіз вказаних визначень дозволяє зробити висновки про те, що голограми крім властивостей реєструвати, зберігати інформацію про об'єкт, а потім точно відновлювати з високою роздільною здатністю його об'ємне зображення, наділені іншими властивостями та можливостями, які дозволяють ефективно застосовувати їх для відображення результатів огляду місця події. Так голографічні методи дозволяють:

– досліджувати об'єкти, не піддаючи їх руйнівному впливу;

– забезпечити повну фіксацію об'єкта, забезпечуючи збереження його зображення, що особливо важливо у випадках швидких змін об'єкта під впливом зовнішніх факторів;

⁷⁸ Криминалистическая фотография и видеозапись: Учебно-практическое пособие. / Под редакцией профессора Е.П. Ищенко. – М.: Юрист, 1999. – 438 с.

⁷⁹ Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. Д.М. Прохоров. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: Большая рос. энцикл., 1998. – 1452 с.

⁸⁰ Григорович В.Л., Федоров Г.В. Голография в криминалистике. – Мн.: Амалфея, 2003. – 192 с.

⁸¹ Григорович В.Л., Федоров Г.В. Голография в криминалистике. – Мн.: Амалфея, 2003. – 192 с.

– точно відтворити форму та особливості зовнішньої будови об'єкта у трьох вимірах;

– зафіксувати об'єкт крізь середовище, яке спотворює реальний вигляд об'єкта⁸².

Отже, як справедливо зазначає Клименко Н.І., голографічні методи доцільно використовувати для детальної зйомки слідів окремих об'єктів або їх частин, а також для вузлової зйомки з метою відображення сліду чи об'єкта на фоні навколишнього середовища; для фіксації матеріальної обстановки злочину⁸³.

Дані методи необхідно застосовувати також для фіксації вузлових фрагментів місця події, які складаються з декількох планів, коли вони утворюють велике скупчення предметів, де відбулись руйнування, аварії, пожежі, вибухи, а також у тих випадках, коли обстановка місця події піддається швидким змінам.

Методи голографії відкривають додаткові можливості у надвисоких частотах електромагнітних коливань. Ці методи дозволяють розширити можливості під час голографування сцен з великою глибиною та великою кількістю рівновіддалених об'єктів, у середовищах непрозорих для оптичних довжин хвиль крупно масштабних процесів (таких як вибухи та пожежі). На основі таких методів можливе створення криміналістичних засобів для фіксації слідчих дій, що проводяться в темноті, тумані, задимленому приміщенні. Крім того, це допоможе вирішити завдання з пошуку металевих предметів, закопаних у землю, тайників у стінах будівель, меблів та ін.

Голографічні методи можуть використовуватись на місці події також як засіб дослідження та вимірювання поверхні об'єктів будь-якої форми; вивчення нетривалих явищ пострілу, вибуху та ін. Ці методи можуть також бути засобами дослідження рельєфу (мікрорельєфу) поверхні об'єкта будь-якої форми; вивчення тимчасових явищ. Особливо важливим є їх використання під час роботи слідчого з мікрооб'єктами, для аналізу біологічних структур з виділенням зон поглинання досліджуваного матеріалу⁸⁴.

Отже, голографічні засоби та методи забезпечують надійну фіксацію та можливість різнобічного дослідження криміналістичної інформації, сприяють підвищенню повноти фіксації результатів слідчої дії, ефективності її збереження і відтворення на сучасному етапі боротьби зі злочинністю.

Значна увага в криміналістиці приділяється також засобам і прийомам виявлення і фіксації невидимих об'єктів: рентгенографії, гаммаграфії, фотоелектронографії та ін⁸⁵.

⁸² Криміналістика: Учебник / Под ред. В.А. Образцова. – М.: Юрид. лит., 1995. – 592 с.

⁸³ Клименко Н.І. Методы криминалистической голографии и их возможности // Криміналістичний вісник. 2005. – № 2. – С. 60-65.

⁸⁴ Григорович В.Л., Федоров Г.В. Голография в криминалистике. – Мн.: Амаффея, 2003. – 192 с.

⁸⁵ Гаврилов Л.Н. Применение специальных фотографических приемов и методов при производстве следственных действий. Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. – Л., 1965.

РОЗДІЛ 2. ПРАВОВІ І КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСНОВИ ДОКУМЕНТУВАННЯ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННЯ СТАТЕВИХ ЗЛОЧИНІВ

2.1. Організаційно-технічні засади документування доказової інформації при розслідуванні статевих злочинів

Склад групи:

1. Слідчий (керівник групи).
2. Оперуповноважений карного розшуку.
3. Дільничний інспектор, на дільниці якого вчинено зґвалтування.
4. Судово-медичний експерт.
5. Спеціаліст-криміналіст.
6. Кінолог.

Спорядження групи:

1. Слідчий портфель або експертна валіза.
2. Диктофон.
3. Металошукач або міношукач.
4. Магнітний підйомник.
5. «Кішка» для дістання предметів з водоймищ.
6. Металеві щупи.
7. Фото-, кіно-, відео- та освітлювальна апаратура.
8. Таблиця з номерами для позначення об'єктів зйомки.
9. Ультрафіолетовий освітлювач з автономним живленням.
10. Мегафон.
11. Предмети, необхідні для вилучення крові, волосся, виділень людського тіла: пробірки, скальпель, ножиці, марля.
12. Засоби для одержання копій слідів протектора автотранспортного засобу.

2.2. Тактичні основи документування доказової інформації при розслідуванні статевих злочинів

Дії членів групи на місці події

Слідчий або особа, яка проводить дізнання:

1. Вживає заходів щодо надання медичної допомоги потерпілій.
2. Організує охорону місця події злочину.
3. Вирішує питання про доцільність запрошення на місце події потерпілої (якщо дозволяє стан її здоров'я) для давання пояснень про обставини злочину.
4. Про факти і обставини, які мають значення для негайного розшуку за свіжими слідами, інформує оперативного уповноваженого карного розшуку, дільничного інспектора, кінолога й направляє їх на затримання злочинця.
5. Знайомиться з місцем події, щоб отримати уявлення про подію, визначити межі огляду і виробити план його проведення.

Дільничний інспектор:

1. За вказівкою слідчого вживає заходів щодо охорони місця події.
2. Інформує слідчого і оперативного уповноваженого карного розшуку про осіб, що являють оперативний інтерес і проживають або працюють в цьому районі.
3. Доводить до відома слідчого і оперативного уповноваженого карного розшуку про появу на території ділянки підозрілих осіб.
4. Інформує слідчого і оперативного уповноваженого карного розшуку про наявність на об'єкті охоронної сигналізації, сторожової охорони.
5. Разом із оперативним уповноваженим карного розшуку проводить подвірньо-поквартирні обходи в районі місця події з метою отримання даних, що мають значення для розкриття злочину, зустрічається з громадськими помічниками міліції, що проживають або працюють у районі місця події.
6. Повідомляє слідчого й оперативного уповноваженого карного розшуку про найімовірніші шляхи пересування осіб, що вчинили крадіжку.
7. Виконує доручення слідчого і оперативного уповноваженого карного розшуку.

8. Бере участь у затриманні злочинця за свіжими слідами.

Спеціаліст-криміналіст:

1. Бере участь у проведенні огляду місця події: у виявленні, фіксації, вилученні й пакуванні різних слідів і предметів, що мають значення для справи.
2. Висловлює міркування і пояснення щодо походження тих чи інших слідів, виявлених пошкоджень, предметів, щодо можливості використання їх у процесі розслідування. Надає допомогу слідчому в описі різних об'єктів і предметів, виявлених на місці події, та складанні схем.
3. Робить орієнтуючу, оглядову, вузлову і детальну фотозйомку, а в разі потреби – кінозйомку або відеозапис місця події.
4. У разі потреби застосовує металошукач або міношукач.

Кінолог:

1. Веде пошук різноманітних слідів і предметів, за якими можна використати розшукового собаку.
2. Використовує розшукового собаку для переслідування злочинця за свіжими слідами.
3. Використовує службово-розшукового собаку для «вибірки» осіб і предметів.
4. Упаковує (консервує) предмети, що є носіями запахів.
5. Використовує собаку для обстеження місць можливого виявлення схованок злочинців: підвалів, горищ будівель, незамкнених сараїв і сховищ, лісопосадок тощо.
6. Повідомляє членів оперативної групи про виявлення слідів з чітко вираженими особливостями взуття, а також будь-яких предметів, що можуть мати значення для справи.
7. Складає акт про застосування службово-розшукового собаки.

Розширенню та криміналістичному дослідженню підлягають також об'єкти, що фіксуються. До таких об'єктів можна віднести, в першу чергу, мікросліди або мікрочастки.

Відомо, що дрібні частинки речовини, такі, наприклад, як пил, волокна і т. д., давно привертали увагу криміналістів. Вдосконалення та розповсюдження різних оптичних і аналітичних засобів і методів поставили на порядок денний питання про виявлення та фіксацію таких об'єктів, які недоступні неозброєному оку або іншим органам чуття людини. А.М. Коп'єва у зв'язку з цим зазначала, що в криміналістичній літературі відсутнє чітке визначення мікросліду, не проведено межі між мікрослідами і дрібними речовинними доказами. Вона пропонувала вважати мікрослідами «невидимі матеріальні утворення, об'єкти будь-якого агрегатного стану, які можуть знаходитися на предметах, в повітрі, у воді, в ґрунті, в організмі людини і т. д. Якщо ж мова йде про найдрібніші частинки речовин, які можуть бути виявлені неозброєним оком або за допомогою простої техніки, наприклад, лупи, то, мабуть, тут ми матимемо справу не мікрослідом, а із звичайним речовим доказом, але дуже малого розміру»⁸⁶.

Вважаємо, що концепція А.Н. Коп'євой заслуговує обговорення. Рациональним є також і її пропозиція іменувати пробами, що вилучаються слідчим для подальшого аналізу на предмет виявлення мікрослідів певної кількості води, повітря, ґрунту. Вилучення таких проб є одним з прийомів наочної фіксації, застосування якого знаходить відображення в протоколі огляду або іншої слідчої дії. Стосовно предмета нашого дослідження інтерес представляє проблема збереження (консервації) в початковому стані деяких видів цих проб, і особливо таких, що важко зберігаються, як проби повітря – запахів проб.

У 1965 р. А.І. Вінберг, Р.М. Тодоров, В.В. Безруков⁸⁷ опублікували результати своїх експериментів з відбору запахових проб і консервації запахів.

Свій метод консервації і подальшого використання запахових проб в слідчій і розшуковій практиці вони назвали криміналістичною одорологією. Науковому обґрунтуванню методу і рекомендаціям з його використання в практиці боротьби із злочинністю були присвячені ряд статей⁸⁸.

Проте згодом пропозиції А.І. Вінберга і його колег стали предметом гострої дискусії, в ході якої противники методу заперечували не тільки проти використання запахових проб в слідчій практиці, але і проти самої процедури їх відбору і збереження.

⁸⁶ Копьева А.Н. Процессуальный режим микроследов нуждается в разработке. – Сибирские юридические записки, вып. 4. – Иркутск-Омск, 1974. – С. 192.

⁸⁷ Безруков В. и др. Новое в криминалистике // Соц. законность, 1965, № 10.

⁸⁸ Винберг А.И. Криминалистическая одорология // Криминалистика на службе следствия. – Вильнюс, 1967; Винберг А.И. Криминалистическая одорология // Соц. законность, 1971, № 11; Самойлов Г.А. Следы запаха: закономерности возникновения и их информационно-криминалистическое значение // Вопросы судебной экспертизы, вып. 12. – Баку, 1971.

Однак розроблені А.І. Вінбергом і його співавторами методи консервації запахів, всупереч прогнозам супротивників одорології, набувають всього більшого поширення не тільки в розшуковій діяльності, але і в слідчій практиці, і в системі кримінальної реєстрації. До сучасних комплектів технічних засобів роботи зі слідами тепер незмінно включаються засоби отримання і збереження запахових проб, розробляються обґрунтування їх використання. В Україні і деяких інших країнах проводяться дослідження щодо створення і використання своєрідних колекцій запахових проб як різновиду криміналістичного обліку, розробляються матеріали, добре адсорбуючі запахи і здатні тривало зберігати їх у незмінному вигляді.

Знання закономірностей виникнення доказів дозволяє визначити умови, що сприяють відображенню у навколишньому середовищі злочину, якому не вдалося запобігти. На цій основі практикується застосування технічних засобів, що забезпечують виникнення матеріальних відображень події на тілі і одязі злочинця, на знаряддях злочину, на предметі злочинного посягання. Це можуть бути частинки різних хімічних речовин з блокуючих пристроїв, що спрацьовують при посяганні на заблокований ними об'єкт, як видимі неозброєним оком (фарбувальні речовини типу родаміну), так і люмінесцентні. Це можуть бути і запахові «мітки» – стійкі і в той самий час специфічні запахові сліди, що утворюються на одязі або взутті злочинця при зіткненні із заблокованим об'єктом. Всі ці різновиди матеріальних «відбитків» події при певних ситуаціях можуть бути доказом факту перебування даної особи в конкретному місці або її певних дій, пов'язаних із злочинним посяганням на конкретний предмет. Отже, виникає завдання фіксації цієї доказової інформації. Вона вирішується на практиці відносно регламентованих законом форм фіксації: протокольні засвідчуються факти наявності хімічних речовин на заблокованому об'єкті, підозрюваній особі, виявлених у нього предметах. При цьому можливе застосування прийомів предметної і наочно-образної форм фіксації доказової інформації. Завданням криміналістичного вчення про фіксацію доказової інформації в цій сфері є розробка рекомендацій і прийомів фіксації таких мікрослідів з тим, щоб забезпечити їх доказове значення в процесі розслідування або використання орієнтуючої інформації, що міститься в них.

4. При огляді місця крадіжки державного майна запрошує матеріально відповідальних осіб.

5. Ознайомлюється з місцем вчинення крадіжки, щоб отримати загальне уявлення про подію, визначити межі огляду, намітити план його проведення.

6. Робить огляд місця події, під час якого виявляє, фіксує, вилучає та упаковує сліди, а також різні предмети, що мають значення для справи.

7. Під час огляду місця крадіжки:

а) визначає місце проникнення злочинців у приміщення, з якого вчинена крадіжка;

б) оглядає ділянки пролому стін, дверей, перекриттів стель, підлог;

в) встановлює факт злому замків, запорів, пошкодження вікон і дверей;

г) визначає спосіб виносу матеріальних та інших цінностей під час вчинення крадіжки;

д) виявляє сліди рук, ніг, транспортних засобів злочинців;

е) доручає спеціалісту-криміналісту провести дактилоскопування осіб, які могли залишити сліди рук (не у зв'язку з подією, яка розслідується), і порівняти їх відбитки з виявленими під час огляду;

є) виявляє обставини, факти й ознаки, які вказують на можливе інсценування крадіжки, вирішує питання про доцільність залучення до огляду працівника ДСБЕЗ (державної служби боротьби з економічними злочинами).

8. Вживає заходів щодо пошуку знарядь і засобів злочину.

9. Здійснює фото-, кінозйомку або відеозапис і застосовує криміналістичну техніку, якщо немає спеціаліста-криміналіста.

10. Про факти і обставини, які мають значення для негайного розшуку за свіжими слідами¹, інформує інспектора карного розшуку, дільничного інспектора, кінолога та направляє їх на затримання злочинця.

11. Складає протокол огляду місця події, креслить потрібні плани та схеми.

12. Опечатує об'єкт крадіжки для проведення ревізії.

13. У невідкладних випадках здійснює обшуки в квартирах і підсобних приміщеннях осіб, що підозрюються у вчиненні крадіжки.

Оперативний уповноважений карного розшуку:

1. Бере участь в огляді місця крадіжки і знайомиться з обставинами її вчинення, вживає необхідних оперативно-розшукових заходів щодо встановлення і затримання винних.

2. Виявляє очевидців і осіб, які можуть повідомити що-небудь про злочин і злочинця, напрямок його втечі. Здійснює їх розшук за свіжими слідами.

3. З метою розшуку злочинців і виявлення їх слідів обстежує місця можливої їх схованки до чи після вчинення крадіжки: горища, підвали найближчих будинків, незамкнуті сараї та сховища, лісопосадки тощо.

4. Інформує слідчого про дані, що мають значення для справи, які були отримані в результаті проведення на місці події оперативно-розшукових заходів.

¹ Автори тут і далі за текстом вживають термін «за свіжими слідами», вважаючи, що термінологія «за гарячими слідами» не є вдалою.

ЧАСТИНА II.
ДОКУМЕНТОВАННЯ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ
РОЗСЛІДУВАННІ ОКРЕМИХ ВИДІВ ЗЛОЧИНІВ

РОЗДІЛ 1.
ПРАВОВІ І КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСНОВИ
ДОКУМЕНТУВАННЯ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРАДІЖОК ДЕРЖАВНОГО МАЙНА

1.1. Організаційно-технічні засади документування доказової інформації при розслідуванні крадіжок державного майна

Склад групи:

1. Слідчий (керівник групи).
2. Оперуповноважений карного розшуку.
3. Дільничний інспектор, на дільниці якого вчинено крадіжку.
4. Спеціаліст-криміналіст.
5. Кінолог.

Спорядження групи:

1. Слідчий портфель або експертний чемодан.
2. Диктофон.
3. Мегафон.
4. Металошукач або міношукач.
5. Магнітний підйомник.
6. «Кішка» для діставання предметів з водоймищ.
7. Металеві щупи.
8. Фото-, кіно-, відео- та освітлювальна апаратура.
9. Таблиця з номерами для позначення об'єктів зйомки.
10. Ультрафіолетовий освітлювач з автономним живленням.
11. Предмети, необхідні для вилучення крові, волосся, виділень людського тіла: пробірки, скальпель, ножиці, марля.
12. Переносний ліхтар.
13. Засоби для одержання копій слідів протектора автотранспортного засобу.

1.2. Тактичні основи документування доказової інформації при розслідуванні крадіжок державного майна

Дії членів групи на місці події

Слідчий або особа, яка проводить дізнання:

1. Вживає заходів для охорони місця події.
2. Запрошує понятих для участі в огляді місця події та пояснює їм їх права й обов'язки.
3. Опитує потерпілих про час виявлення крадіжки, вкрадені речі та предмети, зміни, що внесені в обстановку на місці крадіжки, осіб, що підозрюються у вчиненні крадіжки.

ВИСНОВКИ, ПРОПОЗИЦІЇ, РЕКОМЕНДАЦІЇ

Фіксація – це діяльність слідчого та інших уповноважених на те осіб, спрямована на збереження, засвідчення і перетворення зібраної інформації в процесуальну форму для подальшого використання в доказових цілях і проведення оперативно-технічних заходів.

Криміналістична фіксація доказової інформації при проведенні слідчого огляду – це особлива група дій, що здійснюються слідчим відповідно до кримінально-процесуального закону і спрямованих на відображення обстановки, ходу і результатів слідчого огляду, а також на відображення і збереження знайдених чи виявлених за допомогою техніко-криміналістичних засобів і методів криміналістичної техніки об'єктів чи їх ознак, подій, процесів і явищ (що мають доказове значення), викликаних злочинною діяльністю, з метою подальшого дослідження (окремих з них) і використання для успішного розслідування і розкриття злочину.

З даного визначення випливає, що:

– фіксація доказів – це, у певному розумінні, фізична діяльність, система дій, а не суто розумова процедура запам'ятовування яких-небудь фактів, явищ, процесів;

– об'єктом фіксації виступають не будь-які фактичні дані, а лише ті, – як зазначається в ст. 65 КПК України, – «на основі яких у визначеному законом порядку орган дізнання, слідчий і суд встановлюють наявність чи відсутність суспільно небезпечного діяння, винність особи, що скоїла це діяння, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи»;

– ця діяльність спрямована на відображення об'єкта фіксації у визначених (процесуальних) формах. Отже, не всяка, навіть матеріальна, форма закарбування чи запам'ятовування відповідає вимогам фіксації доказів;

– у поняття фіксації доказів входить не тільки відображення самих фактичних даних, але й дії з їх пошуку, знаходження чи виявлення, оскільки допустимість доказів залежить від допустимості їх джерел, засобів і методів пошуку та виявлення як тих, так і інших. Для судження ж про їх допустимість необхідна відповідна інформація, відображення якої і здійснюється при фіксації доказів;

– нарешті, оскільки фіксація доказів є втілення фактичних даних у відповідну процесуальну форму, необхідно відбити й інформацію про сам процес фіксації (про умови, техніко-криміналістичні засоби і методи фіксації, що застосовувалися), без чого неможливо достатньо повно й об'єктивно оцінити результати фіксації, тобто вирішити питання про повноту й адекватність відображення.

Зазначене вище дозволяє зробити висновок про те, що об'єктами відображення при фіксації доказової інформації є: 1) самі фактичні дані; 2) дії з їх пошуку, знаходження, виявлення і фіксації; 3) умов їх пошуку, виявлення і фіксації; 4) засоби і методи пошуку, виявлення та фіксації фактичних даних та інших об'єктів відображення.

Методи фіксації доказової інформації, з процесуальної точки зору,

доцільніше поділяти на обов'язкові (наприклад, протоколювання), тобто імперативно запропоновані законом, і необов'язкові – застосування яких залежить від внутрішнього переконання слідчого чи суду.

Кримінально-процесуальний закон передбачає три форми, за допомогою яких знайдена чи виявлена доказова інформація може бути зібрана і приєднана до кримінальної справи: 1) протокол слідчого огляду; 2) додатки до протоколу (до їх числа ст. 195 КПК України відносить схеми, фотознімки, плани, документи; і 3) речові докази.

На основі теоретичного аналізу суджень про методи фіксації доказової інформації, їх логічний зв'язок і послідовність дозволяють зробити висновок про те, що криміналістичні методи фіксації доказової інформації можуть бути поділені на такі види:

- вербально-графічні методи криміналістичної фіксації доказової інформації (вимірювання та опис у протоколі; графічне виконання планів, схем, малюнків);

- запам'ятовуючі видові і звукові методи криміналістичної фіксації доказової інформації (фотозйомка; кіно-відеозйомка; звукозапис);

- криміналістичні методи фіксації доказової інформації у вигляді моделювання (виготовлення зліпків з різних об'ємних об'єктів; об'ємне моделювання особи людини – посмертна маска, у тому числі і моделювання особи людини за допомогою черепу, та інших об'ємних об'єктів);

- криміналістичні методи фіксації доказової інформації у вигляді перенесення їх на спеціальні матеріальні носії (перенесення поверхневих слідів на спеціальні плівки – слідів рук чи ніг на дактилоплівки) або вилучення об'єктів в оригіналі.

Перспективними для подальшого удосконалення процесу фіксації доказової інформації є: експресні методи, голографічні методи та одорологічні методи фіксації доказової інформації.

133-138.

215. Штофф В.А. Моделирование и философия. / Штофф В.А. – М.-Л., 1966. – С. 276.

216. Штофф В.А. О роли моделей в квантовой механике. / В.А. Штофф // Вопросы философии, 1958, № 2. – С. 73.

217. Эйсман А.А. Заключение эксперта (структура и научное обоснование). / Эйсман А.А. – М., 1967. – 152 с.

218. Эйсман А.А. Соотношение истины и достоверности в уголовном процессе / А.А. Эйсман // Сов. государство и право, 1966, № 6.

219. Ярамышьян Ш.Ш. О научно-техническом обеспечении осмотра места дорожно-транспортного происшествия / Ш.Ш. Ярамышьян // Криминалистика и суд. экспертиза. – Киев, 1979. – Вып. 19. – С. 46-48.

196. Уголовный процесс. – М., 1972. – 754 с.
197. Ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 15.06.2006 р. (витяг) // www.nau.kiev.ua.
198. Ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 04.03.2004 р. (витяг) // www.nau.kiev.ua.
199. Фиксация результатов осмотра места происшествия: Справочное пособие для следователей [под ред. А.М. Сербулова]. – К.: РИО МВД СССР, 1981. – 208 с.
200. Филиппова М.А. Фиксация фактических данных на предварительном следствии // www.ЮридическаяРоссия.ел.ресурс
201. Филиппова М.А. Экспрессные методы фиксации фактических данных на предварительном следствии: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. / М. А. Филиппова – Л., 1975, – 21 с.
202. Фріс П.Л. Питання реформування кримінально-процесуального законодавства України та забезпечення рівності учасників кримінального процесу / П.Л. Фріс, А.Ю. Малєєв // Адвокат. – 2002. – № 1. – С. 11-17.
203. Хитрова О.В. Участие понятых в российском уголовном судопроизводстве: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. / О.В. Хитрова. – М., 1996. – 20 с.
204. Хромов С.П. Метеорологический словарь. / С.П. Хромов, Л.И. Мамонтова – Л.: Гидрометеиздат, 1974. – 568 с.
205. Царев В.М. Эффективность участия защитника в доказывании на предварительном следствии / Царев В.М. – Красноярск: Изд-во Красноярского ун-та, 1990. – 156 с.
206. Цимбал Л.М. Проблемы участия понятых в производстве следственных действий // www.Юристонлайн.ел.Ресурс.
207. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст.492.
208. Чернець М. Тактичні операції фіксації інформації на досудовому слідстві з використанням цифрових фото- і відеокамер / М. Чернець // Право України, 2004. – №8. – С. 68-70.
209. Чучукало О. Використання криміналістичної техніки на судовому слідстві / О. Чучукало // Право України. – 2006. – №3. – С. 74-77.
210. Шабалин В.Е. Документальная фиксация доказательств (криминалистический и процессуальный аспекты): автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. юрид. наук. / В.Е. Шабалин. – М., 1975. – 25 с.
211. Шейфер С.А. Собираение доказательств в советском уголовном процессе: Методологические и правовые проблемы. / Шейфер С.А. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1986. – 171 с.
212. Шейфер С.А. Сущность и способы собирания доказательств в советском уголовном процессе. / Шейфер С.А. – М., 1972, – 285 с.
213. Шейфер С.А. Следственные действия. Основания, процессуальный порядок и доказательственное значение. / Шейфер С.А. – М.: Издательство «Юрлитинформ», 2004. – 184 с.
214. Шкляр Б.М. О применении звукозаписи в следственной практике / Б.М. Шкляр // Криминалистика на службе следствия. – Вильнюс, 1967. – С.

1. <http://pravoznavec.com.ua/books/88/4806/27/#chapter>
2. <http://www.bnti.ru/showart.asp?aid=653&lvl=02.01.02>.
3. Абалмазов Е.И. Направленные микрофоны: мифы и реальность / Е.И. Абалмазов // Системы Безопасности. – 1996. – № 4. – С. 26-29.
4. Аленин А.П. Виды и система следственных действий / А.П. Аленин // Правоведение. – С.-Пб.; Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2004. – № 1. – С. 87-102.
5. Аленин Ю.П. Выявление и расследование очагов преступлений. Теория и практика: Монография. / Аленин Ю.П. – Одесса: Юрид. ин-т ОГУ, 1996. – 267 с.
6. Аленин Ю.П. Некоторые вопросы взаимодействия следователя и судебного медика при осмотре места происшествия и в ходе судебно-медицинского исследования трупа. / Ю.П. Аленин, Н.Н. Шульга // Криминалистика и судебная экспертиза. – Киев, 1990. – № 41. – С. 34-39.
7. Алексейчук В.І. Огляд місця події: тактика і психологія: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Алексейчук В.І. – Х., 2007. – 240 с.
8. Анищик О.О. Средства закрепления хода и результатов следственных действий и их доказательственное значение: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук.: спец. 12.00.09 – Уголовный процесс; Криминалистика и судебная экспертиза; Оперативно-розыскная деятельность. / О.О. Анищик – Самара, 2002. – 20 с.
9. Баев О.Я. Тактика следственных действий: Учебное пособие. / Баев О.Я. – Воронеж: НПО «МОДЭК», 1995. – 224 с.
10. Барашенков В.С. Причинные связи микроявлений / В.С. Барашенков // Философские основания естественных наук: Сб. науч. тр. – М.: Наука, 1976. – С. 305-326.
11. Басалаев А.Н. Фиксация результатов осмотра места происшествия: автореф. дисс. канд. юрид. наук. / А.Н. Басалаев. – Л., 1967. – 18 с.
12. Бахін В.П. Взаємодія слідчого з фахівцями під час огляду місця події (збір інформації про особу, що скоїла злочин): Науково-практичні рекомендації. / В.П. Бахін, О.О. Волобуєва. – Донецьк: ДЮІ, 2005. – 72 с.
13. Бацько І.М. Протоколи слідчих дій як джерела доказів у кримінальному процесі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук зі спеціальності: 12.00.09 Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. / І.М. Бацько. – К., 2006. – 21 с.
14. Бацько І.М. Принципи кримінального процесу і функції протоколів слідчих дій. / І.М. Бацько // Проблеми права на зламі тисячоліть. Матеріали міжнародної наукової конференції. Наукове видання. – Дніпропетровськ: НДУ, Видавництво ІМА-прес, 2001. – С. 186-191.
15. Башкатов В. Новый метод обработки пленки. / В. Башкатов // «Социалистическая законность», 1969, № 5. – С. 64-65.
16. Башкатов В.К. Застосування кінозйомки на попередньому слідстві. / Башкатов В. – М., 1974. – 165 с.
17. Безруков В. Новое в криминалистике / В. Безруков // Соц. законность,

1965, № 10.

18. Белкин Р.С. Криминалистика. Проблемы тенденции, перспективы: От теории – к практике. / Белкин Р.С. – М.: Юридическая лит-ра, 1988. – 304 с.

19. Белкин Р.С. Курс криминалистики. В 3-х т.: Криминалистические средства, приемы и рекомендации. / Белкин Р.С. – М.: Юрист, 1997. – Т. 3. – 480 с.

20. Белкин Р.С. Курс криминалистики. В 3-х т.: Общая теория криминалистики. / Белкин Р.С. – М.: Юрист, 1997. – Т. 1. – 408 с.

21. Белкин Р.С. Курс криминалистики. В 3-х т.: Частные криминалистические теории. / Белкин Р.С. – М.: Юрист, 1997. – Т. 2. – 464 с.

22. Белкин Р.С. Собрание, исследование и оценка доказательств. Сущность и методы. / Белкин Р.С. – М.: Наука, 1966. – 295 с.

23. Белкин Р.С. Тактика следственных действий. / Р.С. Белкин, Е.М. Лившиц. – М.: Новый Юрист, 1997. – 176 с.

24. Белоусов А.В. Процессуальное закрепление доказательств при расследовании преступлений. / Белоусов А.В. – М.: ООО Издательство «Юрлитинформ», 2001. – 174 с.

25. Бирюков В.В. Процессуальные и криминалистические аспекты применения электронной фотографии. / В.В. Бирюков // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. – № 4. – Луганськ, 1998. – С. 149.

26. Бірюков В.В. Використання комп'ютерних технологій для фіксації криміналістичне значимої інформації у процесі розслідування: автореф. дис.... канд. юрид. наук. / В.В. Бирюков. – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2001. – 20 с.

27. Боб Амен. Визуальные эффекты в цифровую эпоху. / Боб Амен. // Мультимедиа – Цифровое видео. – 1998. – №1 – С. 36.

28. Большой энциклопедический словарь / [Гл. ред. Д.М. Прохоров]. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: Большая рос. энцикл., 1998. – 1368 с.

29. Брусиловский А.Е. Свидетельские показания в качестве судебных доказательств. / А.Е. Брусиловский, М.С. Строгович // Методика и тактика следственной работы. – Киев, 1934. – С. 161.

30. Бунге М. Причинность. Место принципа причинности в современной науке. [Пер. с англ. И.С. Шерн-Борисовой и С.Ф. Шушурина / Общ. ред. и послесл. Г.С. Васецкого]. / Бунге М. – М.: Изд-во иностр. лит., 1962. – 512 с.

31. Быховский И.Е. Методика проведения занятий со следователями по осмотру места происшествия по делам об убийствах. / Быховский И.Е., Зарубин Н.П., Найдис И.Д. – М., 1973. – 63 с.

32. Вандер М.Б. Объективизация и удостоверение в процессе предварительного расследования / М.Б. Вандер // Правоведение. – 1991. – №2. – С. 74-81.

33. Вандер М. Цифровая фиксация аудио- и видеоинформации / М. Вандер, А. Холопов // Законность. – 2003. – № 8. – С. 38-55.

34. Веремеев С. А. Цифровая фотография как один из современных методов криминалистической фотографии / С.А. Веремеев, В.А. Зотчев // Экспертиза на службе следствия. Тезисы докладов науч.-практ. конф. – Волгоград: ВЮИ МВД России, 1998. – С. 115-125.

В.О.]; Одеська національна юридична академія. – Дніпропетровськ, ІМА-прес, 2004. – 396 с.

180. Сокиран М.Ф. Питання застосування звуко-, відеозапису у сфері доказування по кримінальних справах / М.Ф. Сокиран // Спеціальна техніка у правоохоронній діяльності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Ч. 2. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2005. – С. 225-227.

181. Сокиран М.Ф. Проблеми використання цифрових технологій для фіксації процесуальної інформації / М.Ф. Сокиран // Вісник Академії адвокатури України. – 2006. – Вип. 5. – С. 136-144.

182. Сокиран М.Ф. Процесуальний статус матеріалів звуко-, відеозапису / М.Ф. Сокиран // Вісник Академії адвокатури України. – 2008. – Вип. 11. – С. 118-124.

183. Сокиран М.Ф. Процесуальні і тактичні питання використання звуко-, відеозапису в кримінальному процесі України: автореф. дис. канд. юрид. наук, спеціальності 12.00.09 / М.Ф. Сокиран. – К., 2008. – 20 с.

184. Соя-Серко Л.А. Организация следственного действия. / Л.А. Соя-Серко. – М., 1974. – 263 с.

185. Справочная книга криминалиста. [Руководитель авторского коллектива и ответственный редактор – доктор юридических наук, профессор, Заслуженный деятель науки Российской Федерации Н.А. Селиванов]. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА). – М., 2000. – 727 с.

186. Стахівський С.М. Кримінально-процесуальні засоби доказування: автореф. дис. докт. юрид. наук, спеціальності 12.00.09. С.М. Стахівський. – К., 2005. – 31 с.

187. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса. В 2-х т. / Строгович М.С. – М.: Наука, 1968. – Т. 1: Основные положения науки советского уголовного процесса. – 470 с.

188. Теория доказательств в советском уголовном процессе [Отв. ред. Жогин Н. В.] – М.: Юрид. лит-ра, 1973. – 735 с.

189. Тертышник В.М. Теория доказательств. / В.М.Тертышник, С.А. Слинько. – Харьков, 1988. – 436 с.

190. Тертышник В.М. Взаимодействие следователя с иными подразделениями органов внутренних дел при расследовании преступлений. / В.М. Тертышник, С.А. Слинько. – Харьков, 1995. – 327 с.

191. Тетерин Б.С. О способах собирания доказательств в уголовном процессе / Б.С. Тетерин. // Правоведение. – 1964. – № 2. – С. 67-72.

192. Трофимов А.М. Виды кинодокументов и их процессуальное оформление. – Труды ВСШ МВД СССР, вып. 3. / Трофимов А.М. – Волгоград, 1970.

193. Трусов А.И. Основы теории судебных доказательств. / Трусов А.И. – М., 1960. – 351 с.

194. Уголовно-процесуальний кодекс України: Научно-практичний коментарій [под общей редакцией В.Т. Маляренко, Ю.П. Аленина]. – Х.: ООО «Одиссей», 2005. – 968 с.

195. Уголовный процесс. – М., 1969. – 656 с.

163. Самойлов Г.А. Следы запаха: закономерности возникновения и их информационно-криминалистическое значение / Г.А. Самойлов // Вопросы судебной экспертизы, вып. 12. – Баку, 1971. – 326 с.
164. Сафонов А.А. Правовые проблемы применения компьютерных технологий в криминалистической фотографии / А.А. Сафонов // Вестник криминалистики. Вып. 2. – 2002. – С. 88.
165. Сборник лекций по криминалистике: Криминалистическая техника [под ред. Снеткова В.А., Кисина М.В.]. – М., 1963. – 200 с.
166. Селиванов Н.А. Вещественные доказательства (Криминалистическое и уголовно-процессуальное исследование). / Селиванов Н.А. – М.: Юрид. лит-ра, 1971. – 199 с.
167. Селиванов Н.А. Научно-технические средства при расследовании преступлений / Н.А. Селиванов // Соц. законность, 1961, № 9.
168. Селиванов Н.А. Основания и формы применения научно-технических средств и специальных знаний при расследовании преступлений / Н.А. Селиванов // Вопросы криминалистики, вып. 12. – М., 1964. – С. 23.
169. Селиванов Н.А. Советская криминалистика: Система понятий. / Селиванов Н.А. – М.: Юрид. литра, 1982. – 150 с.
170. Селиванов Н.А. Судебно-оперативная фотография. / Селиванов Н.А. – М., 1955. – С. 18.
171. Селиванов Н.А. Первоначальные следственные действия. / Н.А. Селиванов, В.И. Терсбилов. – М.: Юрид. лит-ра, 1969. – 296 с.
172. Селиванов Н.А. Судебная фотография: Учебное пособие. / Селиванов Н.А., Эйсман А.А. – М.: Юрид. литра, 1965. – 231 с.
173. Семенцов В.А. Концептуальные основы системы следственных действий в досудебном производстве: Автореф. дисс... на соискание уч. степени док. Юрид. наук. Специальность: 12.00.09 – Уголовный процесс; Криминалистика и судебная экспертиза; Оперативно-розыскная деятельность. / В.А. Семенцов. – Екатеринбург, 2006. – 60 с.
174. Семенцов В.А. Технические средства фиксации содержания и результатов следственных действий / В.А. Семенцов // Вестн. Оренбургского государственного ун-та. – 2006. – № 3. – С. 157-162.
175. Силкин П.Ф. Сущность криминалистической фотографии как средства передачи доказательственной информации. – Труды ВШ МВД СССР, вып. 34. / Силкин П.Ф. – М., 1972. – С. 169.
176. Сильнов М.А. Вопросы прокурорского надзора за использованием технических средств при производстве следственных действий / М.А. Сильнов // Уголовное право – 2000. № 2. – С.77-78.
177. Сильнов М.А. К вопросу о допустимости использования цифровых технологий в доказывании при расследовании преступлений / М.А. Сильнов // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия юридические науки. – М., 1998. – № 3-4. – С. 103-104.
178. Следственный осмотр. – М., 1957, – 198 с.
179. Слідчий огляд: сутність, види, тактика проведення огляду місця події і тактика використання техніко криміналістичних засобів та спеціальних знань: Монографія / Комаха В.О. та інші; [За загальною редакцією Комахи

35. Веселова Ю.А. Протоколирование и дополнительные методы фиксации доказательств в уголовном судопроизводстве: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. юрид. наук. Специальность: 12.00.09 – Уголовный процесс; Криминалистика и судебная экспертиза; Оперативно-розыскная деятельность. / Ю.А. Веселова. – СПб., 2005. – 26 с.
36. Винберг А.И. Доказательственное значение фотоснимков и специальных видов копий в советском уголовном процессе. / А.И. Винберг // Советская криминалистика на службе следствия, вып. 6. – М., 1955.
37. Винберг А.И. Криминалистика. Вып. 1. Введение в криминалистику. / Винберг А.И. – М., 1950, – 241 с.
38. Винберг А.И. Криминалистическая одорология. / А.И. Винберг // Криминалистика на службе следствия. – Вильнюс, 1967. – 183 с.
39. Винберг А.И. Криминалистическая одорология. / А.И. Винберг // Соц. законность, 1971, № 11.
40. Винберг А.И. Предмет и метод советской криминалистики. / А.И. Винберг // Криминалистика. – М., 1950, – 371 с.
41. Винберг А.И. Предмет, задачи и система науки советской криминалистики. / А.И. Винберг // Криминалистика. – М., 1959, – 365 с.
42. Винберг А.И. Фототелеграфия и звукозапись в криминалистике. / Винберг А.И., Эйсман А.А. – М., 1946.
43. Волобуева О.О. Взаємодія слідчого з фахівцями під час збору інформації про особу, що скоїла злочин: автореф. дис. к.ю.н. зі спеціальності: 12.00.09 Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. / О.О. Волобуева. – К., 2006. – 22 с.
44. Гаврилов Л.Н. Применение специальных фотографических приемов и методов при производстве следственных действий: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. / Л. Н. Гаврилов. – Л., 1965. – 19 с.
45. Газизов В.А. К вопросу об использовании цифровой фотографии в расследовании преступлений / В.А. Газизов // Вестник криминалистики. Вып. 2. – 2002. – С. 82.
46. Галкин В.М. Средства доказывания в уголовном процессе. Часть 1. / Галкин В.М. – М., 1967. – 352 с.
47. Гейхман И.Л. Основы улучшения видимости в сложных условиях. / И.Л. Гейхман, В.Г. Волков – М., Недра-Бизнесцентр, 1999. – 286 с.
48. Герасун А.А. За применение магнитофона в следственной работе. / А.А. Герасун // – Соц. законность, 1962, № 10.
49. Гора І.В. Криміналістика: Навч. посіб. / Гора І.В. – К.: Алерта, 2005. Ч. І: Криміналістична техніка. – 320 с.
50. Горинов Ю.А. Практика применения и рекомендации по использованию звуко- и видеозаписи на предварительном следствии. / Ю.А. Горинов, И.П. Ефимов. – М., 1979.
51. Горинов Ю. Видеозапись при расследовании преступлений. / Ю. Горинов, К. Скоромников. – М., 1975.
52. Грановский Г.Л. Экспресс-метод проявления потожировых следов с помощью аллоксана и нингидрина. / Г.Л. Грановский // Физико-химические методы исследования вещественных доказательств. – М., 1966. – С.55-57.

53. Григорович В.Л. Голография в криминалистике. / В.Л. Григорович, Г.В. Федоров. – Мн.: Амалфея, 2003. – 285 с.

54. Гулкевич З.Т. Роль протоколів слідчих дій у доказуванні в кримінальних справах / З.Т. Гулкевич // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2001. – № 36. – С. 576-580.

55. Данисявичюс П.В. Природа и информационная эффективность основных способов фиксации вещественных доказательств. – Сборник трудов, вып.3. / П.В. Данисявичюс, Е.Б. Пальскис. – Вильнюс, 1968, – С. 43.

56. Дмитриев Е.Н. Проблемы применения цифровой фотографии при расследовании уголовных дел: Дис. ... канд. юрид. наук. Специальность: 12.00.09 – Уголовный процесс; Криминалистика и судебная экспертиза; Оперативно-розыскная деятельность. / Е. Н. Дмитриев. – М., 1998. – 24 с.

57. Допрос в советском уголовном процессе и криминалистике. – Минск, 1968. – С. 79.

58. Допрос в советском уголовном судопроизводстве. – Минск, 1973. – С. 258.

59. Жариков Ю.Ф. Терминологические особенности понятия «монтаж» при проведении экспертизы материалов и способов видео-, звукозаписи / Ю.Ф. Жариков, О.В. Рыбальский, И.А. Струк, Ю.О. Голубовский // Криминалистика и судебная экспертиза: Межведом, науч.-метод, сб. – Вып. 51. – К., 2003. – С. 114.

60. Жуков А.А. Информация. / Жуков А.А. – Минск, 1971.

61. Зеликсон Э.С. Процесс доказывания при расследовании и рассмотрении уголовных дел. / Э.С. Зеликсон // Труды КазГУ, сер. юридическая, т. 2. – Алма-Ата, 1956, – С. 140.

62. Зелинский С. Доверие доверчивых / С. Зелинский // Компьютерный журнал СНР. – К., 1998. – № 7. – С. 61.

63. Зинченко И.А. О процессуальной регламентации собирания фотоснимков, кинолент и видеogramм. / И.А. Зинченко // Оптимизация расследования преступлений. – Иркутск, ИГУ, 1982, – С. 116.

64. Ищенко Е.П. Применение синхронной записи звука и изображения при расследовании и судебном рассмотрении уголовных дел: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. / Е.П. Ищенко. – Свердловск, 1974. – 20 с.

65. Ищенко В.М. Протоколи слідчих і судових дій та інші документи як джерела доказів у кримінальному судочинстві: автореф. дис. канд. юрид. наук, спеціальності 12.00.09. / В.М. Ищенко. – Х., 2001. – 20 с.

66. Карнеева Л.М. О применении стенографии и звукозаписи в следственной работе. / Л.М. Карнеева // Соц. законность, 1966, № 6.

67. Карнеева Л.М. Применим ли магнитофон в следственной работе? / Л.М. Карнеева // Соц. законность, 1963, № 1.

68. Карнеева Л.М. Применение звукозаписи в следственной практике. / Карнеева Л.М., Ратинов А.Р., Хилобок Л.П. – М., 1967. – 253 с.

69. Клименко Н.І. Методи криміналістичської голографії і їх можливості / Н.І. Клименко // Криміналістичний вісник. 2005. – № 2. – С. 61.

70. Колдин В.Я. О процессуальном оформлении вещественных

технических средств в борьбе с преступностью. – Минск, 1965, – С. 51.

147. Постика І.В. Судова (криміналістична) фотографія: теорія і практика: Монографія. / Постика І.В. – Одеса: Юридична література, 2002. – 296 с.

148. Потапов С.М. Судебная фотография. / Потапов С.М. – М., 1926, – С. 5.

149. Проблемы охраны прав и интересов осужденного. – Сборник научных трудов. – Кемерово.: Кемер. ГУ, 1985. – 151 с.

150. Ахпанов А.Н. Проблемы участия понятых в уголовном судопроизводстве / А.Н. Ахпанов, А.Л. Хан, Т.А. Ханов // Проблемы социально-экономических процессов и законодательства Республики Казахстан. Сборник научных трудов Карагандинского Филиала Университета им. Д.А. Кунаева. Вып. 3. – Караганда, 2003.

151. Проект Основ уголовного судопроизводства Союза ССР и союзных республик // Социалистическая законность. – 1990. – №3. – С. 34.

152. Пунда О.О. Використання даних, одержаних в результаті застосування науково-технічних засобів, для доказування в кримінальному процесі: автореф. дис. канд. юрид. наук, спеціальності 12.00.09 / Пунда О.О. – К., 2002. – 20 с.

153. Пюсса О.К. О фиксации доказательств следователем / О.К. Пюсса // Вопросы советской криминалистики: Реф. Всесоюзн. науч. совещ. по криминалистике. – Алма-Ата, 1959. – С.42-44.

154. Разумов Э.А. Осмотр места происшествия. / Э.А. Разумов, Н.П. Молибога. – К.: РИО МВД Украины, 1994. – 672 с.

155. Ратинов А.Р. Вопросы познания в судебном доказывании / А.Р. Ратинов // Сов. государство и право, 1964, № 8.

156. Розенблит С.Я. Возможности использования звукозаписи при производстве следственных и судебных действий / С. Я. Розенблит // Вопросы криминалистики, вып. 10. – М., 1964. – С. 80.

157. Розенталь М.Я. Справочник следователя (обязательный минимум действий по уголовным делам некоторых категорий и рекомендации по отдельным вопросам расследования преступлений). / Розенталь М.Я. – М., 1992. – С. 68-74.

158. Рощин А.Н. Книга криминалиста. Практическое пособие. / Рощин А.Н., Биленчук П.Д., Омельченко Г.Е. – К.: В-во «Україна». – 1995. – 413 с.

159. Ряшев В. Видеоманитофон – в помощь следователю / В. Ряшев // Соц. законность, 1971, № 9.

160. Сабиров Х.А. Протоколы следственных и судебных действий как вид доказательств в российском уголовном процессе: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. / Х.А. Сабиров. – Краснодар, 2000. – 182 с.

161. Салтвский М.В. Вопросы судебной фотографии и киносъемки. / М.В. Салтвский, Ю.С. Гапонов. – Киев, 1974.

162. Салтвський М.В. Сучасні проблеми збирання доказової інформації технічними засобами / М.В. Салтвський // Теорія і практика збирання доказової інформації технічними засобами на попередньому слідстві. – Київ, 1980. – С. 12.

128. Николайчик В.М. Следственный осмотр вещественных доказательств / Николайчик В.М. – М., 1968. – 67 с.

129. Обнаружение, фиксация и изъятие следов: Справочник для следователей и оперативных работников органов внутренних дел [под общ. ред. Зуева Е.И.] – М., 1969. – 142 с.

130. Огляд місця події при розслідуванні окремих видів злочинів: Наук.-практ. посібник [за ред. Н.І. Клименко] – К: Юрінком Інтер, 2005. – 216 с.

131. Ожегов С. И. Словарь русского языка. / Ожегов С.И. – М.: Русский язык, 1985. – 797 с.

132. Осмотр места происшествия по делам о насильственной смерти. Пособие для следователей [под ред. А.В. Дулова, Н.И. Порубова]. – Минск: Мн.: НИИПКК и СЭ, 1995. – 364 с.

133. Осмотр места происшествия при расследовании отдельных видов преступлений: Учебное пособие [под ред. проф. Н.И. Клименко]. – К.: «НВТ Правник», 2001. – 172 с.

134. Осмотр места происшествия. – М.: Госюриздат, 1960. – 379 с.

135. Осмотр места происшествия: Практическое пособие [под ред. А.И. Дворкина]. – М.: Юристъ, 2000. – 336 с.

136. Пальскис Е.Б. Фиксация вещественных доказательств: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. / Е.Б. Пальскис. – М., 1971. – 23 с.

137. Перебитюк М.В. Правові основи застосування науково-технічних засобів при розслідуванні злочинів / М.В. Перебитюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Юридичні науки. 58-59/2004. – С. 90.

138. Петелин Б.Я. Психология осмотра места происшествия: Лекция. / Петелин Б.Я. – Волгоград: НИ и РИО ВСШ МВД СССР, 1981. – 24 с.

139. Петраускас И.А. Вопросы применения кино съемки в следственной практике / И.А. Петраускас // Криминалистика на службе следствия. Вильнюс, 1967.

140. Петраускас И. Некоторые вопросы применения фотографии и кино съемки в уголовном процессе / И. Петраускас // Экспертиза при расследовании преступлений, вып. 4. – Вильнюс, 1965. – С. 54.

141. Петраускас И.А. Вопросы применения кино съемки в следственной следствия / Петраускас И.А. – Вильнюс, 1967. – 361 с.

142. Подголин Е.Е. Запись показаний при проверке на месте / Е.Е. Подголин // Социалистическая законность, 1986, № 5. – С. 32.

143. Подголин Е.Е. Теория и практика фиксации доказательств на предварительном следствии: автореф. канд. дис. / Е.Е. Подголин. – М., 1970, – 21 с.

144. Полевой Н. Кинодокументы как судебные доказательства / Н. Полевой // «Социалистическая законность», 1963, № 4, стр. 50-51.

145. Попов В.И. Осмотр места происшествия. / Попов В.И. – М.: Госюриздат, 1959. – 231 с.

146. Порубов Н.И. Использование научно-технических средств для фиксации допроса / Н.И. Порубов // Использование научных методов и

доказательств / В.Я. Колдин // Соц. законность. – М., 1963. – № 1. – С. 68-70.

71. Колдин В.Я. Предмет и задачи фиксации вещественных доказательств / В.Я. Колдин // Тезисы докладов на межвузовской конференции по криминалистике 20-22 декабря 1960 г. – М., 1961. – С. 1-10.

72. Колмаков В.П. Следственный осмотр. / Колмаков В.П. – М.: Юридическая литература, 1969. – 196 с.

73. Колмаков В. Способы собирания и закрепления судебных доказательств / В. Колмаков // «Социалистическая законность», 1955. № 4. – С. 32-33.

74. Коломиец В.Я. Использование звукозаписи в организации труда работников органов внутренних дел / В.Я. Коломиец // Сборник статей адъюнктов и соискателей. – М., 1969. (Высшая школа МВД СССР). – 113 с.

75. Коновалова В.Е. Правовая психология: Учеб. пособ. / Коновалова В.Е. – Х.: Консум, 1997. – 160 с.

76. Копьева А.Н. Процессуальный режим микроследов нуждается в разработке. / А.Н. Копьева // Сибирские юридические записки, вып. 4. Иркутск-Омск, 1974. – С. 192.

77. Король В.В. Досудове провадження у кримінальних справах: Навчальний посібник / В.В. Король. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2006. – 228 с.

78. Коршунов В.М. Следы на месте происшествия. Обнаружение, фиксация, изъятие / Коршунов В.М. – М., 2001.

79. Костикова Н.А. Значение звуковой информации для раскрытия и расследования преступлений в современных условиях / Н.А. Костикова // Российское право в Интернете. – 2006. – № 3.

80. Криминалистика / [под ред. П.Ф. Пантелеева, Н.А. Селиванова.] – М., 1984. – С. 123-125.

81. Криминалистика / [под ред. А.Н. Васильева.] – М., 1980. – С. 105-107.

82. Криминалистика / [под ред. Образцова В.А.] – М.: Юристъ, 1995. – 592 с.

83. Криминалистика / [под ред. Р.С. Белкина, И.М. Лузгина], – М 1978. – 909 с.

84. Криминалистика. – М., Изд-во ВЮЗИ, 1966. – 312 с.

85. Криминалистика. Учебник / [под ред. проф. И.Ф. Крылова.] – Ленинград.: Изд-во Ленинградского ун-та., 1976. – 592 с.

86. Криминалистика: Учеб. пособ. / [за ред. А.В. Дулова.] – Мн.: НКФ «Экоперспектива», 1996. – 415 с.

87. Криминалистика: Учебник / [отв. ред. Н.П. Яблоков.] 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2001. – 718 с.

88. Криминалистическая фотография и видеозапись: Учебно-практическое пособие. [под редакцией профессора Е.П. Ищенко]. – М.: Юристъ, 1999. – 438 с.

89. Криминалистический атлас цветов / ОТУ МВД СССР. – Харьков: ХПКФ. – Б.г.и. – 98 с.

90. Криміналістика: Підруч. для слухачів, ад'юнктів, викладачів вузів системи МВС України / П.Д. Біленчук, О.П. Дубовий, М.В. Салтєвський,

П.Ю. Тимошенко. [за заг. ред. акад. П.Д. Біленчука.] – К.: АТІКА, 1998. – 416 с.

91. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради, 2001, № 25-26, ст.131.

92. Кримінальний кодекс України. Затверджений Законом від 28.12.60 // Відомості Верховної Ради, 1961, № 2. ст.14.

93. Кримінально-процесуальний кодекс України. Затверджений Законом від 28.12.60 р. [http://www.rada.gov.ua/].

94. Ларин А.М. Работа следователя с доказательствами. / Ларин А.М. – М.: Юрид. лит-ра, 1966. – 156 с.

95. Леви А.А. Научно-технические средства в уголовном судопроизводстве. / Леви А.А. – М., 1981, – 124 с.

96. Леви А.А. Звукозапись и видеозапись в уголовном судопроизводстве. / А.А. Леви, Ю.А. Горинов. – М.: Юрид. лит., 1983.

97. Леви А.А. Звукозапись в Московском областном суде / А.А. Леви // Соц. законность, 1971, № 1.

98. Леви А.А. Организация осмотра места происшествия. / Леви А.А. – М., 1970. – 128 с.

99. Леви А.А. Осмотр места происшествия: Справочник следователя. – 2-е изд. / А.А. Леви. – М.: Юрид. лит., 1982. – 272 с.

100. Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальне право: Курс лекцій: Навч. посібник. / Лобойко Л.М. – К.: Істина, 2005. – 456 с.

101. Лузгин И.М. Методологические проблемы расследования. / Лузгин И.М. – М.: Юрид. литра, 1973. – 215 с.

102. Лупинская П.А. Доказывание в советском уголовном процессе: Учебное пособие. / Лупинская П.А. – М., 1966. – 102 с.

103. Лысов Н.Н. Криминалистическое учение о фиксации доказательственной информации в деятельности по выявлению и раскрытию преступлений: автореф. дис. ... докт. юрид. наук. / Н.Н. Лысов – М., 1995. – 63 с.

104. Макалинский П.В. Практическое руководство для судебных следователей, состоящих при окружных судах. / Макалинский П.В. – СПб: Тип. Лебедева Н.А., 1890. – 4.2. – IV. – 774 с.

105. Макаров А.М. О доказательственном значении материалов, полученных в результате применения научно-технических средств. / А.М. Макаров // Актуальные проблемы доказывания в советском уголовном процессе. – М, 1981, – С. 72.

106. Макаров И.В. Понятие, сущность и система методов фиксации в криминалистике / И.В. Макаров // Труды Высшей школы МВД СССР. – М.: НИ и РИО, 1971. – Вып. 31. – С. 83-85.

107. Макаров И.В. Видеозапись – новое средство фиксации / И.В. Макаров, К.С. Скоромников // Труды Высшей школы МВД СССР, вып. 34. – М., 1972. – С. 135.

108. Максудов И.Х. Осмотр места происшествия: Пособие для студентов. / Максудов И.Х. – Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1965. – 40 с.

109. Манцетова А.И. Методы фиксации результатов осмотра места

происшествия: автореф. канд. дис. / А.И. Манцетова – М., 1949. – 24 с.

110. Марков О.В. Вопросы теории и практики применения видеозаписи на предварительном следствии / О.В. Марков // Вопросы совершенствования предварительного следствия. – Ленинград, 1980. – С. 92.

111. Матеріали кримінальної справи № 240331 за обвинуваченням Л. у вчиненні злочину, передбаченого. 2 ст. 185 КК України // Архів Івано-Франківського місцевого суду. – 156 с.

112. Матеріали кримінальної справи № 263924 // Архів Івано-Франківського місцевого суду. – 182 с.

113. Матеріали кримінальної справи № 264002 за обвинуваченням К. у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 185 КК України // Архів Івано-Франківського місцевого суду. – 2006. – 74 с.

114. Матеріали кримінальної справи № 276683 // Архів Івано-Франківського міського суду. 124 с.

115. Миньковский Г.М. Процессуальные вопросы применения новых научно-технических средств фиксации результатов следственных действий / Г.М. Миньковский // Практика применения нового уголовно-процессуального законодательства. – М., 1962.

116. Мирский Д.Я. Некоторые вопросы процессуальной регламентации звукозаписи, фото- и кинодокументов при производстве следственных действий / Д.Я. Мирский // Сборник аспирантских работ. – Свердловск, 1969, – С. 209.

117. Митрус Е.А. Применение кинематографических средств в расследовании преступлений / Е.А. Митрус // Криминалистика и судебная экспертиза, вып. 3. Киев, 1966.

118. Михайлов А.И. Письменная речь при производстве следственных действий / А.И. Михайлов, Е.Е. Подголин. – М., 1980. – 94 с.

119. Михайлов О.А. Электронные документы в архивах. / Михайлов О.А. – М.: Диалог – МГУ, 2000. – 325 с.

120. Михеенко М. М. Доказывание в советском уголовном судопроизводстве / Михеенко М. М. – Киев: Вища школа, 1984. – 133 с.

121. Михеенко М.М. Кримінальний процес України: Підручник. / Михеенко М.М., Нор В.Т., Шибіко В.П. – Київ: Либідь, 1992. – 431 с.

122. Найдис И.Д. Применение киносъемки при расследовании преступлений и использование кинодокументов как источников уголовно-судебных доказательств. дисс. ... канд. юрид. наук. / Найдис И. Д. – М., 1967.

123. Найдис И. Кинодокументы в судебном процессе / И. Найдис, С. Владимиров // Соц. законность, 1963, № 12.

124. Найдис И.Д. Судебная кинематография и видеозапись. / Найдис И.Д. – Харьков: Вища школа, 1986. – 200 с.

125. Налетов И. Методологические функции принципа причинности / И. Налетов // Коммунист. – 1975. – № 17. – С. 74-83.

126. Настанова про діяльність експертно-криміналістичної служби МВС України. – Наказ МВС України від 30.08.99 № 682.

127. Николайчик В.М. Применение киносъемки при расследовании / Николайчик В.М. – М., 1967. – С. 7.